

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Diplomová práce

2010

Jitka ŘÍHOVÁ

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra pastorální a spirituální teologie

Jitka Říhová

Analýza hymnu *Nada te turbe* svaté Terezie z Ávily

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. Dr. Michal Altrichter SJ, Th. D.

Obor: Křesťanská výchova

Zaměření: Spiritualita

OLOMOUC 2010

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jsem
přitom jen uvedené prameny a literaturu.

Ve Veselí nad Moravou dne 31. ledna 2010

Děkuji doc. Dr. Michalu Altrichterovi SJ, Th. D., za odborné vedení práce a mnoho cenných rad a podnětů.

OBSAH

ÚVOD	6
I. SVATÁ TEREZIE Z ÁVILY	8
I. 1. Osobnost.....	8
I. 2. Literární dílo	12
I. 3. Poezie	15
I. 4. Hymnus <i>Nada te turbe</i>	18
II. ORIGINALNÍ ZNĚNÍ HYMNU <i>NADA TE TURBE</i> OPATŘENÉ VLASTNÍ INTERPRETACÍ	22
III. TEOLOGICKÁ ANALÝZA HYMNU <i>NADA TE TURBE</i>	24
III. 1. První sloka <i>Nada te turbe</i>	24
III. 2. Druhá sloka <i>Nada te espante</i>	28
III. 3. Třetí sloka <i>Todo se pasa</i>	33
III. 4. Čtvrtá sloka <i>Dios no se muda</i>	38
III. 5. Pátá sloka <i>la paciencia</i>	42
III. 6. Šestá sloka <i>Todo lo alcanza</i>	46
III. 7. Sedmá sloka <i>Quien a Dios tiene</i>	50
III. 8. Osmá sloka <i>Nada le falta</i>	55
III. 9. Devátá sloka <i>Dios solo basta</i>	59
IV. TEOLOGIE HYMNU <i>NADA TE TURBE</i>	64
ZÁVĚR	67
1. Nic – svět – člověk	67
2. Všechno – nebe – Bůh.....	68
LITERATURA	70
SEZNAM ZKRATEK	76

ÚVOD

„Všecko mohu v Kristu, který mi dává sílu“ (Flp 4, 13). A tak již nyní, na začátku, si vytýčíme cíl „naší společné“ snahy. Zamyslíme se nad smyslem rozboru vybraného textu. Kam chceme dojít? Čeho se práci dobrat? Co nám přinese v závěru naše píle? Letným vhlédnutím do hymnických veršů se pokusíme od abstraktních protikladů *nic – svět – člověk; všechno – nebe – Bůh* přiblížit ke konkrétní kvalitě: lásce k Lásce. Ukážeme si, zda je možné, že ona Jediná opravdu člověku stačí, a odkud kam ho vede.

Hlavní tělo práce tvoří vlastní rozbor básně. Hymnus pro snadnější orientaci v rozborové části rozdělíme, „odstrofujeme“ do devíti čtyřveršových slok, podle původní předlohy autorského díla svaté Terezie od Ježíše *Eficacia de la paciencia*, „Účinky trpělivosti“.¹ Tak se myslím nedopustíme „závažného prohřešku“ proti literární etice či kompaktnosti díla. Na konci každé z devíti kapitol naší *Analýzy*, jež odpovídá jednotlivě rozděleným celým strofám hymnu najdeme odkazy ke třem základním prozaickým dílům svaté Terezie od Ježíše: *Životopis*, 1562; *Cesta k dokonalosti*, 1566; *Hrad v nitru*, 1577. Důvod je veskrze praktický (třebaže kompromisní, pokud chceme být poctiví): Jelikož hymnus je nejvyšší a nejčistší koncentrací tereziánské spirituality rozprostřená na bezmála všech stránkách uvedených stěžejních literárních děl; je nemožné v tomto krátkém zamyšlení uvést všechna ona místa, která nás ke slově básně odkazují. Náš záměr je spíše vystoupit z „uzavřeného schématu“ či symbolicky „sestoupit“ z Karmelu, a vyjít vstříc rozličným spirituálním pramenům v širokoúhlém duchovním spektru křesťanského Ducha. Přesto, u jednoho z nich, který zjevně světici výrazněji signoval, ignaciánského, se pozastavíme poněkud déle.² Vezměme ještě tedy do rukou těchto devět „Přístupových klíčů“, a vydejme se mini zotevírat dveře nebeských komnat. Naši analýzu uzavřeme konečně *Teologií hymnu*, nebo tzv. „malým či dílčím závěrem“, který je analýzou díla jako celku.

Originální znění hymnu *Nada te turbe*, jak jej nalezneme v knize *Sta: Teresa de Jesus, Obras. TomoVI.: In Obras Completas. Madrid: Biblioteca mistica*

¹ Srov. STA. TERESA DE JESÚS. *Obras. Tomo VI.* In: P. SILVERIO DE SANTA TERESA O. C. D. (ed.). *Obras Completas*. Burgos: El Monte Carmelo, 1919. Poesías, IX.

² Srov. SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Život*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, 40, 12-15.

carmelitana, 1919. *Apendices*, CXXI, s. 545³ je doplněn vlastní interpretací textu, což je poněkud smělý počín, k němuž vedla svobodná interpretační invence a myšlenka, že „náš překlad“, vzhledem k těm již osvědčeným,⁴ by tak mohl získat na „větší“ vypovídací hodnotě.

Nejprve ovšem krátce představíme *svatou Terezií z Ávily*. Soustředíme se přitom především na její *autorskou osobnost*, bez ohledu na skutečnost, že autor hymnu *Nada te turbe* není známý. Ze zřetele přitom nespustíme fakt, že bezvýhradné odevzdání se vůli Boží je předpokládaným fundamentem veškerého konání jak světice, tak dosud neznámého interpreta „karmelitánské provenience“. Naplnění pokorou Ducha Pravdy, podobně jako jím byla naplněna doslova (srov. např. Lk 1, 38) a maximálně jejich Paní, Panna Maria, psali inspirováni týmž Duchem svatým.⁵

V kapitole *Literatura* představíme kompletní literární dílo Tereziino. V *Poezii* nahlédneme do sice marginální, tím i méně známé, ale o to zajímavější a intimnější poetické tvorby velké španělské mystičky tzv. Zlatého věku. Posléze se důkladněji seznámíme se samotným hymnem *Nada te turbe*.

Naposledy se v *Závěru* zaměříme na dva fenomény, kterými jsme se po celou dobu naší výpravy do „tereziánské spirituality v kostce“ zabývali. Nebývá zrovna zvykem členit konečnou syntézu na dvě části. Nejlépe vypovídá o dobře odvedené práci stručný kompaktní závěr. Také jsem měla v úmyslu uvést na tomto místě jediný odstavec, větu či slovo, kupř. *Pokoj* jako symbol tečky, za níž není potřeba již ničeho dodávat. Ale poněvadž jsem „ještě dítě“ (srov. 1 Kor 13, 9-11), pokoušela jsem se k oné závěrečné tečce „prokousat“ od *ničeho – světa – člověka* ke *všemu – nebi – Bohu*. Ano, On je tou tečkou na konci, tím „basta“, které vyznívá v rodném jazyce světice ještě nekompromisněji než v překladu. Tímto spíše úplným nežli „velkým“ závěrem především chceme děkovat Bohu za dar víry,⁶ a prosit Ho, aby nám opravdu „stačil“.

³ Uvedená kniha je pro mou práci základním primárním pramenem.

⁴ Srov. např. Sv. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Poesías*, 9. In: *KKC*, čl. 227.

⁵ Srov. Sv. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Hrad v nitru*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1991, Doslov překladatele, s. 208.

⁶ Srov. DV, čl. 2.

I. SVATÁ TEREZIE Z ÁVILY

I. 1. Osobnost

Teresa de Cepeda y Ahumada se narodila v roce 1515 v Ávile. Je takřka nezbytné poukázat na zásadní vliv rodného města – symbolu náboženského i rytířského života – přesto strohého a prostého, země světců a oslavných písní, v duševní formaci budoucí mystické spisovatelky. Pochází z otcovy strany ze židovské rodiny konvertitů. Po nějaký čas byla vzdělávána v místním augustiniánském klášteře, načež vstupuje 2. listopadu 1535 jako dvacetiletá novicka do karmelitánského kláštera Vtělení (*la Encarnación*), pod vlivem četby Augustinova *Vyznání*,⁷ i na rady svého strýce.⁸ Přijímá řeholní jméno Terezie od Ježíše. Asketický způsob života spolu se zděděným chatrným zdravím přivádí světici na pokraj smrti;⁹ jež přemáhá obdivuhodnou silou vůle. Přesto je již napořád pronásledována fyzickými bolestmi rozličného druhu od bolestí hlavy přes nespavost k bezmála denní žaludeční nevolnosti. Během dlouhých let intenzivního nazíravého života v Bohu prochází Terezie obdobím obav, zmatků a suchopárů duše, přičemž se však těší nejdelikátnějšími mystickými dary. Vidění zavržených vzbuzuje ve světici touhu a čin reformy Karmelu k jeho původním stanovám.¹⁰ Terezie je komunikativní a otevřená, živé, veselé povahy a velké sympatie. Žena velmi citlivá. Její charakter oplývá silnou bojovností, mužnou odvahou a rozhodností v mnoha složitých životních situacích, ať ve zdech svých klášterů, či v jednáních se světskou mocí. Terezie je ženou činu, vášnivou a nadšenou. Z prudce vášnivých a nezkrotitelných povah Duch svatý činí nezřídka ty největší světce, jak to můžeme vidět například i u svatého Ignáce.¹¹ Terezie nikdy neztrácí humor a důvtip.¹² Přestože žije v těch nejvyšších duchovních polohách, neztrácí smysl pro každodenní realitu, pro obyčejné a „přízemní“ potřeby člověka. Terezie se pohybovala naprosto nenuceně, přirozeně a

⁷ Srov. SANTA TERESA DE JESÚS. *Libro de la vida*. Madrid: Clásicos Castalia, 1991, 9, 7.

⁸ Srov. *Tamtéž.* 3, 4; 4, 1. Srov. SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Život*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, 4, 1. Letopočet vstupu světice do ávilského kláštera Vtělení se v citovaném českém vydání z r. 2006 liší o jeden rok od srovnávaného vydání španělského, k němuž se přikláníme, a uvádíme letopočet 1535.

⁹ Srov. *Tamtéž.* 5, 9.

¹⁰ Srov. *Tamtéž.* 32, 4-6.

¹¹ Srov. ŠPIDLÍK, T. SJ. *Prameny světla*. Velehrad: Refugium, 2005, s. 304.

¹² Srov. SUDBRACK, J. SJ. *Mystika*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995, s. 47.

vždy radostně „naladěna“ v prostředí všech společenských vrstev bez rozdílu, mezi středostavovskými úředníky, církevními hodnostáři či šlechtou.¹³ Starostlivá ve všem, vyvážená idealistka i praktická realistka, stále symbolizující kastilskou ženu v tom nejvznešenějším smyslu.¹⁴ Dcera a učitelka církve, autorka klasické španělské duchovní literatury, do věčného života vešla roku 1582 v Alba de Tormes.¹⁵ Blahořečena je Terezie papežem Pavlem V. v roce 1614, svatořečena papežem Řehořem XV. v roce 1622, učitelkou církve prohlášena, spolu se svatou Kateřinou Sienskou (1347–1380), papežem Pavlem VI. v roce 1970. Svatá Terezie od Ježíše, panna a učitelka církve, intimním osobním vztahem ke Kristu i realitou duchovního života má velký vliv na vývoj náboženského myšlení i tvorby celého 17. století. Podnes jsme svědky stálého růstu naukové autority této výjimečné ženy v lůně katolické církve.¹⁶

Aby člověk mohl letmo nahlédnout do charakteru osobnosti více či méně neznámé kultury, potřebuje vědět, kam náleží on sám. Toto zamyšlení ať tedy upevní naše kořeny především ve vlastní duchovní tradici. Přitom však zůstáváme otevřeni k poznávání Božího působení také za našimi známými obzory.¹⁷ Terezie od Ježíše žije v době tridentského koncilu (145–1563), kdy klasické mnišství prochází obdobím krize. Přesto zásluhou osobností Tereziina formátu nachází sílu k obnově, a otevírá cesty nových duchovních kvalit.¹⁸ „Osobnost, která se chce neustále odevzdávat *Pneumatu*, zanechává za sebou „*esprit*“ – *charizma*. Je to *osobitost*, která není s nikým zaměnitelná.“¹⁹ Za předpokladu, že dovolíme Duchu svatému v nás cosi krásného vytvořit, stáváme se osobnostmi. Tak se „všední“ hodnoty, zásluhou vlitého božského světla, jež z nás sálá v podobě „osobního“ charizmatu, přenáší tímto světlem opět do věčnosti. Proto také každý z nás je nenahraditelný.²⁰ Dnešní konzumní dějiny potřebují světce právě takových kvalit. Lidi ochotné nést na sobě hříchy jiných. Neboť tak se osvědčuje právě křesťanství. Svaté lidi, kteří neváhají být

¹³ Srov. CASTRO, A. *Teresa la Santa: Gracian y los separatismos: Con otros ensayos*. Madrid: Alfaguara, 1972, s. 28.

¹⁴ Srov. ALBORG, J. L. *Historia de la literatura espanola: edad media y renacimiento*. Madrid: Editorial Gredos, 1999, s. 897-898.

¹⁵ Srov. SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. Poesía, 7. In: *KKC*, čl. 1011.

¹⁶ Srov. *Denní modlitba církve*. Praha: Česká liturgická komise, 1987, s. 1558-1559.

¹⁷ Srov. SHELDRAKE, P. SJ. *Spiritualita a historie*. Brno: CDK, 2003, s. 204.

¹⁸ Srov. AMBROS, P. SJ. *Teologicky milovat církev*. Velehrad: Refugium, 2003, s. 365.

¹⁹ ALTRICHTER, M. SJ. *Příručka spirituální teologie*. Velehrad: Refugium, 2007, s. 24.

²⁰ Srov. ALTRICHTER, M. SJ. *Osoba – osobnost – osobitost*. In: ALTRICHTER, M. SJ a kol. *Studijní texty ze spirituální teologie II*. Velehrad: Refugium, 2004, s. 18.

zranění za ty, kteří by si zranění zasloužili. Kteří o své svatosti neví, poněvadž čím věrněji svým životem slouží Bohu, tím hlouběji poznávají, kolik ještě jim schází do dokonalosti.²¹ Svatý totiž není jiný, než následování-hodný člověk. Svatost je dokladem křesťanského „umění být celý“ z milosti Boží více nežli z naší přirozenosti.²² Středověký řeholní život je nesporně jednou z mála možností, jak žena může projevit svého vlastního génia, svoji autoritu. Zde může číst, psát, studovat.²³ To nás nepřekvapí. Jak jsme již zmínili, šestnácté a sedmnácté století „posunulo“ sice spiritualitu z čistě klauzurního prostředí „do světa“, přesto však stále řehole zůstávají určující společenskou silou.²⁴ Španělsko té doby se může chlubit celou plejádou znamenitých a svatých duchovních autorů. Výčet nelze nezačít velkou postavou zakladatele Tovaryšstva Ježíšova, svatého Ignáce z Loyoly (1491–1556) s jeho geniálními *Duchovními cvičeními*. Reformovaný Karmel pak představuje další silný duchovní proud se svatou Terezií od Ježíše a svatým Janem od Kříže (1542–1591). V období katolické reformy však inkvizice, kvůli subjektivistickému mysticismu některých *alumbrosos*, „osvícených“, poněkud zpomalovala mystický vzlet těchto pravověrných. Nicméně nezabrání rozkvětu tzv. „zlatého věku“ askeze a mysticismu, i duchovního vedení.²⁵ Právě v tomto klasickém duchovním věku rozvíjí se náš „trojlístek“ velkých, Duchem svatým inspirovaných autorů.²⁶

Terezie je žena modlitby a činu. Žena hluboké duchovní *zkušenosti*, zvláště teologicko-antropologické. Žena předjímající svojí zkušeností vývoj dnešní teologie trojiční dynamiky.²⁷ Obdivuhodnou psychologickou analýzou vlastních mystických zážitků, se kterými se setkáváme v jejích dílech, se objektivně vyrovnává teologii učenců své doby. Spiritualita svaté Terezie od Ježíše se vyznačuje také silným apoštolským duchem (srov. Flp 1, 18).²⁸ A zároveň splňuje důležitý požadavek historické autenticity. Vyjadřuje se aktuálními kategoriemi. Třebaže užívá obvyklou řeč a tradiční symboliku, hledá a nachází nová neotřelá slova, jimiž vyjadřuje

²¹ Srov. ALTRICHTER, M. SJ. „Duchovní“ a „duševní“. Velehrad: Refugium, 2003, s. 49.

²² Srov. BALTHASAR, H. URS VON. *Cesty k ujasnění*. Brno: CDK, 1998, s. 159.

²³ Srov. AMBROS, P. SJ. *Teologicky milovat církev*. Velehrad: Refugium, 2003, s. 370-372.

²⁴ Srov. SHELDRAKE, P. SJ. *Spiritualita a historie*. Brno: CDK, 2003, s. 73.

²⁵ Srov. heslo „Vývoj dějin spirituality“ In: FIORES, S. DE – GOFFI, T. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 179.

²⁶ Srov. heslo „Duchovní otec v nových podmínkách“ *Tamtéž*, s. 614.

²⁷ Srov. SUDBRACK, J. SJ. *Mystika*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995, s. 50.

²⁸ Srov. SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Cesta k dokonalosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 3, 6.

neobyčejnou duchovní zkušenost. Tak světice předjímá mnohá budoucí řešení.²⁹ Pro Jana od Kříže, Tereziina přítele v Kristu, básníka a teologa živeného Písmem, kterého světice nazývá (pro jeho velké vzdělání) „*Mi Senequita*“, „svým malým Senekou“,³⁰ a který začíná psát, když ona končí, je podstatou hledání Boha cesta niternosti, nutného očišťování.³¹ Ta táhne duši k Bohu, jež ví, že je stvořena pro něho.³² Jelikož hledisko teologické vzácně doplňuje hledisko psychologické, pak oba aspekty spirituality svaté Terezie a svatého Jana zobrazují „autentickou spirituální teologii“.³³ Tereziina ženská spiritualita – *vůle* a cit; a Janova mužská spiritualita – rozum a *vůle*. Dvojice, jimž je společná *jedna svatá vůle*. Mnohé příklady ze života světců nám ilustrují vyváženost strohosti mužského evangelijního boje s něžností ženské emotivní oddanosti. Vzájemná potřeba muže a ženy je požehnáním Ducha, který je trvale pojí v opravdové lásce Boží.³⁴

Muž a žena: Dvě rovnocenné osoby, nikoli rovné. Mají tedy stejnou cenu v Božích očích. Vždyť hebrejsky muž je *iš*, žena *iššá* – tedy doslova „mužena“. „Všechno, co se v životě narodí krásného, přichází od ženy.“³⁵ Žena potřebuje prozatímní útočiště u muže, aby „celistvě“ vydala plody krásné a dobré.³⁶ A třebaže je, v souvislosti s naší světící, ponejvíce frekventováno jméno sv. Jana od Kříže, se sv. Ignácem z Loyoly vidíme taktéž jistě více nežli „náhodnou“ podobnost. Pozemskou matku, jež „nahradí“ Matka nebeská, oba světci ztrácí již v útlém věku.³⁷ Stejně tak Ignác i Terezie nemalou část svého života tráví na cestách.³⁸ Poutníci zadržování inkvizicí.³⁹ Radikálnost obou spiritualit, vycházející z kázně společenství, nezlomné vytrvalosti a zároveň pravé svobody, naplněná neutuchajícím vášnivým a

²⁹ Srov. heslo „Kulturní exodus spirituality“ In: FIORES, S. DE – GOFFI, T. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 916.

³⁰ Srov. SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Kniha o zakládání*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1991, 3, 19.

³¹ Srov. *Tamtéž*, např. 3, 17.

³² Srov. AUGUSTIN, SV. *Vyznání*. Praha: Kalich, 1990, 1, 1.

³³ Srov. heslo „Přínos psychologie k spirituální teologii“ In: FIORES, S. DE – GOFFI, T. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 768.

³⁴ Srov. ŠPIDLÍK, T. SJ. *Prameny světla*. Velehrad: Refugium, 2005, s. 239.

³⁵ ALTRICHTER, M. SJ. Leoš Janáček a žena. In: ALTRICHTER, M. SJ a kol. *Otázky české spirituality*. Olomouc: Centrum Aletti, 2001, s. 64.

³⁶ Srov. *Tamtéž*, s. 67.

³⁷ Srov. SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Život*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, 1, 7. Srov. IGNÁC Z LOYOLY, SV. *Vlastní životopis*. In: *Souborné dílo*. Velehrad: Refugium, 2005, 1, 10; 17-18.

³⁸ Srov. SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Kniha o zakládání*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1991, 27,17. Srov. IGNÁC Z LOYOLY, SV. *Vlastní životopis*. In: *Souborné dílo*. Velehrad: Refugium, 2005, s. 457.

³⁹ Srov. SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Život*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, 26, 5.

strhujícím vztahem k Bohu, má tutěž ideovou *Základnu*: Terezie a Ignác, věrní vojáci Kristovy, vyzbrojeni zarputilou odhodlaností a ohnivou láskou k všemu, co po nich jejich Velitel žádá.⁴⁰ Světice se ve svých dílech nejednou vyznává z náklonnosti k Tovaryšstvu Ježíšovu.⁴¹ Toto společenství *krásných* ji oslovuje způsobem života, oddaností modlitbě. Cenní si vzdělanosti jeho otců.⁴² Duch svatý zkrášluje tyto svaté současníky, pokorné služebníky Boží; Ignáce, Jana, Terezii či bratra Petra z Alcantary (1499–1562)⁴³ svými zvláštními milosti, pro obnovu a rozvoj Kristovy církve.⁴⁴ V jejich duchovním učení lze najít, mimo jiné, tyto společné prvky: mužnost zralého intelektu, realistickou radikalitu.

Život svatých není pouze ten „pozemský“, nýbrž především jejich *život oslavený*. V něm se ukazuje, že kdo směřuje k Bohu, nevzdaluje se, ale naopak stává se nám blízkým. Taková je žena víry, svatá Terezie. Nikdo z nás však nepodává věrnější obraz Boha než její Paní, Maria.⁴⁵

I. 2. Literární dílo

Hluboká syntéza lidského myšlení. I tak lze charakterizovat španělskou mystickou literaturu tzv. Zlatého věku. Odpovídá na základní otázky každého člověka. Otázky po svobodě a svobodné vůli, po naší odpovědnosti. Pro svou zakotvenost v Bohu odpovídá bytostně a pravdivě. Je darem Božím lidem toužícím po lásce. Celé písemnictví svědčí o tom, že renesanční svět se vydává na cesty. Pevným bodem, v kontrapunktech tohoto literárně nesmírně bohatého období, je plamen nejvyšší Lásky v dílech těch, kteří se radikálně Bohu vydávají. Tak volí svobodu lásky, paradox Kristova kříže. Vše svěřují do Jeho rukou - svou čest i ctnost.⁴⁶

Svatá Terezie, spolu se svatým Janem od Kříže, je představitelkou vrcholné španělské mystiky. Literární produkci prozaickou svaté Terezie můžeme rozdělit na

⁴⁰ Srov. SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Život*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, 11, 4; 25, 19. Srov. IGNÁC Z LOYOLY, SV. Vlastní životopis. In: *Souborné dílo*. Velehrad: Refugium, 2005, 143.

⁴¹ Srov. SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Život*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, 40, 12-15.

⁴² Srov. *Tamtéž*, 23, 3; 9.

⁴³ Srov. *Tamtéž*, 27, 16; 35, 5.

⁴⁴ Srov. LG, čl. 12.

⁴⁵ Srov. BENEDIKT XVI. *Deus caritas est*. Praha: Paulínky, 2009, s. 59.

⁴⁶ Srov. SV. JAN OD KŘÍŽE. *Temná noc*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995, s. 6-7.

dvě skupiny: knihy autobiografické a díla řady asketické a mystické. Přesto jedna skupina druhou prostupuje, a nedovoluje tak striktní separaci, a jednoduché zařazení. Ranná tvorba představuje především tvorbu spojenou s její zakladatelskou a reformátorskou činností a jejími osobními mystickými zážitky. Do první skupiny řadíme *Libro de su Vida* (r. 1588, „Kniha mého života“; české vydání: *Život svatě Terezie z Ježíše*, r. 1911), pojednávající o jejím životě v Bohu. Určitým „doplňkem“ je *Libro de las relaciones* („Kniha zpráv“; české vydání r. 1924). *Libro da las Fundaciones* (r. 1613, „Kniha o zakládání“; české vydání r. 1917), *Libro de las Relaciones* a *Cartas* nebo také *Epistolario* – „Dopisy“, jichž je zachováno přes čtyři stovky. Tato díla jsou psána s neobyčejným půvabem, jazykovou čistotou a upřímností. Dokumentují často dramatické události ze života světice. Zvláště ceněny jsou pro svou psychologickou vyříbenost. Druhou skupinu tvoří *Camino de Perfección* (r. 1566, „Cesta k dokonalosti“ nebo také „Výklad otčenáše“, jinak „*librito pequeno*“), jakýsi soubor rad pro své řádové sestry a dcery.⁴⁷ Známych je i několik drobných náboženských pojednání, jako například *Meditación del alma a su Dios* („Meditace duše o svém Bohu“; české vydání r. 1922) nebo *Exclamaciones* („Zvolání“; české vydání pod názvem „Výkřiky“: r. 1909, r. 1911). V neposlední řadě zřejmě nejznámější autorčino dílo psané v vrcholném extatickém zápalu plně vyříbené básnické metaforiky *Castillo Interior o Las Moradas*, ve kterém předkládá čtenáři obraz duše člověka jakožto hradu o sedmi komnatách (jež představují sedm stupňů modlitby), kterými prochází až ke svému splnutí s Bohem (r. 1588, „Hrad v nitru čili Komnaty“; české vydání r. 1930). Píše i velmi působivé básně, o nichž blíže pojednáme v následující kapitole.

Třísvazkové *Obras completas*, „Souhrnné dílo“ světice vyšlo v roce 1951-1986.⁴⁸ Dlouho přetrvávající názor, že svatá Terezie byla nevzdělaná, bezmála negramotná, a inspirovaná výlučně Duchem svatým je dnes již překonán. Stalo se tak i zásluhou Morel-Fatia, který sepsal inventář četby světice, jež ji zcela jistě ovlivnil (srov. A. Morel-Fatio. „Les lectures de Sainte Thérèse“. In *Bulletin Hispanique*, X, 1908, s. 17-67). Jinou studii vypracoval Gaston Etchegoyen, a řadí v ní mezi četbu Tereziinu následující tituly: na prvním místě knihy Starého a Nového zákona;

⁴⁷ Srov. SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Kniha o zakládání*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1991, 1, 7.

⁴⁸ Srov. heslo „Terezie Ježíšova svatá“ In: *Slovník spisovatelů Španělska a Portugalska*. Praha: Libri, 1999, s. 580.

životopisy svatých; svatého Jeronýma, speciálně jeho listy; svatého Augustina, především *Confesiones*, *Morales* Řehoře Velikého; *Vita Christi* Cartujanova; *Abecedarios* od Osuny; asketické spisy Fray Antonia de Guevary; *Tratado de la oración y meditación* svatého Petra z Alcantary;⁴⁹ a všechny spisy Fray Luise de Granady.⁵⁰ Terezie svými díly podněcuje především svým kritériem „stálé připravenosti na všechno v pokoji a usebranosti“, obdobně i Jan od Kříže „vyprázdněním od“, v obtížné situaci světského i církevního řádu; v době *Reconquisty*.⁵¹ Literární styl svaté Terezie ve čtenáři nezanechá pocit pohybu v „nížinách“, ale zavede ho na „vrcholy“, poutí nerušenou leč inspirovanou touto Boží milenkou, velkou a drahou, jíž světská autorita v tomto vzletu nijak nemůže zabránit.⁵²

Díla kastilské mystičky, „Život“ a „Dopisy“ podávají jasnou indikaci, že celá její tvorba vyplývá především z její vlastní životní zkušenosti. Pro správné pochopení myšlenkových proudů tehdejšího Španělska, jeho historických souvislostí i neklidu, Ortega y Gasset ve svém díle „Meditaciones del Quijote“, vydané v roce 1914, se vyjadřuje naprosto příznačně: „Já jsem já a moje okolí, a pokud ho nezachráním, nezachráním sebe.“ V tom se jasně ukazuje, že jedině člověk může dát své maximum, reflektuje-li svědomitě okolnosti, jež ho obklopují.⁵³ Zkušenost, o níž hovoří mystici je, zdá se, zkušeností neskutečného a iluzorního charakteru vzhledem k tomu, co nás reálně obklopuje. Nicméně, tento zkušenostní nad-rámec nelze připisovat výlučně mystickým či religiózně laděným duším. Lze potvrdit, že podobnou zkušenost „světa jako iluze“ nalézáme napříč přebohatým spektrem literárních reflexí všech dob. Zde lze nalézt onen pocit, že všechny věci jsou skutečně nejisté, křehké nebo podléhající zkáze, i pocit, že „existovat v čase“ není opravdové bytí.⁵⁴ Úhel pohledu, jímž Terezie od Ježíše vnímá realitu bezpochyby není jednoduchý, ovšem jediný ze kterého může vidět svět v jeho opravdovosti.⁵⁵ „Křesťanský realismus vnímá propast hříchu, ale ve světle naděje, která je mocnější než jakékoli zlo, naděje darované nám

⁴⁹ Srov. SANTA TERESA DE JESÚS. *Libro de la vida*. Madrid: Clásicos Castalia, 1991, 30, 4-7.

⁵⁰ Srov. CASTRO, A. *Teresa la Santa: Gracian y los separatismos: Con otros ensayos*. Madrid: Alfaguara, 1972, s. 904.

⁵¹ Srov. *Tamtéž*, s. 33-34.

⁵² Srov. *Tamtéž*, s. 32.

⁵³ Srov. VIEIRA, J. F. *Mística e filosofia: o itinerário de Teresa de Ávila*. Coimbra: Faculdade de Letras, 1990, s. 85.

⁵⁴ Srov. *Tamtéž*, s. 103.

⁵⁵ Srov. VIEIRA, J. F. *Mística e filosofia: o itinerário de Teresa de Ávila*. Coimbra: Faculdade de Letras, 1990, s. 86.

ve vykupitelském díle Ježíše Krista, jenž zničil hřích a smrt (srov. Řím 5, 18-21; 1 Kor 15, 56-57).⁵⁶

Převaha realismu je to, co charakterizuje život a dílo osobnosti jako je svatá Terezie.⁵⁷ Literární jazyk svaté Terezie je protkán neobvyklým poetickým kouzlem, s užitím obrazů plných krásy.⁵⁸

I. 3. Poezie

Tlakem protireformace druhé poloviny 16. století je vytlačena také v poezii Zlatého věku renesanční smyslovost symboly a abstrakcemi. Lyrika, charakteristická převážně náboženským obsahem, je reflexivní. Zachován je prostý básnický výraz střídme formy s tendencí přiblížit se klasické čistotě. V tomto širokém literárně-uměleckém proudu nachází své místo i španělská mystická poezie. Nejčastěji se označuje jako škola salamancká nebo kastilská, reprezentovaná svatou Terezií od Ježíše, svatým Janem od Kříže, a dalšími. Na jejím vrcholu pak stojí Luis de León (1527–1591).⁵⁹

Je třeba zdůraznit, že jedině kastilština v době náboženských bouří a reformace (přesněji náboženské revoluce) 16. století vypěstovala takovou v křesťanských královstvích epicko-hrdinnou poezii.⁶⁰ Nikdo jistě dnes nepochybuje o tom, že právě mysticky obdarované žití svaté Terezie vytváří základní námět a linii celé její psané tvorby, jež zahrnuje cenné poetické skladby.⁶¹

Přehled všech jednatřiceti známých poetických děl světice nalezneme, mimo jiná vydání,⁶² také v šestém svazku souboru knih „Sta. Teresa de Jesús, Obras“. Tomo VI. In: *Obras Completas*. R. P. Silverio de Santa Teresa O. C. D. (ed.). Burgos: El

⁵⁶ KSNC, čl. 121.

⁵⁷ Srov. HALDAS, G. – HERRERA P. J. *Sommets de la littérature espagnole III. Sainte Thérèse d'Avila; Lazarillo de Tormés; Christophe Colomb*. Lausanne: Rencontre, 1961c, s. 14.

⁵⁸ Srov. VIEIRA, J. F. *Mística e filosofia: o itinerário de Teresa de Ávila*. Coimbra: Faculdade de Letras, 1990, s. 58.

⁵⁹ Srov. heslo „Zlatý věk“ In: *Slovník spisovatelů Španělska a Portugalska*. Praha: Libri, 1999, s. 63-64.

⁶⁰ Srov. CASTRO, A. *Teresa la Santa: Gracian y los separatismos: Con otros ensayos*. Madrid: Alfaguara, 1972, s. 12.

⁶¹ Srov. *Tamtéž*, s. 19.

⁶² Srov. např. STA. TERESA DE JESÚS. *Obras Completas*. PP. EFRÉN DE LA MADRE DE DIOS O. C. D. – OTILIO DEL NIÑO JESÚS O. C. D. – STEGGINK, O. O. Carm. Madrid: La Editorial Católica, 1951; STA. TERESA DE JESÚS. *Obras*. FR. TOMÁS DE LA CRUZ C. D. Burgos: El Monte Carmelo, 1971. In: SANTA TERESA DE JESÚS, *Libro de la vida*, Madrid 1991, s. 72.

Monte Carmelo, 1919, (Biblioteca Mística Carmelitana, vols. 1-9), s. 77-119. Není, domnívám se, nezbytné, na tomto místě uvádět jejich kompletní přehled.

Zástupně se krátce zmíníme o prvé v pořadí a ponejvíce ceněné básni svatě Terezie od Ježíše *Aspiraciones de vida eterna*, „Úsilí o věčný život“, se známým veršem vyjádřeným jakousi božskou antinomií, a opakovaným Terezíí ve sladké melancholii: *Que muero porque no muero*, „Umírám neboť neumírám“. Nacházíme v ní stejný výběr etablovaných motivů poezie své doby, avšak pro poetické vyjádření Lásky jež překračuje lásku lidskou, použitím krásné metafory *hry lásky*, transformací tématu „Pastorcico“; což mezi jinými vypovídá o umělkyni, jež zná literární tradici, a rovněž ovládá techniku exprese.⁶³

Báseň, ostatně jako všechny následující, je nádherným vyznáním lásky, o čemž nás přesvědčují slova její první sloky „v žití jsem zcela bez sebe, poté co zemřela jsem láskou“.⁶⁴ *Vivo sin vivir en mí*, v níž slyšíme záblesk tématu, jímž jsou charakteristické poetické zpěvníky 15. století „que muero porque no muero“, nalzáme u Torrese Naharry.⁶⁵ Liší se však jemností citu a náboženským zanícením světice.⁶⁶ U svatého Jana od Kříže tato hlavní mysticko-asketická myšlenka nachází své místo v jistě ještě výrazově bohatší a kompaktnější poetické tvorbě,⁶⁷ i v následujících verších:

„O cauterio suave!	„Ach něžná pečeti žehu!
<i>O regalada llaga!</i> “ ⁶⁸	Ach nádherná ráno!“

Veršůch o duši, jež touží vidět Boha:

„y mi mal es tan entero, que muero porque no muero“⁶⁹
„a moje ubohost je tak velká, že umírám proto, že neumírám“.

Uvedená slova reflektují literární a kulturní prostředí, k němuž patří vyjádření těmi nejúčinnějšími definicemi lásky. Jan i Terezie jsou ve své poetické tvorbě obzvláště

⁶³ Srov. SAN JUAN DE LA CRUZ. *Poesía completa y comentarios en prosa*. Buenos Aires: Planeta, 2000, XXIII.

⁶⁴ „Vivo ya fuera de mí, después que muero de amor.“ STA. TERESA DE JESÚS. Obras. Tomo VI. In: P. SILVERIO DE SANTA TERESA O. C. D. (ed.). *Obras Completas*. Burgos: El Monte Carmelo, 1919. Poesías, I.

⁶⁵ „Que muero porque más bivo.“ TORRES NAHARRO, B. DE. *Obra completa*. Madrid: Turner, 1994, s. 118.

⁶⁶ Srov. ALBORG, J. L. *Historia de la literatura española: edad media y renacimiento*. Madrid: Editorial Gredos, 1999, s. 908.

⁶⁷ Srov. OVEČKA, J. SJ. *Úvod do mystiky*. Praha, 1948, 14, 1.

⁶⁸ SAN JUAN DE LA CRUZ. *Poesía*. Madrid: Cátedra, 1993, s. 263.

⁶⁹ *Tamtéž*, s. 268.

citliví vůči kráse.⁷⁰ Ve své knize *Výstup na horu Karmel* ji světec uvádí, v porovnání vlastností lidských a Božích, na prvním místě.⁷¹ Tereziina báseň je zvěstováním o setkání s duše s Krásou. Její dotek poznamenává navždy, otevírá světem neuhasitelnou touhu vyjádřenou slovy „umírám, že neumírám“⁷². Tak hluboká zkušenost duše se svým Stvořitelem.

Jiný krásný příklad extatického⁷³ vyznání duše svaté Terezie je báseň plná důvěrné naděje *Feliz el que ama a Dios*, „Šťasten, kdo miluje Boha“:

„*Dichoso el corazón enamorado* „Šťastně milované srdce,
Que en solo Dios ha puesto el pensamiento.“⁷⁴ jež myslí pouze na svého Boha.“

Je přirozené duši, jíž dominuje velká touha a láska, jakou byli všichni mystičtí autoři obdarováni, zachvácení, že lépe vyjadřuje své pocity jazykem poezie, něžným, hladkým a intimním, nežli prózou.⁷⁵ I svatá Terezie cítila, a ve svých verších vyjádřila s neobvyklou dynamikou, oheň božské lásky uvnitř své duše, která jako silný magnet přitahuje k nebeské sféře.⁷⁶ V každém přátelském či milujícím sdílení se uplatňujeme sebevyjádření. Proto má nezastupitelné místo i v poezii.⁷⁷

„Báseň je průsvitná služebnice Slova.“⁷⁸ Básně, ať už se čtou jako básně, a to je, co oni jsou, neznamenají víc než láska, opojení láskou; svojí existencí však neustále potvrzují člověka.⁷⁹

⁷⁰ Srov. „Krása je skutečnost, která se rodí přijetím daru, který obleje pokojem.“ ALTRICHTER, M. SJ. *Osoba – osobnost – osobitost*. In: ALTRICHTER, M. SJ a kol. *Studijní texty ze spirituální teologie II*. Velehrad, 2004, s. 35.

⁷¹ Srov. SV. JAN OD KŘÍŽE. *Výstup na horu Karmel*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 4, 4.

⁷² STA: TERESA DE JESUS, *Obras*. Tomo VI. In *Obras Completas*. Madrid: Biblioteca mistica carmelitana, 1919. Poesias, I.

⁷³ Srov. STA. TERESA DE JESÚS. *Obras*. Tomo VI. In: P. SILVERIO DE SANTA TERESA O. C. D. (ed.). *Obras Completas*. Burgos: El Monte Carmelo, 1919. Introducción, LVII.

⁷⁴ STA. TERESA DE JESÚS. *Obras*. Tomo VI. In: P. SILVERIO DE SANTA TERESA O. C. D. (ed.). *Obras Completas*. Burgos: El Monte Carmelo, 1919. Poesias, V.

⁷⁵ Srov. heslo „Úvod do studia jazyka mystiky“ In: ELIADE, M. a kol. *Encyklopedie mystiky I*. Praha: Argo, 2000, s. 41.

⁷⁶ STA. TERESA DE JESÚS. *Obras*. Tomo VI. In: P. SILVERIO DE SANTA TERESA O. C. D. (ed.). *Obras Completas*. Burgos: El Monte Carmelo, 1919. Introducción, L.

⁷⁷ Srov. VLKOVÁ, G. I. OP. *Slovo Boží a slovo lidské*. Olomouc: UP 2004, s. 13.

⁷⁸ ALTRICHTER, M. SJ. *Vánoční cyklus*. In: *Vítězný domov*. Velehrad: Refugium, 2009, XXXIII.

⁷⁹ Srov. SAN JUAN DE LA CRUZ. *Poesía completa y comentarios en prosa*. Buenos Aires: Planeta, 2000, XVI.

I. 4. Hymnus *Nada te turbe*

Na jednom starém volném listu papíru bez datace je nalezena báseň, jejíž první sloka zní:

*Eleva el pensamiento,
Al cielo sube,
Por nada te acongojes,
Nada te turbe.*⁸⁰

Víc než Tereziině básnické kompozici se tato podobá komentáři či glose ke krátké veršované skladbě

*Nada te turbe.*⁸¹

Nebyly však dodnes nalezeny žádné důkazy, na nichž by se dal založit pravý původ této skladby, jejíž plné originální znění opatřené vlastní interpretací textu uvádíme v následující kapitole této práce. Důkazy, které by potvrdily autorství svaté Terezie od Ježíše. Žádný z rukopisů 17. a 18. století, v nichž se tak pilně shromažďovala veškerá poezie světice; nebo písemnosti, jež jí byly i jen připisovány, se o ní nezmiňují. Spíše se domníváme, že verše vyšly z pera neznámého člena karmelitánského řádu mnohem později. Jedna její stará kopie je uchovávána v klášteře bosých karmelitek v Segovii a publikována poprvé pařížskými karmelitány v VI. svazku opakovaně podle *Paříž: 1910, s. 367*. Text básně, jež slouží našemu rozboru je publikován v *Příloze, č. CXXI.*⁸²

Jak jsme již uvedli v předchozí kapitole, všech jednatřicet básní svaté Terezie nalezneme v šestém svazku souboru knih „Sta. Teresa de Jesús, Obras“. Nás ovšem, přede všemi, bude zajímat devátá v pořadí, krátká báseň *Eficacia de la paciencia*, „Účinky trpělivosti“, jejíž slova zní:

<i>Nada te turbe,</i>	„Ničím se neznepokojuj,
<i>Nada te espante,</i>	ničím se nermuť,
<i>Todo se pasa,</i>	všechno pomíjí,
<i>Dios no se muda,</i>	Bůh se nemění,
<i>La paciencia</i>	Trpělivostí

⁸⁰ „Pozvedni mysl vzhůru k nebi, ničím se nermuť, ničím se neznepokojuj.“

⁸¹ Srov. STA. TERESA DE JESÚS. Obras. Tomo VI. In: P. SILVERIO DE SANTA TERESA O. C. D. (ed.). *Obras Completas*. Burgos: El Monte Carmelo, 1919. Poesías, IX.

⁸² Srov. *Tamtéž*. Introducción, LXVIII.

<i>Todo lo alcanza;</i>	dosáhneš všeho;
<i>Quien a Dios tiene</i>	Kdo má Boha
<i>Nada le falta:</i>	tomu nic neschází:
<i>Sólo Dios basta.</i> ⁸³	Jediný Bůh stačí.“

Verše vzešlé zaručeně z pera svaté Terezie od Ježíše, na kterémžto základu vznikla pozdější glosa *Nada te turbe*, „Ničím se neznepokojuj“. A která také slouží našemu rozboru. Jak vidno, provádíme tedy interpretaci interpretovaného. Traduje se, že touto glosou světice zakládala svůj breviář.⁸⁴ Je v ní zachycena Tereziina úchvatná syntéza důvěrné lásky a oddanosti Bohu za všech okolností.⁸⁵

Samotný analyzovaný výklad musíme ve zmíněné knize hledat v bohaté Příloze, *Apéndices*, CXXI.⁸⁶ Již z uspořádání textového materiálu knihy vyplývá, že přílohovaná rozpracovaná forma původní kratší básně o devíti verších viz výše, jež je bazální, je jakýmsi sekundárním pramenem. To nám nicméně nebrání v našem úsilí, ani nijak nesnižuje duchovní hodnotu či sílu tradiční tereziánské spirituality díla. Ba naopak. Komentátor, fundovaný, leč neznámý znalec díla svaté Terezie od Ježíše, citlivě rozvinul, při zachování věrnosti tereziánskému duchu, každý jeden z těchto absolutních a silných devíti původních veršů světice jinými třemi verši. Tak vznikl krásný hymnus o třicetišesti verších v jedné dlouhé glosované strofě. Z nichž každý čtvrtý verš (tj. poslední ze „slok“, jež jsme si uměle rozdělili pro naši snazší orientaci v textu) je právě ponechán původní, což doslova nabádá čtenáře k uváděnému odstrofování. Můžeme si všimnout, že ve dvou verších se glosa nepatrně odlišuje od originálního autorčina textu. Jemný filologický rozdíl vykazuje čtvrtý verš (pomyslné) páté sloky:

Originál:	Glosa:
<i>La paciencia</i>	<i>Sin la paciencia.</i>
„Trpělivostí“	„bez trpělivosti.“

Další rozdíl, spočívající ve slovosledu, je zřejmý z posledního verše básně sloky deváté:

<i>Sólo Dios basta.</i>	<i>Dios sólo basta.</i>
-------------------------	-------------------------

⁸³ STA. TERESA DE JESÚS. Obras. Tomo VI. In: P. SILVERIO DE SANTA TERESA O. C. D. (ed.). *Obras Completas*. Burgos: El Monte Carmelo, 1919. Poesías, IX.

⁸⁴ Srov. SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Hrad v nitru*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1991, Doslov překladatele, s. 211.

⁸⁵ Srov. SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. Poesías, 9. In: *KKC*, čl. 227.

⁸⁶ Srov. STA. TERESA DE JESÚS. Obras. Tomo VI. In: P. SILVERIO DE SANTA TERESA O. C. D. (ed.). *Obras Completas*. Burgos: El Monte Carmelo, 1919. Apéndices, CXXI.

„Jediný Bůh stačí.“

„Bůh jediný stačí.“

Při vnímavé četbě obou básní vidíme, že uvedené rozdíly vyplývají právě z jejich kontextu; nijak nemění jinak shodný literární smysl výpovědí, tudíž se jimi není třeba více zabývat.

Hymnus je oslavná báseň. Oslavná báseň *Nada te turbe* je především oslavou Boha. Uvedená inspirace Ducha svatého vytváří přirozeně základní mentalitu, která nás orientuje jak od světa k Bohu, tak v Bohu ke světu. Celá báseň není nic jiného, než geniální myšlenková syntéza jedné a téže *meta-ideje*: totiž svobody v Bohu. Jediný nás dokáže osvobodit ode všeho, dokonce od sebe samých. Příkladná je „antropodivinizace“ čili Vykoupení, jež v hymnu vykazuje transformační kruh procházející vždy čtvrtým veršem: čtvrté strofy přes střední část spojení ve verši sedmém k poslednímu devátému verši:

<i>Dios no se muda</i>	Bůh se nemění	<i>Bůh</i>	1. gramatický pád
<i>Quien a Dios tiene</i>	kdo má Boha	<i>Bůh</i> a člověk	2. gramatický pád
<i>Dios solo basta</i>	jediný Bůh stačí	<i>člověk</i>	1. gramatický pád

u Boha, kterým se potvrzuje jeho absolutní nezávislost na tvorech; a „nové postavení“ *člověka* ve 3. gramatickém pádu. Bůh jako nedotknutelné Absolutno – Bůh sklánějící se Komunikace – Bůh nedotknutelné Absolutno (srov. Řím 6, 6). Spirituální linii hymnu podtrhl autor dynamickým psychologickým aspektem textu. Setkáváme se zde s „otevřenou poezií“. Nic zde není skryto. Za zmínku jistě stojí i vybrané paralelní verše Písma svatého k obsahovému jádru veršů básně. Uvedeme si pro ilustraci dva z nich. Nejmarkantnější místo najdeme u Matouše v šesté kapitole *O zabezpečení života* (srov. Mt 6, 19-34). Poselství hymnu tvoří také přílehlavou paralelu s krátkým textem Zjevení Janova (srov. Zj 12, 11-12). Nemusíme se obávat ani srovnání například s poučnými mudroslovnými knihami Starého zákona (srov. např. Kaz; Moudr 7).

Z filologického hlediska se omezíme na sdělení, že v hymnu *Nada te turbe* se setkáváme se střídavým rýmem asonance *e – e; a – a*, nikoli však fixně.⁸⁷

Hymnus lze řadit spíše nežli mezi intimní lyrické skladby⁸⁸ k básním hodegetickým.⁸⁹ Je uměním v hledání a vytrvání na cestě k pravému Životu. Jistě

⁸⁷ Srov. STA. TERESA DE JESÚS. Obras. Tomo VI. In: P. SILVERIO DE SANTA TERESA O. C. D. (ed.). *Obras Completas*. Burgos: El Monte Carmelo, 1919. Poesias, I.

⁸⁸ Srov. *Tamtéž*. III.

⁸⁹ Srov. *Tamtéž*. XX.

však tento „návod“ k zachování pokoje a míru duše člověka v Bohu nelze zaškatulkovat jednoduše do určité kategorie. Neexistuje kategorie svatosti. Svatost není nic jiného než konkrétní kategorie lásky k něčemu, co nás převyšuje. Ve světle lásky vnímáme báseň jako odvážné, kategorické a odzbrojující vyznání lásky Bohu.⁹⁰ Obsahově je pro báseň příznačný pozitivní realismus, hluboký vhled i „vzhled“, váha zkušenosti, jemná psychologie, životní moudrost pevně zakotvená v Jediném.

⁹⁰ Srov. ALTRICHTER, M. SJ. Vánoční cyklus. In: *Vítězný domov*. Velehrad: Refugium, 2009, LI.

II. ORIGINÁLNÍ ZNĚNÍ HYMNU *NADA TE TURBE* OPATŘENÉ VLASTNÍ INTERPRETACÍ

<i>Nada te turbe</i>	Ničím se neznepokojuj	
<i>Eleva el pensamiento,</i>	Pozvedni mysl	1
<i>Al cielo sube,</i>	vzhůru k nebi,	1/1
<i>Por nada te acongojes,</i>	ničím se nermuť,	
<i>Nada te turbe:</i>	ničím se neznepokojuj:	1/2
<i>A Jesucristo sique</i>	Následuj Ježíše Krista	2
<i>Con pecho grande,</i>	s velkou odvahou,	2/1
<i>Y venga lo que venga,</i>	a přijde-li cokoliv,	
<i>Nada te espante.</i>	ničeho se nezalekni.	2/2
<i>Ves la gloria del mundo,</i>	Vidíš slávu světa?	3
<i>Es gloria vana:</i>	Marná sláva:	3/1
<i>Nada tiene de estable,</i>	nestálá,	
<i>Todo se pasa.</i>	všechno pomíjí.	3/2
<i>Aspira ao celeste,</i>	Usiluj o nebe,	4
<i>Que siempre dura.</i>	jež trvá věčně.	4/1
<i>Fiel y rico en promesas,</i>	Věrný a bohatý v příslibech,	
<i>Dios no se muda.</i>	Bůh se nemění.	4/2
<i>Amale cual merece</i>	Miluj jak zasluhuje	5
<i>Bondad inmensa,</i>	Nekonečná Dobrota,	5/1
<i>Pero no hay amor fino</i>	neboť není opravdové lásky	
<i>Sin la paciencia.</i>	bez trpělivosti.	5/2
<i>Confianza y fe viva</i>	S důvěrou a živou vírou	6
<i>Mantenga el alma,</i>	v duši,	6/1
<i>Que quien cree y espera</i>	kdo věří a doufá	
<i>Todo lo alcanza.</i>	dosáhne všeho.	6/2
<i>Del infierno acosado</i>	Vystaven pokušení	7
<i>Aunque se viere,</i>	dokud zde žije,	7/1
<i>Burlará sus furores</i>	zvítězí	

<i>Quien a Dios tiene.</i>	s Bohem.	7/2
<i>Vénganle desamparos,</i>	Sem bezmoci,	8
<i>Cruses, desgracias:</i>	kříže, nepřízně:	8/1
<i>Siendo Dios su tesoro,</i>	je-li Bůh jeho pokladem,	
<i>Nada le falta.</i>	nic mu neschází.	8/2
<i>Id, pues, bienes del mundo,</i>	Nuže, jděte, dobra tohoto světa,	9
<i>Id, dichas vanas:</i>	pryč, pomíjívá štěstí:	9/1
<i>Aunque todo lo pierda,</i>	byť všechno ztratí,	
<i>Dios solo basta.</i> ⁹¹	jediný Bůh stačí.	9/2 ⁹²

⁹¹ STA. TERESA DE JESÚS. Obras. Tomo VI. In: P. SILVERIO DE SANTA TERESA O. C. D. (ed.). *Obras Completas*. Burgos: El Monte Carmelo, 1919. Apéndices, CXXI; s. 545.

⁹² Rozdělení textu „Přístupovým klíčem“ 1 – 9/2 do slok a dvojverší viz s. 28, 32, 37, 41, 45, 50, 54, 58, 63.

III. TEOLOGICKÁ ANALÝZA HYMNU *NADA TE TURBE*

III. 1. První sloka *Nada te turbe*

<i>Eleva el pensamiento,</i>	Pozvedni mysl,	1
<i>Al cielo sube,</i>	vzhůru k nebi,	1/1
<i>Por nada te acongojes,</i>	ničím se nermut',	
<i>Nada te turbe:</i>	ničím se neznepokojuj:	1/2

Pozvednout svou mysl je synonymem k odpoutání se ode všeho nízkého, světského. Zvedáme se vždy výše, k nebeskému městu. Odpoutání se v rozhovoru s Milovaným přináší s sebou vnitřní klid, vyrovnanost. Jistou „imunitu“ vůči vlivům, které by snad mohly ohrozit naši intimitu. Nic víc nás nezaujme, poněvadž sami jsme se stali zajatci nejdůkladnějšího Žalářníka, Pána, jehož pouta lásky nás osvobozují k nenapodobitelným vzletům, a nejkrajnějším projevům lidství. Kde je Bůh, tam nemá místo nikdo a nic, co by zpochybňovalo jeho moc. Nechtějme méně než na co máme nárok Vykoupením skrze Krista Ježíše. Nechtějme se utápět v malichernostech, trdomyslnosti, pochybnostech; všech těch nás zbavil On. Není času a místa k zármutku. Znepokojené srdce svědčí o naší malé lásce a víře; je svědkem naší ne-věry. Najdeme pro sebe někoho či něco důležitějšího, než je Bůh? Pokud ano, potom lze být právem znepokojen. V opačném případě však naše obavy naprosto nejsou opodstatněny. Nic ať nás již nevyvede z míry: ani vlastní hřích, neboť jej přijal za svůj Ten, jehož moc a síla překonává všechno. Třeba je jednoho: žít Krista jako Pokoj, a nedělat si starosti (srov. Lk 10, 41-42).

„Nespěme tedy jako ostatní, nýbrž bděme a budme střízliví“ (1 Sol 5, 6). Křesťan má v nikdy nekončící modlitbě být připraven na Setkání svého života. Liturgie nás denně vybízí k vnitřnímu sjednocení zvoláním „Vzhůru srdce!“, to abychom již nyní přebývali myslí u toho, jenž je naší věčností, naším věčným Shledáním.⁹³ Víme přece, Kdo nás pozvedá výše svou láskou.⁹⁴ K jedinému místu

⁹³ Srov. ŠPIDLÍK, T. SJ. *Prameny světla*. Velehrad: Refugium, 2005, s. 78.

⁹⁴ Srov. „nebesa nejsou jen slovo, ale přítomnost Milujícího“, ALTRICHTER, M. SJ. *Vítězný domov*. Velehrad: Refugium, 2009, Velikonoční cyklus, XXI.

vzpínejme veškerou svou sílu a touhu. Musíme vždy bdít a modlit se. Není přitom snadné vykonávat své povinnosti ve světě, a mít přitom svou mysl pozdviženou k Bohu. Jedná se o duchovní postoj, kterému se učíme postupně, po celý život.⁹⁵

Nejmarkantnějším pojítkem praxe starého a nového zákona je právě modlitba.⁹⁶ Modlitba je cesta, po níž putujeme s Bohem a s druhými lidmi. Nikdy však osamoceni. Přizpůsobujeme se zde božskému prostředí, zvykáme si na život před a s Bohem, na úzký vztah s Ním. Modlí se srdce, jako střed lidské osoby, soustředí se tu na svůj Střed, který k němu promlouvá. Volá ho, aby se postupně přesunul v pohybu extáze do Něj. Vychází tedy ze sebe, aby byl poznán Bohem samým, tak dochází k setkání. Modlitba se odehrává v čase, je dějem. Je vytrvalým a konce nemajícím putování naší duše do Boha, jehož nelze poznat jinak, než konkrétním příběhem našeho života. Modlitba je (v Božím řádu) a není (v lidském řádu) dokonalá, nikdy zcela hotová. Je to lidské hledání Boží tváře. Hledání toho, kdo byl překvapen Boží přítomností. Vytrvalé, stálé. Modlitbou vyjadřujeme, že náš život se odvíjí především jako *cesta k Bohu*.⁹⁷

Není jistější cesty, jak rozpoznat nástrahy zlého, a přimět ho, aby zjevně vystoupil.⁹⁸ Neoddávejme se však přitom bláhovému snění. Nedejme se svést k spánku.⁹⁹ Podobali bychom se člověku, který jde klidně spát, ze strachu před zlodějem zatarasil dveře, a vůbec ho nenapadlo, že zloděj je zavřen uvnitř. Není totiž horšího zloděje než naše vlastní já. Jestliže sami nad sebou nebdíme, pak nás bude tížit země i vše na ní jako olovo.¹⁰⁰ Bdělost jakožto duchovní kvalita vyžaduje opravdovou vnitřní sílu, aby mohla vytvářet rovnováhu. Bdít bychom měli především, jak jsme již uvedli, nad sebou samými, nad nám svěřeným úřadem, službou, nad našimi bližními.¹⁰¹ Oddáme-li se Bohu zcela, pak On nám dá nezměrně víc, než kolik vůbec dokážeme toužit.¹⁰² Modlitba je především pak vztahem

⁹⁵ Srov. ALTRICHTER, M. SJ. *Průručka spirituální teologie*. Velehrad: Refugium, 2007, s. 51.

⁹⁶ Srov. heslo „Modlitba (modlit se)“ In: BEINERT, W. *Slovník katolické dogmatiky*. Olomouc: MCM, 1994, s. 206.

⁹⁷ Srov. BIANCHI, E. *Klíčové pojmy křesťanské spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 89.

⁹⁸ Srov. SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Cesta k dokonalosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 7, 6.

⁹⁹ Srov. *Kancionál*. Praha: Zvon, 1999, s. 292-293.

¹⁰⁰ Srov. *Tamtéž*, 10, 1.

¹⁰¹ Srov. BIANCHI, E. *Klíčové pojmy křesťanské spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 30.

¹⁰² Srov. SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Hrad v nitru*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1991, 3, 12.

smlouvy; člověk se může shodnout s Bohem, ale Bůh je ten, kdo smlouvá a sklání se. Modlitba je vzájemné volání, drama smlouvy, jež uchvacuje srdce.¹⁰³ Posláním, cílem člověka je nebe, věčný život v Bohu.

„Pokoj vám zanechávám, svůj pokoj vám dávám; ne jako dává svět, já vám dávám. Ať se vaše srdce nechvěje a neděsí!“ (Jan 14, 27). Pán nechce po nás víc, než co můžeme. Podobně jako svatá Terezie, zneklidňována průběhem řádové reformy; i nám Duch Kristův vkládá do duše a myslí trvalé poselství pokoje, velké důvěry a lásky: „Ostatní ponechej Mně a nezneklidňuj se“.¹⁰⁴ Tak Kristus sám pro Terezii je pravý pokoj, pravý mír.¹⁰⁵ Radost je základní, nosnou náladou křesťana vyplývající z neodvolatelné blízkosti Boží v Ježíši Kristu.¹⁰⁶ K неотřesitelné důvěře jsme vybízeni skrze radost. Radujme se v Pánu vždycky, netrapme se, nepochybujme o důvodu naší radosti (srov. např. Neh 8, 10; Žl 104; Flp 4, 4). Usilujeme-li v pravé pokoře o pokoj, Pán s námi zůstává.¹⁰⁷ Není radost v hledání zábavy, ale postupné přesycení či znechucení, a nedostatek pokoje, neklid. Zbavujeme se lásky, jestliže se necháváme pohlcovat vším, co nabízí svět.¹⁰⁸ Protiklad nepokoje a rozháranosti života ve světě je pokoj a spočinutí v Nejsvětější Trojici. Důvěra mystiků ve věčnou a blaženou Trojici vyjadřuje jejich důvěrné vstoupení do mlčení vztahu Osob. Zažíváme tu věčnost, plnost života a lásky.¹⁰⁹ Vydání životu zakoušíme neklid. Roste v nás jakýsi jeho „osten“, který však svým ostřím nás neponechává uzavřené, nýbrž vděčně otevřené. Vděčnost rodící se z důvěry.¹¹⁰ Jediný pokoj může být stráží i potěchou naší myslí i našeho srdce, pokoj Boží (srov. Flp 4, 7). Pokoj v Duchu svatém (srov. Jan 20, 19-21). Vždy má být naší touhou vidět Boha; naším strachem, že jej ztratíme; naší bolestí, že se z něho nemůžeme radovat; naší radostí, že On nás může k sobě přivést. Tak budeme, podle jedné z Tereziiných rad, žít ve *velkém*

¹⁰³ Srov. KKC, č. 2567.

¹⁰⁴ SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. Duchovní relace, Nebeské dary. In: *Nad Velepísni*. Kostelní Vydří, 2003, 13.

¹⁰⁵ Srov. HERBSTRIETH, W. *Prodlévání před Bohem s Terezii z Avily, Janem od Kříže a Edith Stein*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994, s. 42.

¹⁰⁶ Srov. heslo „Radost“ In: BEINERT, W. *Slovník katolické dogmatiky*. Olomouc: MCM, 1994, s. 297.

¹⁰⁷ Srov. KEMPENSKÝ, T. *Čtyři knihy o následování Krista*. Brno: Cesta, 2001, 2, 8, 3.

¹⁰⁸ Srov. heslo „Mravní kolaps“ In: FIORES, S. DE – GOFFI, T. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 655-656.

¹⁰⁹ Srov. heslo „Předmět kontemplace“ *Tamtéž*, s. 410.

¹¹⁰ Srov. ALTRICHTER, M. SJ. Osoba – osobnost – osobitost. In: ALTRICHTER, M. SJ a kol. *Studijní texty ze spirituální teologie II*. Velehrad, 2004, s. 37.

klidu.“¹¹¹ Pokoj je stav duše bezpečného spočinutí v náruči Boží. Naším vzorem je Maria, Matka Páně, jež byla vzata do věčného pokoje, ona je strůjkyní pokoje.

„Usilujte o pokoj se všemi a o svatost, bez níž nikdo nespasí Pána“ (Žid 12, 14). Sami sebou zůstáváme pevně každý jeden a týž pouze za předpokladu, že nezakaleným zrakem svých úmyslů hledíme upřeně uprostřed zvrátů světa nepřetržitě na Jediného.¹¹² Také svatý Jan od Kříže popisuje touhu duše, jež má spočinout v pokoji a niterném odpočinku, kdy ji jakákoliv činnost, náklonnost nebo pozornost, které by nyní chtěla mít, rozruší a zneklidní. Duše pak cítí jen vyprahlost a prázdnotu smyslů. Neboť čím více usiluje získat i tu nejmenší pomoc smyslovým vzrušením či jakýmkoli poznáním, tím palčivěji pocítí nedostatek a bezmoc. Žádná lidská síla nedokáže tuto touhu naplnit.¹¹³ Opravdový pokoj a odpočinek poskytne duši jedině Bůh. Nehledejme pokoj na zemi, u lidí, nýbrž v nebi. Pozvedneme-li svá srdce vzhůru k nebi, nezarmoutí nás víc žádné lidské pohrdání na zemi. Podobně jako Terezie nabádá nás duchovní autor svatý Vincent Ferrerský (1350–1419),¹¹⁴ abychom zanechali všech starostí, ať je naše duše v míru, a naše srdce v pokoji. Nemáme se nechat skličovat ničím, co se stane. Jediné, co nás má rmoutit, před upřímným a láskyplným pokáním, je náš vlastní hřích, či to, co by k němu mohlo v budoucnu vést.¹¹⁵ Netrapme se a nezneklidňujme žádnými životními „nehodami“. Vybavme si při každém svém nezdaru pouť Spasitelovu. Byla snad v lidských očích plná zdaru? Nedovolme, aby nás zaměstnávalo a vzrušovalo cokoli, co nesouvisí s naší spásou, a spásou našich bližních. Chovejme stejnou náklonnost ke všem s vědomím, že my sami bychom byli jistě mnohem horší nežli oni, kdyby nás Pán ve své dobrotě nedržel pozorně svou rukou. Přes bolesti, smutek i rozličné úzkosti, jež se nás zmocňují na cestě k dovršení, v nejhlubším nitru našeho srdce, zůstává neochvějné a radostné očekávání spásy (srov. Petr 1, 6-9).¹¹⁶ Kontemplativní ideál vždy spočívá v přítomnosti Boží. V rozjímání a v mystickém nazírání.

Tak se učíme konat každou naši činnost s čistým úmyslem. Tak roste láska k Bohu, láska k pravdě, čistota srdce. Duše je uváděna do hlubšího klidu a

¹¹¹ SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. Rady pro duchovní užitek spolusester. In: *Knihy o zakládání*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1991, 69.

¹¹² Srov. KEMPENSKÝ, T. *Čtyři knihy o následování Krista*. Brno: Cesta, 2001, 3, 33, 1.

¹¹³ Srov. SV. JAN OD KŘÍŽE. *Temná noc*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995, s. 75.

¹¹⁴ Apokalyptik, působil ve Španělsku a Francii.

¹¹⁵ Srov. WOODS, R. OP. *Mystika a prorocství*. Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství, s. 160.

¹¹⁶ Srov. heslo „Radost“ In: BEINERT, W. *Slovník katolické dogmatiky*. Olomouc: MCM, 1994, s. 297.

usebranosti; které kypří půdu pro setbu Ducha svatého. Tak je tvor nesen a ožíván Boží láskou, svým milujícím Stvořitelem. Velmi prostě to nazýváme životem v Boží přítomnosti.¹¹⁷ Neustále mějme na paměti, že také ďábel žije věčně; že život věčný bez Boha je peklo; a že život věčný v Bohu je nebe.

Přístupový klíč 1

Život: 11, 13; 11, 17; 15, 1; 25, 13.

Cesta k dokonalosti: 3, 4; 4, 8; 7, 6; 10, 6; 16, 11; 20, 3; 24, 6; 31, 11.

Hrad v nitru: 1, 2, 11-12; 2, 1, 8; 3, 1, 9; 4, 1, 9; 6, 2, 6.

Přístupový klíč 1/1

Život: 20, 10; 30, 9; 31, 13.

Cesta k dokonalosti: 1, 5; 2, 1; 2, 5; 3, 5; 9, 5; 16, 3; 16, 7; 16, 10; 18, 5; 23, 6; 25, 1.

Hrad v nitru: 1, 1, 1; 1 1 7; 2, 1, 3; 2, 1, 8-9; 6, 3, 5; 6, 4, 16; 6, 10 1; 7, 1, 4; 7, 2, 10.

Přístupový klíč 1/2

Život: 11, 15; 13, 5; 13, 10; 30, 9; 32, 14.

Cesta k dokonalosti: 6, 5-6; 10, 2; 13, 5; 19, 1-2; 22, 3; 22, 8; 32, 13.

Hrad v nitru: 1, 1, 8; 1, 2, 15; 2, 1, 10; 3, 2, 4; 4, 3, 1; 4, 1, 12; 5, 1, 12; 6, 6, 4; 6, 7, 1.

III. 2. Druhá sloka *Nada te espante*

<i>A Jesucristo sique</i>	Následuj Ježíše Krista	2
<i>Con pecho grande,</i>	s velkou odvahou,	2/1
<i>Y venga lo que venga,</i>	a přijde-li cokoliv,	
<i>Nada te espante.</i>	ničeho se nezalekni.	2/2

Následovat znamená jít ve šlépějích. Nesledovat. Nýbrž odhodlaně kráčet pod kompasem svého srdce. Milujeme, co poznáváme. Poznat Ježíše Krista bez znalosti evangelií lze. Následovat stejně tak, pokud Pán člověka vede právě takovou cestou.

¹¹⁷ Srov. GEORGES, P. O. C. D. *Spiritualita Karmelu*. Praha: Zvon, 1991, s. 9.

Není výjimečná, je individuální, jako je neopakovatelný a jedinečný vztah Boha ke každému jednomu Jeho stvořenému obrazu, člověku, lidské duši. Přesto však přece jenom Bůh zamýšlel následovat Ho v Duchu svatém skrze Písmo, ve kterém je zachycena Jeho životní pouť. Mystický učitel Svatý Jan od Kříže připouští možnost a užitečnost zvláštních zjevení jakožto formy duchovní cesty, je ovšem přesvědčen, že takovéto dary nejsou nutné, naopak, že je prospěšné nedávat jim velkou váhu.¹¹⁸ Máme být „alter Kristus“, to je druhým Kristem (srov. např. Flp 3, 12; Řím 8, 29; Kor 3, 18). Celá křesťanská zkušenost je v tomto zákoně: Zemřít a vstát s Kristem, jak o tom svědčí i velký text 6, 1-11 v *Listě Římanům* svatého apoštola Pavla: „Vždyť ten, kdo zemřel, je vysvobozen z moci hříchu“ (Řím 6, 7). Smrt je proměněna v konečnou svobodu.

Slovo „následovat“ nenajdeme doslovně v žádném z evangelií, přesto křesťané pochopili, že je rovnítko mezi následováním a napodobováním. Poprvé se s tímto fenoménem setkáváme u Augustina, když tvrdí: „*Quid est enim sequi nisi imitari?*“ – Co jiného je následování než napodobování.¹¹⁹ Evangelia nám vypravují o tom, jak Ježíš lid volal k následování, což v praxi znamenalo s Ním chodit; slovem i činem přibližovat lidem Boží království.¹²⁰ Křesťanské společenství se vypravuje.¹²¹ Kristus viděl a miloval každého individuálně; ale smýšlel a jednal všeobecně, katolicky. To nás nepřekvapuje, neboť Bůh je Jednota Osob.¹²² Typický způsob existence pozemského Ježíše spočíval ve víře jako důvěře a naprostém oddání se Bohu. Takto prožíval Kristus své podstatné a totální vztahy k Otci skrze Ducha svatého. Tak i zjevil trinitární tajemství Božího bytí.¹²³ Je to zdaleka nejbezpečnější cesta, na jaké se kdy můžeme ocítat a pohybovat se. Hýbáme se v Pánu, vždyť On je Cesta (srov. např. Jer 10, 23; Jan 14, 6). Třebaže jdeme špatně, kráčíme po dobré cestě (srov. Jan 14, 6). To je existenciální jistota k odvaze. Odvaha je „od-vážení“ sebe sama, ochota k

¹¹⁸ „Avšak když už je v této době milosti víra upevněna v Kristu a zákon evangelia je zjevný, není důvod tázat se oním způsobem, ani proč by on ještě mluvil a odpovídal jako tenkrát. Protože když nám dal svého Syna, který je jeho Slovo, a On nemá jiné, řekl nám všechno jednou provždy v tomto jediném Slově a nemá už, co by říkal.“ SV. JAN OD KŘÍŽE. *Výstup na horu Karmel*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 2, 22, 3-4.

¹¹⁹ Srov. heslo „Duchovní vzory“ In: FIORES, S. DE – GOFFI, T. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 1136.

¹²⁰ Srov. heslo „Následování Krista“ In: BEINERT, W. *Slovník katolické dogmatiky*. Olomouc: MCM, 1994, s. 217.

¹²¹ Srov. POSPÍŠIL, C. V. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 237-238.

¹²² Srov. ZVĚŘINA, J. *Teologie agapé – Dogmatika II*. Praha: Scriptum, 1994, s. 352.

¹²³ Srov. heslo „Véra Ježíše Krista“ In: BEINERT, W. *Slovník katolické dogmatiky*. Olomouc: MCM, 1994, s. 425.

vydání čehosi, co rozumově poznávám, že disponuji proexterně. Zde se k srdci přidává rozum. Slova hymnu nás přesvědčují, že rozumné je mít velkou odvalu. Ochotu být statečný, nebát se ničeho. Ochota je velká vůle plná touhy. V touze se nebojácně přibližovat ke Kristu mohu pouze skrze jeho lidství, tedy mateřství Panny Marie.

„Kdo chce jít za mnou, zapři sám sebe, vezmi svůj kříž a následuj mne. Neboť kdo by chtěl zachránit svůj život, ten o něj přijde; kdo však ztratí svůj život pro mne, nalezne jej“ (Mt 16, 24-25). Svatá Terezie nás v jedné ze svých duchovních rad nabádá, abychom měli stálou a upřímnou touhu trpět pro Krista, a to při každé záležitosti a příležitosti.¹²⁴ Nestačí následovat Ježíše Krista jen v lámání chleba, je nám zapotřebí okoušet i trpké víno kalicha. Zesládne. Věrnost se osvědčuje zkouškami. Věříme-li v nich Kristu, nepropadáme malomyslnosti a zbabělosti. Milovat Krista znamená milovat ho výlučně pro něho Něho samého, nikoli pro sebe. Je-li síla, která dokáže umlčet v člověku lásku k druhému, potom to je síla jeho svobodné vůle, darovaná Bohem.¹²⁵ On věrně a vždy naše vznešené touhy „opětuje“, přičemž nám je předtím něžně vložil do srdce. Vznešenost lásky překonává všechna trápení a úzkosti. Proměňuje je v potěšení, posléze chvály. Toužíme tak jen, abychom sloužili cele Lásce bez nároku na vezdejší odměnu.¹²⁶ „V Kristu jsou ztělesněny všechny ideály, všechno dobro, všechna pravda, všechna krása.“¹²⁷ Vyjadřujeme trvalé nasměrování se ke Kristu právě následováním.¹²⁸ Terezie klade velký důraz na kontemplaci Kristova lidství. Je přesvědčena, že je nepostradatelné a užitečné v každé fázi vývoje duchovního života, nejen pro začátečníky. Její přesvědčení se nezakládá jen na vlastní zkušenosti, nýbrž také na učení a zkušenosti četných svatých.¹²⁹ Kristovo lidství teprve je Nejvyšším Božím zjevením hodným následování (srov. 2

¹²⁴ Sv. TEREZIE OD JEŽÍŠE. Rady pro duchovní užitek spolusester. In: *Knihy o zakládání*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1991, 29.

¹²⁵ „V dnech vidím noc, když tebe nevidím, a v nocích dny, když o tobě si sním“ SHAKESPEARE, W. *Sonety*. Praha: BB art, 2001, 43.

¹²⁶ Srov. KEMPENSKÝ, T. *Čtyři knihy o následování Krista*. Brno: Cesta, 2001, 2, 6, 1.

¹²⁷ ŠPIDLÍK, T. SJ. *Prameny světla*. Velehrad: Refugium, 2005, s. 49.

¹²⁸ Srov. heslo „Následování“ In: FIORES, S. DE – GOFFI, T. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 563.

¹²⁹ „Bůh neuděluje své milosti leč skrze nejsvětější lidství Krista.“ TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Život*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, 22, 6.

Kor 4, 6).¹³⁰ Apoštol Pavel ve svých listech říká, že Kristus je podmět, v němž věřící myslí, koná, miluje (srov. 1 Tim 4, 15).

A koná tak navzdory všemu. Tak ať se stane cokoliv, ať se děje, co se děje, je nutné se namáhat. I za cenu, že zemřeme uprostřed cesty, když naše odvaha slábně před mnoha překážkami, my směřujeme k cíli, i kdyby se celý svět řítíl do zkázy.¹³¹ V hebrejském jazyce slovo „věřit“ vyjadřuje kromě jiného také slůvko *aman* – což znamená být pevný, spolehlivý, osvědčený.¹³² Věřící Terezie klade pevnost v konání do středu svého života. Radí k obezřetnosti v dobách, kdy jsme smutní a znepokojení. Nezanedbávat modlitbu ani sebezápor, které se staly součástí naší každodennosti. Protože ďábel ví, jak nás falešnou truchlivostí odvést od zvyku ke zlozvyku. Spíše bychom měli v dobách duchovní vyprahlosti a „noci“ velkoryse konat mnohem více skutků lásky než obvykle, a uvidíme pak „jak rychle nám Pán přijde na pomoc.“¹³³ Umět se na Krista spolehnout, učinit svůj život Jeho prostředím - Terezie si nepřála nic jiného. Vypovídá se z „christoamantie“ celým svým bytím, i svým řeholním jménem. Podobně svatý Ignác (1491–1556) začíná svá *Duchovní cvičení* jménem Ježíš. Řecká písmena IHS jsou zkratkou tohoto jména: IÉS (US), Ježíš. On se stává náplní a cílem celého jeho života, a života Jeho Tovaryšstva.¹³⁴ Shodným označením rovněž uvádí svá díla svatá Terezie.¹³⁵ V *Knize o zakládání* píše doslova: „Začínám ve jménu Páně“.¹³⁶ Pán jde středem jejího života, svůj život v Něm končí, a začíná. Šťastný konci! Očekávejme Pána. Veďme si zmužile a statečně (srov. Žl 27, 14).

¹³⁰ Srov. heslo „Předmět kontempace“ In: FIORES, S. DE – GOFFI, T. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 410.

¹³¹ Srov. SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Cesta k dokonalosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 21, 2.

¹³² Srov. heslo „Víra“ In: BEINERT, W. *Slovník katolické dogmatiky*. Olomouc: MCM, 1994, s. 422.

¹³³ SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. Rady pro duchovní užitek spolusester. In: *Knihy o zakládání*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1991, 66. Srov. IGNÁC Z LOYOLY. Duchovní cvičení. In: *Souborné dílo*. Olomouc: Refugium, 2005, 317-327.

¹³⁴ Srov. SV. IGNÁC Z LOYOLY. Duchovní cvičení. In: *Souborné dílo*. Olomouc: Refugium, 2005, 2. Srovnáním vyplývá jedno z mnohých pojetí mezi stěžejním spirituálním prvkem jezuitským a christocentrickou spiritualitou sv. Terezie, která již svým řeholním jménem vyjadřuje neotřesitelnou úctu ke Kristu. Na tomto místě si dovolueme krátkou poznámku, že Terezii by v uvedeném kontextu více příslušelo četnější užití formy jejího řeholního jména, tj. „z/od Ježíše“, nežli ponejvíce užívaná forma domicilní „z Ávily“.

¹³⁵ Srov. např. SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Život*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, Úvod. Srov. např. SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Cesta k dokonalosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, Předmluva.

¹³⁶ SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Knihy o zakládání*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1991, Předmluva.

Neztrácejme důvěru a neustupujme, třebaže bude nutné nasadit tělo i duši pro Boha.¹³⁷

Být osloven Kristem ke společné cestě životem (srov. Mt 9, 9), tím, jenž je naše Cesta, Pravda i Život (srov. Jan 14, 6). Bez Cesty nemůžeme jít, bez Pravdy neumíme správně poznávat, a bez Života se umírá navěky. Ježíš Kristus je cesta úzká, světem opovrhovaná, ale neporušitelná. Pravda ryzí a často bolestná, ale neomylná. Život, který nemá konce, život věčný. Budeme-li kráčet směle po této cestě, poznáme pravdu; pravda nás osvobodí a získáme vytoženou věčnost u Boha. Nehledejme proto jiných cest, nejsou dokonalejší než Cesta-Dokonalost. Neztrácejme drahocenný čas „objevováním zkratek“, jež nás nakonec zavedou tam, odkud není návratu. Vždyť Sluha není větší než jeho pán, ani žák nad učitele (srov. Jan 13, 6; Lk 6, 40). Náš Spasitel kráčí před námi, učí nás bojovat. Vyjděme za ním stateční, připraveni třeba zemřít v boji kříže.¹³⁸ Opravdová duchovní pohnutka vede totiž člověka ke Kalvárii. Tam nacházíme Ukřižovaného ve své vlastní náruči, odevzdaného hříšným lidem, abychom se Ho s láskou dotýkali.¹³⁹ Abychom mohli s Kristovým apoštolem říci, že se nechceme chlubit ničím, leda křížem svého Pána, kterým je pro nás svět ukřižován, a my pro svět (srov. Gal 6, 14). Abychom s odvahou obnovovali své žití v ranách Spasitelových. Abychom bojovali a nehleděli na rány, abychom se obětovali a neočekávali žádnou odměnu než Kristovu lásku, abychom vždy ve všem vyhověli Jeho svaté vůli.¹⁴⁰ Vydáme-li Bohu vlastní vůli skrze naše skutky lásky, nejen prostřednictvím líbivých slov, přitáhne ji k sobě. A neunaví se dávat nám ve svém úchvatném přátelství milost za milostí. Pryč tedy se zbytečným strachem, není se čeho obávat. Kráčeťme pevně a radostně. S neotřesitelnou jistotou, že cokoliv přijde, rozhodne se „naše“ vůle přijmout právě tak, jak Dárce učí přijímat své milované, bez výhrad.

Přístupový klíč 2

Život: 11, 10; 15, 10; 22, 1; 28, 3.

Cesta k dokonalosti: 5, 5; 7, 5; 7, 8; 9, 2; 15, 2; 21, 10.

¹³⁷ Srov. SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Cesta k dokonalosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 23.

¹³⁸ Srov. KEMPENSKÝ, T. *Čtyři knihy o následování Krista*. Brno: Cesta, 2001, 1, 3, 6.

¹³⁹ Srov. RUPNIK, M. I. SJ. *O duchovním otcovství a rozlišování*. Velehrad: Centrum Aletti, 2001, s. 100.

¹⁴⁰ Srov. HEVENESI, G. *Jiskry sv. Ignáce*. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2005, s. 394.

Hrad v nitru: 2, 1, 6; 2, 1 7; 3, 2, 1; 4, 1, 9; 6, 7, 9.

Přístupový klíč 2/1

Život: 22, 4; 22, 9; 22, 11; 31, 17.

Cesta k dokonalosti: 7, 5-6; 10, 6; 13, 2; 20, 5; 26, 6; 28, 6; 32, 7.

Hrad v nitru: 2, 1, 6; 2, 1, 11; 3, 2, 8; 4, 2, 9; 5, 2, 13; 6, 1, 7.

Přístupový klíč 2/2

Život: 22, 11-12; 28, 6; 31, 19; 36, 11.

Cesta k dokonalosti: 4, 8; 4, 13; 4, 15; 6, 7; 11, 5; 16, 10; 18, 10; 21, 2.

Hrad v nitru: 1, 1, 1; 1, 2, 14; 7, 4, 8.

III. 3. Třetí sloka *Todo se pasa*

<i>Ves la gloria del mundo,</i>	Vidíš slávu světa?	3
<i>Es gloria vana:</i>	Marná sláva:	3/1
<i>Nada tiene de estable,</i>	nestálá,	
<i>Todo se pasa.</i>	všechno pomíjí.	3/2

Samá pomíjivost mimo lásku k Bohu a službu jemu jedinému. Je zbytečné tedy hledat pomíjivé bohatství, a skládat v ně svou veškerou naději. Taktéž je nicotné toužit po hodnotách a domáhat se vysokého postavení.¹⁴¹ Je malicherné pěstovat tělesné žádostivosti i toužit po něčem, co nás následně zotročí, a uvede nás do zmatku a smutku. Velmi krátkozraké je dbát pouze o tento přítomný život a nepomýšlet na budoucí, na věčné společenství s Bohem či odloučení od Něj, třeba jen dočasné. Nicotné je milovat, co pomíjí tak rychle, a nespěchat do místa, kde nás čeká radost věčná.¹⁴² Připomínejme si často přísloví, že oko se nenasytí hleděním ani ucho slyšením (Kaz 1, 8). Snažme se odpoutat své srdce od viditelných věcí a soustředme svou lásku sice na neviditelné, ale o to jistější. Poněvadž ti z nás, kdož následují jen své smysly, nezajímají se o Boží věci.¹⁴³

¹⁴¹ Srov. TEREZIE OD JEŽIŠE. *Cesta k dokonalosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 2, 6.

¹⁴² Srov. KEMPENSKÝ, T. *Čtyři knihy o následování Krista*. Brno: Cesta, 2001, 1, 1, 3-4.

¹⁴³ Srov. *Tamtéž*, 1, 1, 5.

Je zapotřebí všechno zaměřit k jedinému cíli, totiž Bohu. Neboť hledáme-li v něčem sami sebe, ochabujeme a vyčerpáme se. Hledme k Pánu, poněvadž On nám všechno dal. Na každou jednotlivou věc se dívejme tak, že vyplývá z nejvyššího Dobra; a všechno, co obdržíme, vzápětí s díky obracejme k Dárci jakožto i Původci. Z Boha totiž jako z životadárného pramene čerpáme živou vodu všichni: malí i velcí, chudí i bohatí.¹⁴⁴ Nepřipisujeme proto nic sobě, ani nepřivlastňujeme ctnost nějakému člověku, ale všechno přičítáme Bohu, bez něhož nemáme vůbec nic. Klamná sláva ustupuje před touto pravdou. Boží láska všechno přemáhá, rozpíná všechny síly duše. Opravdu moudrý člověk se velmi v Bohu raduje z oné pravdy. Doufá v ni¹⁴⁵, neboť nikdo není dobrý, jedině Bůh (srov. Lk 18, 19). Náš Pán, jenž má být ve všem vděčně veleben a slaven.¹⁴⁶ Můžeme-li si cokoli myslet či přát pro své potěšení, neočekávejme již nyní, nýbrž v budoucnosti. Třebaže bychom získali veškerá dobra světa, a okusili všech jeho rozkoší, zaručeně by to vše nemělo dlouhého trvání.¹⁴⁷ Proto naše duše nikdy nebude schopna nalézt dokonalého potěšení a uspokojení, kromě Boha¹⁴⁸. Časných dober máme užívat, po věčných toužit. Není pozemského dobra, kterým bychom se mohli nasytit, protože není stravou naší duše.¹⁴⁹

„Pomíjivost, samá pomíjivost, řekl kazatel, všechno pomíjí“ (Kaz 12, 8). Všechna stvořená jsoucna, všechno co nás obklopuje, je omezené. Nestvořená lidská duše člověku dává pocítit tuto jedinečnou a specifickou „nespravedlnost“, zaviněnou dědičným hříchem. Neomezená touha duše po svém Neomezeném vrhá omezenou tělesnost člověka do odvěkého souboje duše a těla.¹⁵⁰ Ničím nenahradíme jedině, čím je nám možné disponovat: časem našeho vlastního života. Jak se dočítáme ve starozákonním žalmu; nejsme schopni ničím vyplatit Bohu sami sebe. Toto výkupné je tak velké, že se musíme provždy zříct života věčného dříve, než-li sami dojdeme „zkázy“ (srov. Žl 49, 8-10). Koncilní učení označuje lidskou pomíjivost, tedy smrtelnost, za hádanku i odpověď v naší naději na život věčný. Církev poučená

¹⁴⁴ Srov. Sv. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Cesta k dokonalosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 19.

¹⁴⁵ „Confianza y fe viva mantenga el alma“ – „s důvěrou a živou vírou v duši“ STA. TERESA DE JESUS, Obras. TomoVI. In: *Obras Completas*. Madrid: Biblioteca mistica Carmelitana, 1919. Apendices, CXXI, s. 545.

¹⁴⁶ Srov. KKC, č. 263.

¹⁴⁷ „Todo se pasa“ – „všechno pomíjí“ STA. TERESA DE JESUS, Obras. TomoVI. In: *Obras Completas*. Madrid: Biblioteca mistica Carmelitana, 1919. Apendices, CXXI, s. 545.

¹⁴⁸ Srov. AUGUSTIN, Sv. *Vyznání*. Praha: Kalich, 1990, 1, 1.

¹⁴⁹ Srov. KKC, č. 33.

¹⁵⁰ Srov. *Tamtéž*, č. 364-367.

Božím zjevením nás však ujišťuje, že člověk byl stvořen Bohem k blaženému cíli, který nalezneme mimo hranice pozemské bídy. A to navzdory tváří v tvář smrti, kdy všechny naše „představy“ selhávají.¹⁵¹ Svět nás nikdy nevyvyšuje, leda aby nás také ponížil. Je spousta zaslepenosti v lidské chvále. Teprve ve srovnání s Božskými „rozhovory“ připadají nám tyto tak málo užitečné; podobají se dětskému blábolení. Nedávejme jim proto velkou důležitost, je lépe se nad nimi spíše pousmát. Je moudré udržovat v duši Boží bázeň, aby ji tento falešný polibek pokoje, jaký nabízí náš svět, neuspál v „blahodárném“ opojení falešným úspěchem. Svět nabízí jediný pokoj: jidášský. Pokoj, jež nás při sebemenším nezdaru zradí, opustí. Jediné zde je jisté: že si nemůžeme být nikdy naprosto jisti.¹⁵² Důvěřujme Bohu. Nečekejme slávu od lidí (srov. Jan 5, 41). Uvědomíme-li si, jak rychle se lidé mění a jak málo jim můžeme důvěřovat, upneme úzce na Boha, který se nemění.¹⁵³ Nezajímejme se, vidíme-li kohokoli bohatnout, množit slávu svého domu; neboť i ten zemře, bohatý a úspěšný jako chudý a opovrhovaný, a nic s sebou nevezme. Jeho sláva a bohatství za ním nesestoupí (srov. Žl 49, 17-18). Jaký je to život, plný trápení a strastí; život, ve kterém na nás číhá plno rozličných nástrah a nepřátelských úskoků? Nepomine jedno soužení nebo pokušení, už přichází jiné; a kolikrát ještě nejsme u konce s prvním zápasem, už nečekaně přicházejí mnohé další.

Lidský život je podroben tolika strastem, pohromám, své místo v něm má bolest i hořkost. Jak tento život milovat? Kdo žijí Bohu, znají neskonalou sladkost. Kdo žijí svůj život Bohu, vidí, jak svět se těžce klame a bloudí.¹⁵⁴ Boží milost je velmi vzácná, není možné ji slučovat s vnějšími věcmi. S pozemskými útěchami. Musíme odstranit všechny „vezdejší“ překážky, aby se nám jí dostávalo. Nedejme se odlákat světskými pozlátky. Ano, život žijme naplno, avšak vždy pro Krista. Za každé okolnosti naše aktivita ať je zacílena k Betlému – Nazaretu – Jeruzalému. Tam nás neoklame víc žádný falešný prorok. Nepohrdejme světem; víme přece, že Hospodinovo jméno je vznešené po vší zemi (srov. Žl 8). Pokládat celý svět za nicotný lze pouze ve srovnání s jeho Tvůrcem, Bohem. Svatý apoštol Petr napomíná věrné Kristu, aby si vedli na tomto světě jako cizinci bez domova (srov. 1 Petr 2, 11). Jde-li nám o čest a slávu,

¹⁵¹ Srov. GS, čl. 18.

¹⁵² Srov. SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Nad Velepísni*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, 2, 13; srov. SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Cesta k dokonalosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 43, 9.

¹⁵³ Srov. SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. Rady pro duchovní užitek spolusester. In: *Kniha o zakládání*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1991, 62.

¹⁵⁴ Srov. KEMPENSKÝ, T. *Čtyři knihy o následování Krista*. Brno: Cesta, 2001, 3, 20, 3-5.

pak vyhledáváme jen tu pravou. „Celou noc jsme se lopotili, a nic jsme nechytili“ (Lk 5, 5). Tím „nic“ je lidská čest a sláva. Pozvedá hlavu jako kvetoucí tráva, která je potom pošlapána. Vystupuje jako kouř, který se brzy rozplyne vniveč (srov. např. Kaz 5, 14-15; Žl 144, 4).¹⁵⁵ Ani Terezie se nedokáže přesvědčit, že by jakékoli lidské úsilí mohlo mít vliv na záležitosti, které si Bůh vyhradil pro sebe.¹⁵⁶ Člověk se podobá vánku, a jeho dny jsou jako stín (srov. Žl 144, 4).

Ve filozofické a teologické antropologii znamená smrtelnost člověka nejenom skutečnost, že všichni lidé musejí zemřít, nýbrž vyjadřujeme tím naši pomíjivost tak, jak je ve vědomém životním procesu spoluurčuje způsob životního výkonu. Ústřední potřeba helénského člověka po osobní spáse, zdá se, pramenila právě ze zkušenosti vlastní pomíjivosti. Ta podtrhovala výklad křesťanské spásy. Tak církevní Otcové předkládají spásu křesťana jako zbožštění, jako účast na božské přirozenosti.¹⁵⁷ A jak jsme již uvedli v první kapitole *o pokoji*, právě Nejsvětější Trojice se jeví jako nejspolehlivější a výlučný protiklad k nepokoji a rozháranosti života ve světě.¹⁵⁸ Život svatého apoštola Pavla je takový, že může říct o sobě: „pro mne je svět ukřižován a já světu“ (Gal 6, 14). Ba víc: „spolu s Kristem jsem ukřižován“ (Gal 2, 19, srov. 2 Kor 6, 10-18).¹⁵⁹ Necháme-li se pohlcovat vším, co svět nabízí, zbavujeme se tak lásky. Stáváme se změkčilými ke skutkům hrdinské pozornosti, svět rozptýlí naši mysl, jež má být statečná a odhodlaná ke službě bližním a Pánu. Ale ani toto „unikání“ Bohu ve světě nemůže trvat příliš dlouho. Tu se ohlásí vnitřní nepokoj, neklid, znechucení. Vnímáme, že „něco“ není v pořádku, nerealizujeme se v Pravdě. Tu poznáváme, že zábava a veselí není radost.¹⁶⁰ Člověk je vtažen nejvnitřnějším hlasem do obnažené přítomnosti Boží, a uznává, že všechna vláda a svoboda světa je ve srovnání se svobodou a vládou Ducha Božího jen temným vězením, zajetím a

¹⁵⁵ Srov. HEVENESI, G. *Jiskry sv. Ignáce*. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2005, s. 14.

¹⁵⁶ Srov. SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Hrad v nitru*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1991, 3, 5.

¹⁵⁷ Srov. heslo „Smrtelnost člověka“ In: BEINERT, W. *Slovník katolické dogmatiky*. Olomouc: MCM, 1994, s. 320.

¹⁵⁸ Srov. heslo „Předmět kontemplace“ In: FIORES, S. DE – GOFFI, T. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 410.

¹⁵⁹ Srov. heslo „Zkušenost duchovní v Písmu“ *Tamtéž*, s. 1210.

¹⁶⁰ Srov. heslo „Mravní kolaps“ *Tamtéž*, s. 655-656.

otroctvím.¹⁶¹ Trápením, trýzní a hořkostí stávají se pro nás všechny rozkoše, vůně a chutě celého světa, ve srovnání s rozkošemi, kterými hýčká svého miláčka Bůh.¹⁶²

Stane se tak nezřídka, jak čteme u svaté Terezie, že Bůh člověku ukáže nevysvětlitelným způsobem takovou pravdu, která naprosto zastíní všechnu poznatelnou pravdu, jež je v Jeho tvorech. Přitom dá duši poznat jasně a jednou provždy, že jen On je stálá pravda, a není v Něm lži či pomíjivosti. Stane-li se tomu tak, zážitek je natolik silný, že paměť člověka nemůže více onu skutečnost zapomenout. Nelze jinak než nepochopit, že král David mohl proto v jednom ze svých žalmů tvrdit: každý člověk klame (srov. Žl 115, 11). Bůh ale nemůže selhat. Snažme se ho tedy co neurputněji hledat, a nepřestávat Mu ve všem sloužit. Hledejme pravdu, jednejme vždy čestně; a nebudeme si cenit tolik „bohatství“ tohoto světa. Světa, který je přeci jenom úskočný a falešný, marnivý a nestálý.¹⁶³ „Pomíjivost, samá pomíjivost, řekl kazatel; pomíjivost, samá pomíjivost, všechno pomíjí“ (Kaz 1, 2).

Přístupový klíč 3

Život: 10, 5; 11, 10; 14, 5; 15, 11; 19, 11; 21, 9; 25, 21; 37, 9; 38, 18; 39, 7.

Cesta k dokonalosti: 2, 9; 3, 4; 8, 1; 9, 4; 12, 7; 19, 7; 36, 3.

Hrad v nitru: 1, 2, 13; 5, 1, 6; 5, 2, 8; 6, 10, 7.

Přístupový klíč 3/1

Život: 13, 13; 15, 13; 27, 14; 31, 17; 36, 25.

Cesta k dokonalosti: 1, 4; 2, 6; 12, 5; 20, 4; 22, 5.

Hrad v nitru: 3, 2, 12; 4, 2, 9; 6, 5, 9; 6, 11, 8.

Přístupový klíč 3/2

Život: 24, 5; 31, 20; 34, 4; 35, 13; 36, 9; 36, 23; 39, 19.

Cesta k dokonalosti: 2, 2; 10, 2; 12, 2; 29, 1-2; 36, 5-6.

Hrad v nitru: 5, 2, 8; 6, 1, 11-12; 6, 10, 6; 7, 3, 15.

¹⁶¹ Srov. SV. JAN OD KŘÍŽE. *Výstup na horu Karmel*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 4, 6.

¹⁶² Srov. *Tamtéž*, 7, 4.

¹⁶³ Srov. SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Hrad v nitru*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1991, 10, 5-6.

III. 4. Čtvrtá sloka *Dios no se muda*

<i>Aspira ao celeste,</i>	Usiluj o nebe,	4
<i>Que siempre dura.</i>	jež trvá věčně.	4/1
<i>Fiel y rico en promesas,</i>	Věrný a bohatý v příslibech,	
<i>Dios no se muda.</i>	Bůh se nemění.	4/2

„A hle, já jsem s vámi po všechny dny až do skonání tohoto věku“ (Mt 28, 20). A Bůh se nemění. Neporušitelný. Zůstává tentýž od počátku do konce, je naší Alfou a Omegou (srov. Zjev 22, 13). Nemáme odkud bychom vyšli, nežli od Boha, a nemáme kam bychom dospěli, leč k Bohu. Úděl člověka je najít smysl svého žití ve svém Stvořiteli. Oslaveno bude, co trvá věčně. V prostředí plném proměn usilujeme o trvalé hodnoty bez proměny. Usilujeme o jistotu a bezpečí uprostřed bouří každodennosti, které by vnesly natrvalo do našich duší pokoj. Pozemský život je okamžikem ve srovnání s věčností. Nebe, společenství v Bohu, je bez konce. Nedokážeme pochopit smysl kategorie „věčně“, „bez konce“; věříme, a vyznáváme sice, že Bůh je věčný, ale zároveň se přesvědčujeme, že je přece Nepochopitelný, Neuchopitelný.¹⁶⁴ Bůh nevložil náš cíl do nás samých, nýbrž do sebe. Nemohu být sám sebou bez Boha, pouze v Bohu mám hodnotu. Člověk sám v sobě nemá spočinek. Jakožto křesťané tímto vylučujeme tzv. „spiritualitu zdola“¹⁶⁵. Jediná pravá spiritualita je spiritualita shora, od Boha (jinak je to hinduismus..). Srdce člověka zapaluje Bůh, tělo se přidává. Do Boha, do svatosti, jistě pomalu dorůstáme, naše Východisko avšak je *nahoře*.¹⁶⁶

Co to je časnost, a co věčnost. Věčnost vypovídá o Boží transcendenci, v níž je zavinitě obsažena i veškerá budoucnost Jeho tvorů. Souhrn nejvyšší možné aktuality a té nejnvtírnější životnosti nazýváme *podstatnou Boží bezčasovostí*.¹⁶⁷ Člověk je zasazen do času. Nelze chápat podobně čas lidský a „čas“ Boží. Čas lidský vychází z jistého začátku a směřuje k jistému cíli; stvořením „na počátku“ k „novému

¹⁶⁴ Srov. AUGUSTIN, SV. *Vyznání*. Praha: Kalich, 1990, 1, 4.

¹⁶⁵ S pojetím křesťanské spirituality „zdola“ se můžeme setkat napříč bohatou tvorbou současného německého duchovního autora Anselma Grüna OSB. Srov. např. GRÜN, A. *Spiritualita zdola*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 94 s. ISBN 80-71925-59-4.

¹⁶⁶ Srov. např. IGNÁC Z LOYOLY, SV. Duchovní cvičení. Stručné poznámky. In: *Souborné dílo*. Velehrad: Refugium, 2005, 38.

¹⁶⁷ Srov. heslo „Boží vlastnosti“ In: BEINERT, W. *Slovník katolické dogmatiky*. Olomouc: MCM, 1994, s. 43.

stvoření“. Avšak Boží „čas“ nezačíná tam, kde náš čas končí; ani nekončí tam, kde by lidský čas začínal. *Čas u Boha* nemá začátek ani konec. Je jednoduše věčný. Proto se lidskému pohledu ztrácí v tajemnu. Právě toto věčné; totéž co včera, dnes i zítra, ušetřeno veškerých časných proměn, má schopnost v každém okamžiku lidského života prolomit se do časnosti. Abychom pak my hovořili o událostech postižitelných v našem čase a prostoru, a přesto o něčem nezdůvodnitelném ve sledu vnitrosvětských příčin a následků.¹⁶⁸ Nebe. Nebe jako nepomíjitelný způsob věčné existence, bude člověku Bohem darováno jakožto nezasloužený dar, na němž dostane po zmrtvýchvstání podíl i naše tělo.¹⁶⁹ Obecně současná teologie charakterizuje nebe především jako dokonalou spásu celého člověka, lidstva, a jemu přínáležejícího světa.¹⁷⁰ Spravedliví vejdou do života věčného (srov. Mt 25, 46). Živý Bůh má od přirozenosti život, jak se dočítáme na stránkách starozákonních. Když On je *nám* světlem, spatřujeme světlo (srov. Žl 36, 10).

V Novém zákoně je pak blaženost v nebi identická s patřením na Boha (srov. Žid 12, 14). Kristus Ježíš nás povzbuzuje, aby se naše srdce nechvěla úzkostí, poněvadž v domě Jeho Otce je mnoho přibytků. Stačí věřit. On nám připravil místo (srov. Jan 14, 1-2). Terezie od Ježíše vybízí, abychom si uvědomili, jak se lidé rychle mění. Jak málo jim můžeme důvěřovat. Proto se upněme úzce na Boha, který se nemění.¹⁷¹ Mnohem lepší je však Ten, který všechno stvořil, a to je náš Bůh. Ten, jenž nepomíjí, a po němž již nic nenásleduje, jak vyznává svatý Augustin.¹⁷² Je to Bůh, který se podle svědectví Starého zákona zjevuje neomezený žádnou hranicí (srov. např. Iz 6; Kr 8, 27), ničím neporovnatelný (srov. Žl 139, 7-12), radikálně živý (srov. Žl 90). Bůh absolutně jsoucí, spolehlivý a budoucí (srov. Ex 3, 13).¹⁷³ Nezměnitelný Bůh. Absolutně *věrná* Boží vůle, kterou nic nemůže ohrozit. Naprosto svobodně se prostřednictvím této vůle vydává stvoření bez ohledu na jeho slabost a hříšnost.¹⁷⁴ Podle starozákonního chápání je víra způsob, jak zaujmout místo v Bohu. Vyjadřuje zároveň existenčně nutný postoj člověka k Bohu (srov. Iz 7, 9), který

¹⁶⁸ Srov. BIČ, M. *Svíce nohám mým*. Praha: Evangelická církev metodistická, s. 206.

¹⁶⁹ Srov. heslo „Nebe“ In: BEINERT, W. *Slovník katolické dogmatiky*. Olomouc: MCM, 1994, s. 223.

¹⁷⁰ Srov. *Tamtéž*, s. 225.

¹⁷¹ Srov. SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. Rady pro duchovní užitek spolusester. In: *Kniha o zakládání*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1991, 62.

¹⁷² Srov. AUGUSTIN, SV. *Vyznání*. Praha: Kalich, 1990, 4, 11.

¹⁷³ Srov. heslo „Bůh“ In: RAHNER, K. – VORGRIMLER, H. (edd.). *Teologický slovník*. Praha: Zvon, 1996, s. 40.

¹⁷⁴ Srov. heslo „Boží vlastnosti“ In: BEINERT, W. *Slovník katolické dogmatiky*. Olomouc: MCM, 1994, s. 41.

odpovídá věrností a spolehlivostí.¹⁷⁵ Když Hospodin přecházel kolem Mojžíše, ten zvolal: „Hospodin, Hospodin! Bůh plný slitování a milostivý, shovívavý, nejvyšší milosrdný a věrný“ (Ex 34, 6).

Věrnost je Boží vlastnost, která vyjadřuje naprosté a spolehlivé přisvědčení všem tvorům skrze Jeho lásku. Věrnost znamená poctivost, bezúhonnost, důvěru v meziosobní vztah (srov. 1 Sol 5, 24). Jde o nejvnitřnější jádro smluvního charakteru Božího jednání s námi, kterým nás vede k sobě. Uvedli jsme příklady, jimiž nás bibliční spisovatelé nabádají, abychom uvažovali o mocných činech (*magnalia Dei*), jimiž naplňuje Bůh svá zaslíbení lidem. Nicméně člověk tíhne svou narušenou přirozeností spíše ke „vlastnímu štěstí“, jež v sobě má však již destruktivní rozměr.¹⁷⁶ Prozřetelnost a láska Boží je však nesmírná; a tak existenci člověka vykoupila z jeho vlastní marnivosti a smrti nikoli na základě jeho zásluh, nýbrž své věrnosti.¹⁷⁷ Nepotkala a nepotká nás žádná zkouška, která by byla nad naše síly. Bůh je věrný. Nepodrobí nás zkouškám, které bychom nemohli vydržet (srov. 1Kor 10, 13). Člověk, který řekne *ano* spásonosné nabídce Boží smlouvy se může těšit z Božího partnerství. Žít z Boží lásky, a zároveň získávat sílu plnit onu smlouvu věčnou, danou mu v jeho prospěch. Smlouva mezi Bohem a člověkem je osobní, životní a osudové společenství důvěry, v němž je přesto zachován nekonečný odstup mezi „smluvními partnery“. Mezi božstvím Boha a stvořeností člověka.¹⁷⁸ Pojem *smlouvy* vůbec hraje v Písmu svatém závažnou úlohu. Tato lidem nabízená smlouva je *Boží dar a čin* (srov. např. Gen 9, 8-9; Jer 31, 31). Tak Bůh svou smlouvu s člověkem *ustavuje* či *dává*. Je zcela evidentní, že přestože vztah mezi Bohem a lidem lze správně označit jako vztah smluvní, její podnět vychází výlučně od Boha. Z toho koneckonců vyplývá, že v původním slova smyslu ani o *smlouvu* jako takovou nejde: Přijímáme, co nám je předloženo. Nic nelze změnit. Naše jediná možnost je nabízenou smlouvu nejvýše odmítnout.¹⁷⁹

Církev *nové smlouvy* vztahuje všechna starozákonní zaslíbení na Ježíše Krista, syna Davidova jakožto jejího Služebníka. Dochází k posunu, v duchu řeckého užití,

¹⁷⁵ Srov. heslo „Víra Ježíše Krista“ In: BEINERT, W. *Slovník katolické dogmatiky*. Olomouc: MCM, 1994, s. 424.

¹⁷⁶ Srov. heslo „Mravní kolaps“ In: FIORES, S. DE – GOFFI, T. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 656.

¹⁷⁷ Srov. heslo „Zkušenost duchovní v Písmu“ *Tamtéž*, s. 1199.

¹⁷⁸ Srov. heslo „Smlouva“ In: BEINERT, W. *Slovník katolické dogmatiky*. Olomouc: MCM, 1994, s. 317.

¹⁷⁹ Srov. Bič, M. *Svíce nohám mým*. Praha: Evangelická církev metodistická, s. 87.

výrazu diathéké – „*smlouva*“ na „*závěť*“. Ve všech evangelijních ustanoveních svátostné večeře Páně tak splývá *nová smlouva* mezi Bohem a člověkem se *závěťí*, v níž Syn-obětní Beránek zastupuje Otce. Nikde se přitom nesetkáme s Ježíšovým tvrzením, že by tato *nová smlouva* byla *Jeho*. Smlouva je Boží. Ale právě Jeho obětí stará smlouva získala jedinečnost, univerzálnost a věčně platnou hodnotu.¹⁸⁰ Smlouva tedy, v teologickém pohledu, je osobním společenstvím mezi Bohem a jeho lidem, které Bůh v čase, v našich dějinách, uzavřel skrze bezpodmínečnou a svobodnou lásku, aby člověk byl spasen. Co charakterizuje uvedené smluvní společenství? Především iniciativa Boží: Je to Bůh, kdo nabízí, bez jakékoli zásluhy vycházející ze strany člověka, milost. Naplněním smlouvy pak je *živé* společenství, jež působí spásu člověka jako jeho nejvyšší dobro. Bůh se na Sinaji zcela svobodně dává člověku jako Dobrota. Jeho chování je věrnost, a totéž žádá od nás. Věčný a dokonalý kněz Ježíš Kristus se v listě Židům stává ručitelem *lepší* smlouvy (srov. Žid 7, 22). Prostředníkem *Nové smlouvy* skrze svou jedinou oběť Kříže (srov. Žid 9, 15).

Bůh si nás zamiloval, je věrný! Zůstává v nás, jsme-li věrni *přátelské smlouvě*, Jeho láska v nás dosahuje svého cíle (srov. 1 Jan 4, 10-12). Stále *týž*, *Ten, který je*,¹⁸¹ a zůstává na věky (srov. Žl 102, 28). Navždy dobrý, spravedlivý, svatý. Co koná, je dobré, vše pořádkem moudře a spravedlivě.¹⁸² Přihodí-li se nám co dobrého, je zapsáno ve *smlouvě života*, a pochází od věčného Boha.¹⁸³ Na nikoho jiného nelze spolehnout zcela. Kdo přijde v naší tísní včas na pomoc nežli On jediný? Naše útočiště a důvěra, nejvěrnější přítel i těšitel (srov. Žl 142, 6). Jeho ruka zapsala na desky kamenné, jako do masa našich srdcí, smluvní slova věčného života (srov. Ex 24, 12; Ez 36, 26). Svým Slovem obrací všechno k našemu dobru (srov. Jan 1, 1-5). Má stále na zřeteli naše zdokonalení v lásce, i naši spásu. Ostatní si jen hledí svého (srov. Flp 2, 21). I když nás vystavuje pokušením a zkouškám všeho druhu, dává také poznat, že to všechno je k našemu užitku. Životní zkoušky jsou to, čím se osvědčuje naše věrnost Bohu. Čím více jsme zkoušeni, tím více je zapotřebí milovat. Těžší zkouška zasluhuje větší chválu. Chválit Boha tak, jako by nás zahrnoval těmi nejlepšimi věcmi.¹⁸⁴

¹⁸⁰ Srov. Bič, M. *Svíce nohám mým*. Praha: Evangelická církev metodistická, s. 99.

¹⁸¹ „Bůh řekl Mojžíšovi: JSEM, KTERÝ JSEM.“ Ex 3, 14.

¹⁸² Srov. KKC, č. 268.

¹⁸³ Srov. KEMPENSKÝ, T. *Čtyři knihy o následování Krista*. Brno: Cesta, 2001, 3, 40, 2-4.

¹⁸⁴ Srov. Sv. TEREZIE OD JEŽÍŠE. Rady pro duchovní užitek spolusester. In: *Knihy o zakládání*. Kostelní Vydří, 1991, 66.

Přístupový klíč 4

Život: 10, 6; 14, 6; 15, 2.

Cesta k dokonalosti: 4, 1; 5, 2; 10, 2; 17, 4.

Hrad v nitru: 4, 2, 10; 6, 11, 5.

Přístupový klíč 4/1

Život: 13, 4; 40, 4.

Cesta k dokonalosti: 2, 7; 18, 7.

Hrad v nitru: 5, 2, 8; 6, 5, 9.

Přístupový klíč 4/2

Život: 35, 14; 39, 20.

Cesta k dokonalosti: 10, 2; 22, 1; 38, 4.

Hrad v nitru: 6, 2, 5; 6, 3, 17.

III. 5. Pátá sloka *la paciencia*

<i>Amale cual merece</i>	Miluj jak zasluhuje	5
<i>Bondad inmensa,</i>	Nekonečná Dobrota,	5/1
<i>Pero no hay amor fino</i>	neboť není opravdové lásky	
<i>Sin la paciencia.</i>	bez trpělivosti.	5/2

„Já jsem dobrý pastýř. Dobrý pastýř položí svůj život za ovce“ (Jan 10, 11). Když Bůh miluje, tak člověka vede. Když Bůh miluje, tak se člověku vydává. Když Bůh miluje, tak člověku dává jen dobré. A Bůh miluje stále, neboť Bůh je láska (srov. 1 Jan 4, 8). Láska není stav, nýbrž vztah. Láska k něčemu, co je nižší nežli Bůh a Jeho obraz je zdegradovaná láska. Pravá láska musí být k sobě rovnému či vyššímu.

Láska je základní teologický pojem, označuje-li situaci, která vyjadřuje skutečnost Božího bytí v co nejjasnějším a nejhlubším projevu, a je tou nejvyšší pohnutkou veškerého lidského jednání na základě víry (srov. Mdr 4, 10).¹⁸⁵ „Slyš, Izraeli, Hospodin, náš Bůh, je jediný Bůh. Miluj Pána, svého Boha, z celého srdce, z celé duše a ze všech sil“ (Dt 6, 4-5). Tak čteme v *knize Levitikus*: „Budeš milovat svého bližního jako sebe samého“ (Dt 19, 18). Ježíš Kristus sjednotil toto přikázání

¹⁸⁵ Srov. heslo „Láska“ In: BEINERT, W. *Slovník katolické dogmatiky*. Olomouc: MCM, 1994, s. 169.

lásky k Bohu s přikázáním lásky k bližnímu (srov. Mk 12, 29-31). Láska už není pouze „přikázáním“, nýbrž odpovědí na dar, jenž je nám nezaslouženě dán. Bůh totiž nás miloval jako první (srov. 1 Jan 4, 10).¹⁸⁶ Stal se jedním z nás; pro nás (srov. např. Jan 1, 14; Flp 2, 6-11). Proto nikdo ať nás neodlučuje od nejsvětějšího lidství našeho Pána Ježíše Krista, našeho jediného našeho léku a dobra.¹⁸⁷ Tereziina slova rozšíříme o svátostně-ekleziologický pohled svatého Jana Zlatoústného (347–407) a svatého Augustina (354–430): Láska je duchem církve, jakožto Kristova těla, pro nejvnitřnější podstatu Jeho oběti. Proto láska k Bohu i láska k bližnímu je pro nás totožná. Existující vztahy mezi uvedenou láskou a sebeláskou jsou ve středověku frekventovaným teologickým tématem. Svatý Tomáš Akvinský (1225–1274) chápe obojí podstatně spojeno. Naproti tomu svatý Bernard z Clairvaux (1090–1152) uvádí, že podstatný rys pravé lásky je v tom, že odvádí od nás samých, od subjektu.¹⁸⁸

Kdo není světec, pro toho se výzva k tomu, aby miloval Boha víc než všechno ostatní, zdá být téměř neuskutečnitelná. Většina z nás miluje cokoli jiného než Boha. Přece však ne všichni „po uši zamilování“ ztrácejí hlavu tak, aby dávali přednost „své“ lásce k něčemu jinému před láskou k Božího zákona.¹⁸⁹

Jeden z předních mužů se našeho Mistra otázal, co má dělat, aby dosáhl věčného života oslovením *dobrý*. Ježíš ho poučil, že není nikdo *dobrý*, kromě Boha (srov. Lk 18, 18). Dříve, než oslovíme Pána *Dobrym*, staňme se chudými (srov. Mk 10, 17-22). Bedlivě se střežme, aby nás pokušení svádělo přičítat tvorům důležitost, která přísluší výhradně Bohu.¹⁹⁰ Autor konce pátého století, na křesťanském Západě známý jako Dionysius Aeropagita se zasloužil, spojením katafatických a apofatických prvků v teologickou dialektiku, o pojetí Boha označovaného pojmy, jež jsou relativizující souhrou logicky nutných protikladů. Z ní vyplývá, že výrok „Bůh je dobrý“ lze říci jen s výhradou, že *není* stejně dobrý jako nazýváme dobrým všechno ostatní. Podobně jsou vymezeny všechny naše kladné výpovědi o Bohu.¹⁹¹ Bůh je *svobodně* dobrý. Není bezpříčinný základ všeho, co být smí. Proto Jeho dobro, Jeho

¹⁸⁶ Srov. BENEDIKT XVI. *Deus caritas est*. Praha: Paulínky, 2009, s. 5-6.

¹⁸⁷ Srov. SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Hrad v nitru*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1991, 7, 6.

¹⁸⁸ Srov. heslo „Láska“ In: BEINERT, W. *Slovník katolické dogmatiky*. Olomouc: MCM, 1994, s. 169-170.

¹⁸⁹ Srov. ŠPIDLÍK, T. SJ. *Prameny světla*. Velehrad: Refugium, 2005, s. 79.

¹⁹⁰ Srov. heslo „Odvracení od Boha, obrácení k tvorům“ In: FIORES, S. DE – GOFFI, T. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 655.

¹⁹¹ Srov. WOODS, R. OP. *Mystika a prorocství*. Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství, s. 54-55.

božství je nevyzpytatelné. Jeho *zde* je tím prvním i posledním. „Ipsum esse subsistens“ – *Bůh absolutně jsoucí*, tak hovoří svatý Tomáš Akvinský o Bohu proto, aby zachytil jak radikální rozdíl mezi Bohem a světem, tak skutečnost, že Boha člověk smí a musí přijmout jako Dobro, s nímž nelze manipulovat. V jedné ze svých hlubokých myšlenek přibližuje Boha výrokem, v němž nás ujišťuje o nepřislusnosti nazývat Ho dobrým ne proto, že by byl příčinou dobra, jako spíše proto, že *je* dobrý, a sděluje dobro věcem.¹⁹² „Když se tedy řekne, že Bůh je dobrý, není smysl, Bůh je příčinou dobra, nebo Bůh není zlý, nýbrž je smysl, že to, co nazýváme dobrotou ve tvorech, je napřed v Bohu, a to podle vyššího způsobu. Tedy z toho nenásleduje, že Bohu přísluší býti dobrým, poněvadž působí dobrotu, nýbrž spíše obráceně, poněvadž je dobrý, rozlévá dobrotu do věcí, podle onoho Augustinova O Křesťanské Nauce: "Poněvadž je dobrý, jsme."¹⁹³

Jedinečná síla, která nás podněcuje, abychom odvážně a velkodušně bojovali za spravedlnost a pokoj, pramení z Boha – je jí láska, *caritas*. Ve věčné Lásce a absolutní Pravdě má svůj původ. Pokud přijímáme plán, který s námi Bůh má, nalézáme své dobro. Rozpoznáváme jedinečnou pravdu, jíž dokážeme přijmout za vlastní, a stáváme se tak svobodnými pro lásku (srov. Jan 8, 22).¹⁹⁴ Milovat znamená vydávat se druhému po jeho způsobu. Láska je plné, vědomé, svobodné, úplné, upřímné sebedání čekající na opěťování. Láska je čistá, tolerantní, solidární a shovívavá (srov. 1 Kor 4, 7). Shovívavost odvozujeme od slova „hověti“, to znamená, že nic neočekáváme. Oproti tomu trpělivost je od „trpěti“; zde něco očekáváme. Společná zkušenost silné, nezadržitelné touhy uvnitř nás poznávat, je mnohdy ztotožňována s naší samotnou existencí. Na cestě za uskutečněním těchto tužeb se však setkáváme s řadou nemalých překážek. Rozpoznávat, a přirozeně je odstraňovat lze *mystikou srdce*.¹⁹⁵ „Tlukot *srdce* vyjadřuje dva eschatologické pohyby (systola a diastola): nadechnutí jako to, co bylo, a vydechnutí jako to, co bude; a přitom se jedná *o tentýž dech*. Neexistují dva stejné pohyby. Do něho může vstoupit jenom Dobro. Srdce nemůže být prostřední: buď propadlo zkáze, anebo voní krásou.“¹⁹⁶ Je-li v našem srdci Dobro trvalým hostem, nezbyvá v něm místa pro zlo. Pranic nás již

¹⁹² Srov. heslo „Bůh“ In: BEINERT, W. *Slovník katolické dogmatiky*. Olomouc: MCM, 1994, s. 49.

¹⁹³ TOMÁŠ AKVINSKÝ, SV. *Theologická summa*. Olomouc: Krystal, 1937, I, 13, 2.

¹⁹⁴ Srov. BENEDIKT XVI. *Caritas in veritate*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 9.

¹⁹⁵ Srov. ŠPIDLÍK, T. SJ. Člověk, agapická osoba. In: ŠPIDLÍK, T. SJ – RUPNIK, M. I. SJ. *Nové cesty pastorální teologie*. Velehrad: Refugium, 2008, s. 253.

¹⁹⁶ ALTRICHTER, M. SJ. *Průručka spirituální teologie*. Velehrad: Refugium, 2007, s. 91.

nezarmoutí. Budeme milováni. Budeme se učit milovat. Budeme trpěliví ve víře. To značí neodbytní v modlitbě. Neochabovat v lásce u člověka záleží v čase: „Nemám čas“ rovná se „nemám rád“. Udržujme ve svém srdci náš duchovní zrak neustále upřen na Boha a Jeho krásu: Buďme v tom velmi vytrvalí, protože nám to přinese nesmírný užitek.¹⁹⁷ Trpělivost spočívá ve vytrvalosti (srov. Řím 8, 25), a v očekávání Pánova příchodu (srov. Jak 5, 7).¹⁹⁸ Trpělivost. Jak dosvědčuje Písmo svaté, trpělivost je především vlastností Boží. V *Exodu 34, 6* Bůh je *makrothymios*; to je „velkorysý“, „velkodušný“, „trpělivý“. V hebrejštině pak doslova „pomalý v hněvu“. Nejúžasnější svědectví trpělivosti Boží k nám jsou vyjádřena tím, že Bůh k nám promlouvá. Dává nám tak čas k obrácení, k odpovědi. Vrcholným vyjádřením nesmírné Boží trpělivosti je utrpení a kříž Ježíšův. V něm dosahuje nesouměrnost mezi trpělivě čekajícím Bohem a zoufale hříšným lidstvem svého maxima. „Naše“, křesťanská trpělivost následuje naši víru. Víra, jež trvá v čase je naší vytrvalostí. Víra jako schopnost „vidět a cítit ve velkém“ – *makrothymia*. Učí nás přijímat vlastní neúplnost, a žít s ní. Tak přicházíme k nutné vlastnosti trpělivosti, totiž pokoře. Pokorně být trpěliví sami se sebou, ale i s druhými. Trpělivost se projevuje nadějí, prosí o spásu a očekává ji. Přiznává aktuální nenaplněnost Božího plánu. Spokojuje se s nehotovostí. Netouží sama určovat podobu cíle, do kterého má dospět – trpělivě naslouchá Bohu. Je ctností církve Páně trpělivost, jíž Ho „netrpělivě“ vyhlíží.¹⁹⁹

Velcí Otcové církve nazývají trpělivost *summa virtus* - tou nejvyšší ctností.²⁰⁰ Neoddělitelně patří k sobě víra, naděje, láska, a trpělivost. Křesťany jsme se stali díky víře a naději. Ale aby tyto nesly své plody, potřebují trpělivost, jak se dočítáme ve spise „*De bono patientiae* 13“ starověkého křesťanského spisovatele svatého mučedníka Cypriána z Kartága (+258). Podle svatého Tomáše Akvinského je trpělivost síla, jíž ovládáme sami sebe, pakliže je naroubována na víru v Krista Ježíše. Posiluje nás v situacích, v nichž bychom mohli podlehnout beznaději, soužení, malomyslnosti. Tehdy se naopak stává naší vytrvalostí, schopností stát pevně v čase při zachování vlastní pravdivosti. V trpělivosti jsme připraveni podepřít druhé na jejich cestě životem. Nejsme hrdiny. Jednoduše věříme. Spoléháme vírou na kříž

¹⁹⁷ Srov. SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. Rady pro duchovní užitek spolusester. In: *Kniha o zakládání*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1991, 31.

¹⁹⁸ Srov. heslo „Hledání bratrství“ In: FIORES, S. DE – GOFFI, T. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 72.

¹⁹⁹ Srov. BIANCHI, E. *Klíčové pojmy křesťanské spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 59-60.

²⁰⁰ Srov. TERTULIÁN. *De patientia*. In: *Opera omnia. Tomus I.* Parisiis: Garnier Fratres, 1879, I, 7.

Ježíše Krista, na němž nás podepírá svýma rozepjatýma rukama.²⁰¹ Tehdy skutečně trpělivý člověk nehledí na to, co od koho zakouší; nečeká, že bude trpět jen kolik je mu ještě milé. Ale všechno přijímá vděčně z ruky Boží, a pokládá to za velký zisk.²⁰² Neboť ví, že trpělivostí dosáhne všeho.²⁰³

Přístupový klíč 5

Život: 8, 5; 14, 10.

Cesta k dokonalosti: 4, 5; 6, 4; 7, 4; 32, 7; 40, 7.

Hrad v nitru: 2, 1, 10; 3, 1, 2; 5, 2, 12; 6, 9, 18.

Přístupový klíč 5/1

Život: 8, 6; 13, 14; 18, 1.

Cesta k dokonalosti: 4, 7; 15, 5; 19, 9; 31, 9; 40, 3; 41, 1.

Hrad v nitru: 1, 1, 3; 4, 1, 8; 4, 2, 9; 6, 4, 6; 6, 7, 4.

Přístupový klíč 5/2

Život: 13, 11; 18, 3.

Cesta k dokonalosti: 6, 7; 6, 9; 7, 1; 38, 8.

Hrad v nitru: 3, 2, 5; 4, 1, 13-14; 6, 1, 1; 6, 1, 6; 7, 4, 10; 7, 4, 15.

III. 6. Šestá sloka *Todo lo alcanza*

<i>Confianza y fe viva</i>	S důvěrou a živou vírou	6
<i>Mantenga el alma,</i>	v duši,	6/1
<i>Que quien cree y espera</i>	kdo věří a doufá	
<i>Todo lo alcanza.</i>	dosáhne všeho.	6/2

„A řekl ženě Tvá víra tě zachránila, jdi v pokoji“ (Lk 7, 50). V předchozí kapitole jsme hovořili o srdci člověka. Víme již, že srdce je místem smlouvy. Největší milost, kterou můžeme obdržet, je vnesení milosti posvěcující do našich srdcí. Naděje v nich je zaměření k budoucímu dobru. Bůh vždy dává naději.

²⁰¹ Srov. BIANCHI, E. *Klíčové pojmy křesťanské spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 61.

²⁰² Srov. KEMPENSKÝ, T. *Čtyři knihy o následování Krista*. Brno: Cesta, 2001, 3, 19, 3.

²⁰³ Srov. STA. TERESA DE JESÚS. *Obras*. Tomo VI. In: P. SILVERIO DE SANTA TERESA O. C. D. (ed.). *Obras Completas*. Burgos: El Monte Carmelo, 1919. Poesías, IX; s. 90.

Hebrejský jazyk slůvkem *batah*, kromě jiných, vyjadřuje, že v něco doufáme, že „věříme“.²⁰⁴ Všechnu naši naději vkládáme do Hospodina (srov. Žl 40). Jak říká svatý Augustin: „jen naděje z nás dělá křesťany“ (*O Boží obci*, 6, 9, 5). V nás musí tato božská ctnost mít své konkrétní místo, musí být životaschopná a viditelná; jinak by byla pouze bláhovou iluzí.²⁰⁵ Nespolehejme na svůj rozum; důvěřujme Hospodinu celým srdcem (srov. Přís 3, 5). Bohu vyznáváme lásku slovy modlitby. Křesťanská modlitba má být vždy nesena неотředitelným postojem důvěry.²⁰⁶ Latinské sloveso *credo* vyjadřuje *cor dare*, to je „daruji srdce“. Proto pokud věříme, naše srdce darujeme Pánu cele. Víra spočívá v důvěře. Víra není vědění, nýbrž vztah. Víra ne *in co*, ale *in koho*. Věřím je méně nežli důvěřuji.²⁰⁷ Víra znamená, že důvěřuji, spoléhám se. Důvěra pak je víra do osoby, víra zaměřená k druhému. Nemá mít jiný motiv než lásku.

Osobní uskutečnění důvěry a lásky je měřítkem správné víry. Tak „měří“ na stránkách Starého zákona Jahve Abrahámovu poslušnost (srov. Gn 22, 12). Aby ho následně učinil „Otcem víry“ (srov. Řím 4, 11). Všechny podobné *zkušenosti* vyjadřujeme formulemi víry (srov. např. Dtn 26, 5-9; Joz 24, 2-13).²⁰⁸ Proto také zkušenost Boha a učení církve nelze brát jako alternativy. Naší zkušenosti nabýváme jen skrze víru církve, a v ní živě působí Bůh v srdcích lidí (srov. Řím 5, 4).²⁰⁹ Víra v sobě zahrnuje důvěru (srov. např. Mk 11, 24), naději (srov. např. Mk 9, 24), poslušnost (srov. např. 2 Kor 9, 13) i poznání (srov. např. Jan 1, 18).²¹⁰

Obětování se Syna na kříži je největším důkazem Boží lásky k nám. Křížem nás znova přesvědčuje, že víra je dovršena teprve v naší lásce k Ukřižovanému. Teprve taková víra dokáže čerpat opravdovou naději, důvěru; je pevně zakořeněná, a vynáší bohaté plody.²¹¹ Víra pak je schopna načerpat opravdovou naději a důvěru, která je silná, pevně zakořeněná, a tedy plodná.²¹² Je patrné, že taková víra je schopná růstu; je živá (srov. 2 Kor 10, 15). Teologie chápe víru jako osobní a základní volbu

²⁰⁴ Srov. heslo „Véra“ In: BEINERT, W. *Slovník katolické dogmatiky*. Olomouc: MCM, 1994, s. 422.

²⁰⁵ Srov. BIANCHI, E. *Klíčové pojmy křesťanské spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 153.

²⁰⁶ Srov. heslo „Modlitba (modlit se)“ In: BEINERT, W. *Slovník katolické dogmatiky*. Olomouc: MCM, 1994, s. 206.

²⁰⁷ Srov. KKC, č. 2819.

²⁰⁸ Srov. heslo „Osobnost člověka“ In: BEINERT, W. *Slovník katolické dogmatiky*. Olomouc: MCM, 1994, s. 241.

²⁰⁹ Srov. heslo „Zkušenost Boha“ *Tamtéž*, s. 454.

²¹⁰ Srov. heslo „Véra“ *Tamtéž*, s. 421.

²¹¹ Srov. heslo „Modlitba (modlit se)“ *Tamtéž*, s. 206.

²¹² Srov. heslo „Láska“ *Tamtéž*, s. 170.

člověka. V ní skrze milost a důvěru v účinnou moc Boží zjevenou Ježíšem Kristem odpovídáme spásonosnému dění v lůně svaté církve. Víra je absolutní přisvědčení, plynoucí z naší vnitřní jistoty. „Věřící mají věřit v články víry, „aby věřice, poslouchali Boha, poslouchajíce, žili počestně, žijíce počestně, očišťovali svá srdce a očišťující svá srdce, chápali, co věří.“²¹³ Svatý apoštol Pavel popisuje víru jako nový život v Kristu: „Nežiji už já, ale žije ve mně Kristus“ (Gal 2, 20). „Pevno je jen srdci, oddávajícímu se jeho tváři.“²¹⁴ Předmět křesťanské naděje je tudíž nepochybný: celý Kristus.²¹⁵ V Pánu budeme navždy živí (srov. 1 Sol 4, 17). Tato radostná naděje nikdy nekončícího Společenství odlišuje křesťana od nepokřtěného.²¹⁶ Jelikož lidská naděje se rozhojňuje mocí Ducha svatého (srov. Řím 15, 13); a jak víme, Ten vane kam chce (srov. Jan 3, 8), všichni máme naději (srov. 1 Tim 2, 4). Zbývá odvážně přijmout tajemství trvalé Boží lásky, a prožívat je ve vztahu důvěrné zkušenosti. Odpověď *pravého věřícího* na pokušení racionalizovat toto tajemství naší existence nacházíme ve zkušenosti Jobově (srov. Job 37, 7).²¹⁷ Život z víry zahrnuje poznání naší naprosté nedostatečnosti: Nikdo z lidí není schopen spasit sebe sama; a bohatství Božího milosrdenství: Každý z lidí je schopen uvěřit ve Spasitele všehomíru, a tak si zajistit spásu. „Víme, že člověk je uznán za spravedlivého jen tehdy, když uvěřit v Ježíše Krista, a ne když dělá skutky, jak je nařizuje zákon“ (Gal 2, 16). Uvedené tvrzení Pavlovo ovšem člověka nezbavuje námahy. Vylučuje jakoukoli lidskou soběstačnost, jež by vyústila ve vychloubání. V něm se člověk pohybuje zdola nahoru. Tak jako *první Adam*, chtěl by sám vystoupit k Bohu. Naše spása se odehrála, a odehrává v opačném pohybu – shora dolů (srov. kristologický hymnus Flp 2, 6-11, v němž svatý apoštol Pavel představuje Filipánům Krista jako *nového Adama*).²¹⁸

Jedno ze slov hebrejského jazyka, jež vyjadřuje význam slovesa „věřit“ jsme již uvedli v souvislosti s nadějí: *batah* - „doufat v něco“. Dalším slovem je *hakah* - „mít trpělivost, čekat“.²¹⁹ Doufat znamená očekávat, bdít. Doufat znamená uchopit zaslíbení života a spásy ve víře v Boha. Naději si člověk neumí „vytvořit“ – umí ji přijmout. Naděje je Božím darem; nepochází z nás samých. Proto můžeme říci, že

²¹³ SV. AUGUSTIN. De fide et symbolo. 10, 25: PL 40, 196. In: *KKC*, č. 2518.

²¹⁴ ALTRICHTER, M. SJ. Vánoční cyklus. In: *Vítězný domov*. Velehrad: Refugium, 2009, XV.

²¹⁵ Srov. ŠPIDLÍK, T. SJ. *Prameny světla*. Velehrad: Refugium, 2005, s. 51.

²¹⁶ Srov. heslo „Zkušenost duchovní v Písmu“ In: FIORES, S. DE – GOFFI, T. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 1209.

²¹⁷ Srov. *Tamtéž*, s. 1192.

²¹⁸ Srov. *Tamtéž*, s. 1208.

²¹⁹ Srov. heslo „Věra“ In: BEINERT, W. *Slovník katolické dogmatiky*. Olomouc: MCM, 1994, s. 422.

křesťany jsme tehdy, očekáváme-li uskutečnění naší naděje. Očekávaný čas slavného příchodu našeho Pána nám stále také připomíná, že naděje má být bdělá (srov. Mk 13, 33-37; srov. *Kancionál*, s. 292-293).²²⁰ Poslední smysl, který osvěcuje všechny skutečnosti a vztahy je právě naděje křesťana, již nalézá v Ježíši Kristu (srov. 1 Tim 1, 1). Kristus ukřižovaný a vzkříšený – naděje, která zůstává nikdy nevysychajícím pramenem duchovní energie (srov. Jan 4, 14; 6, 35). Máme naději pro Kristovo vítězství nad smrtí. Máme jistotu, že zlo ve všech jeho možných podobách nemá poslední slovo. Nyní je náš život nadějí, po něm však bude věčností, jak říká svatý Augustin ve svých *Komentářích k Žalmům*, 103, 4, 17.²²¹

V koho jiného máme vkládat svou důvěru nežli v Boha? Je lépe být chudými pro Pána, než bohatými bez Něj. Prozíravé je hledat v Něm veškerou svou naději i ochranu. Neboť všechno mimo Boha se ukazuje jen jako slabé a nejisté. K Bohu, osvědčené Skále (srov. např. Žl 62, 8) pozvedáme oči (srov. např. Žl 141, 8), v Bohu neochvějně doufáme.²²² Prostřednictvím nesmrtelné duše je nám prostředkována naděje. Písmo svaté uvažuje duši člověka často jako „živého člověka“ či „život“. Pro teologii je duše jednotným základem tělesně-duchového života člověka. Svědčí o tom následující teologická výpověď, v níž duše demonstruje status člověka vůči svému Stvořiteli: náš život pochází z Boha, proto Mu patříme. Jedině Bůh je pánem veškerého života.²²³ Jeho jsou „naše“ duše. Ty touží vzlétnout, letět až ke svému Zdroji jako Boží orlové – nedržme je v klecích, ať seberaťfinovanějších, zde na zemi. Nespokojujme se s průměrností. Naopak. Duše, jež jsou posilněny pravdami víry, velkomyslně a velkoryse přenechejme Pánu. Odvahu! A jsme-li ještě „nízko nad zemí“, nezoufejme; pokořme se. Vtom sám Všemohoucí nás „unese“ a vynese na perutích těch nejskvostnějších barev. „*Omnia vincit amor*“ – „láska překonává všechno“, tvrdí i Vergilius v *Bukolikách*.²²⁴ Proto doufej, má duše, jen doufej. Buď bdělá. Neznáš dne ani hodiny. Bdi pozorně; neboť všechno pomíjí v jediném závanu. A přestože tvá netrpělivost může změnit v nejisté, co jisté je, a velmi krátký čas může učinit dlouhým; rozjímej o tom, že čím víc budeš bojovat, tím víc lásky se ti bude

²²⁰ Srov. heslo „Doufat“ In: ALLMEN, J.-J. VON a kol. *Biblický slovník*. Praha: Kalich, 1987, s. 57-58.

²²¹ Srov. BIANCHI, E. *Klíčové pojmy křesťanské spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 154-155.

²²² Srov. KEMPENSKÝ, T. *Čtyři knihy o následování Krista*. Brno: Cesta, 2001, 3, 59, 3-4.

²²³ Srov. heslo „Duše“ In: BEINERT, W. *Slovník katolické dogmatiky*. Olomouc: MCM, 1994, s. 80.

²²⁴ Srov. BENEDIKT XVI. *Deus caritas est*. Praha: Paulínky, 2009, s. 9.

dostávat. Lásky, kterou máš ke svému Bohu. Tak se budeš jednou těšit ze svého miláčka: ve štěstí a ve vytržení bez konce.²²⁵

U člověka není možná záchrana. U Boha je možné všechno (srov. Mk 10, 27). Úchvatně to dosvědčují slova Augustinova: „Sílo mé duše, vejdi do ní a přizpůsob si ji, aby Tvou byla. To jest má naděje..v této naději se raduji, poněvadž se ke spáse raduji. Budiž nyní v mém srdci, které se Ti vyznává.“²²⁶ V Božím zjevení dosáhla naše naděje a jistota plnosti.²²⁷ Nedoufejme marně v člověka, je lépe se utíkat k Pánu (srov. Žl 40). Všeho se nám dostává v Ježíši Kristu.

Přístupový klíč 6

Život: 19, 3; 33, 5; 34, 10; 39, 12.

Cesta k dokonalosti: 3, 9; 4, 4; 32, 7; 38, 9.

Hrad v nitru: 1, 2, 3; 1, 2, 8; 3, 1, 2; 3, 1, 4; 4, 1 4-5; 4, 1, 10; 5, 4, 10.

Přístupový klíč 6/1

Život: 35, 5; 39, 10.

Cesta k dokonalosti: 16, 2; 23, 4; 29, 2-3.

Hrad v nitru: 1, 1, 6; 2, 1, 2; 5, 2, 9; 6, 4, 8; 7, 1, 3.

Přístupový klíč 6/2

Život: 38, 19; 38, 21.

Cesta k dokonalosti: 3, 6; 35, 3; 41, 4.

Hrad v nitru: 1, 1, 1; 3, 2, 13; 4, 2, 6; 4, 2, 9; 6, 4, 15; 7, 1, 11.

III. 7. Sedmá sloka *Quien a Dios tiene*

<i>Del infierno acosado</i>	Vystaven pokušení	7
<i>Aunque se viere,</i>	dokud zde žije,	7/1
<i>Burlalá sus furores</i>	zvítězí	
<i>Quien a Dios tiene.</i>	s Bohem.	7/2

²²⁵ Srov. Sv. TEREZIE OD JEŽÍŠE. Exclamaciones del alma a Dios, 15, 3. In: *KKC*, č. 1821.

²²⁶ AUGUSTIN, Sv. *Vyznání*. Praha: Kalich, 1990, 10, 1.

²²⁷ Srov. DV, čl. 4.

„A hned ho Duch vyvedl na poušť. Byl na poušti čtyřicet dní a satan ho pokoušel; byl mezi dravou zvěří a andělé ho obsluhovali.“ (Mk 1, 12-13) Jaký smysl měla a má tato, řekněme „skrytá“ událost Ježíšova života? Jaký Boží záměr je v pokoušení Nepokoušitelného? Mistrovský: Ukázat nám zprostředkujícím bytím svého Syna, že celý náš život skrytý v Kristu je tajemstvím *Božtího vykoupení* (srov. Kol 3, 3). O Ježíšově „zápasu“ s ďáblem nám vcelku podrobně vyprávějí evangelia. Pán je od zlého pokoušen v poušti (srov. Mk 1, 13), tam Silnější zlo přemůže, a svrhne z nebe (srov. např. Mk 3, 27; Lk 10, 18). Ďábel zůstává podřízen Boží vůli.²²⁸ Všemohoucí Bůh již v první knize Starého zákona *tmu*, biblický symbol zla, *pojmenoval*. Tak jasně „řekl“, že zlo, a všechny jeho formy včetně pokušení, zůstává pod Jeho mocí (srov. Gn 1, 5). Jenom na krátký čas je mu ponechána možnost nás svádět (srov. např. Žid 10, 37; 2 Kor 2, 11)²²⁹. Tedy, přestože se cítíme pokoušeni, pronásledováni ďáblem, avšak *máme* Boha, unikneme jeho nástrahám. Pravý Bůh a pravý člověk²³⁰ – dokonalý, Vzor i Lék našeho pokušení. Celým svým životem, vším co dělal, plnil Ježíš Otcovu vůli: Aby člověk byl navrácen jeho původnímu povolání; blaženému nazírání na Boha. Tak, jak zpečetuje slovy modlitby za své učedníky (srov. Jan 17, 24).²³¹ Kristus *pro nás* zvítězil nad pokoušelem, aniž by se dopustil hříchu (srov. Žid 4, 15).

Pokud žijeme, nikdy nemůžeme být zcela bezpečni.²³² Stále potřebujeme mít připraveny mocné duchovní zbraně. Naši nepřátelé na nás útočí ze všech stran (srov. např. Žl 102, 9). Nepřilneme-li celým srdcem ke Spasiteli s opravdovou vůlí vše pro Něj vytrpět, dlouho nevydržíme ve výhni boje. Náš štít nebude hlásat jméno „ukován v božské trpělivosti“, ztratíme sílu a odhodlanost, náš život bude bezkrevně vyhasínat. Buďme stateční, odrážejme rány pevnou rukou, nevzdávejme se palmy vítězství.²³³ Nepřítele, jenž pokouší a dráždí naše smysly pokořme ve jménu svého Boha stejně tak neohroženě jako jeden z Jeho archandělů, který bojoval se zlým „drakem“ (srov. Jan 12, 7). A jak už o tom vypovídá samotné jméno Michaelovo: „Quit ut Deus“ – *Kdo jako Bůh?* (srov. Řím 8, 31).

²²⁸ Srov. heslo „Ďábel“ In: BEINERT, W. *Slovník katolické dogmatiky*. Olomouc: MCM, 1994, s. 57.

²²⁹ Srov. heslo „Dědičný hřích“ *Tamtéž*, s. 58.

²³⁰ Srov. KKC, čl. 464.

²³¹ Srov. *Tamtéž*, čl. 517-518.

²³² Srov. SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Cesta k dokonalosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 41, 9.

²³³ Srov. KEMPENSKÝ, T. *Čtyři knihy o následování Krista*. Brno: Cesta, 2001, 3, 35, 1.

Hospodin učí naše ruce bojovat, naše prsty zápolit (srov. Žl 144, 1). Duše člověka totiž nedokáže zcela čelit škodám, které k ní doléhají prostřednictvím světa a ďábla z mnoha stran. S nedokonalostmi, žádostivostmi, marnými nadějemi i marnými radostmi, lidskou pýchou a ješitností se setkáváme na každém kroku. Naše mohutnosti mají být upevněny ve svém Původci, abychom se nechvěli i při tom nejmenším útoku nepřítele. Naslouchat jimi v samotě tomu, Který promlouvá v našem nitru (srov. Oz 2, 14). Nehleďme se řídit věcmi, které nevedou bezprostředně k Bohu. Tyto „věci zdola“ nás roztrhají, a neponechají jediný náš smysl nezmrzačený pro „věci shora“.²³⁴ Účinná bojová strategie spočívá v odvrácení od myšlenek tohoto světa k Bohu. V rukách třímajíc zmužile opravdovou pokoru a sebezápor vysvobodíme se v Pánu ze všech ďábových nástrah; neuvázneme v pasti.²³⁵ Neunavíme se přitom příliš. Láska nás ponese tak, že překážky budou pro nás vítaným důkazem vzájemného milování. Buďme přesvědčeni v tom, že nic, co po nás Pán žádá, je nadmíru. Všechno, co pro Něj vykonáme, je k našemu prospěchu.²³⁶

Buďme věrní, zbožní, ušlechtilí a neohrožení jako praví vítězové. Vždyť zdoláváme hradby a pronikáme i nepřátelskou vřavou *se svým Bohem* (srov. Žl 18, 30). Zlu nedovolme vstoupit do našeho srdce. V pokušení jsme naváděni, abychom tvorům přičítali důležitost, která patří výhradně Bohu.²³⁷ Hlavní důvod, proč zůstáváme po celý život pokušení otevřeni, shledává teologie v naší baživé schopnosti.²³⁸ Člověk se sám nedokáže vymanit ze sítě pokušení vycházejících ze stvořených skutečností. Ze zvrácené žádostivosti, z nenasytné touhy po majetku. Smí však důvěřovat, že Bůh ho nebude zkoušet natolik, aby byla ohrožena jeho víra, a spása.²³⁹ Společně se svatým apoštolem Pavlem pevně doufáme, že nás nepotká zkouška nad lidské síly. Věrný Bůh nám ve zkoušce, kterou vydržíme, dá najít sílu k východisku, abychom před Ním mohli statečně obstát (srov. 1 Kor 10, 13). Přibližujme se Bohu, nebi. Jen tak se budeme docela jistě vzdalovat ďáblu, peklu.

²³⁴ Srov. SV. JAN OD KŘÍŽE. *Výstup na horu Karmel*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 3, 4-5.

²³⁵ Srov. SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Cesta k dokonalosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 10, 2-3.

²³⁶ Srov. *Tamtéž*, 19, 9.

²³⁷ Srov. heslo „Odvrácení od Boha, obrácení k tvorům“ In: FIORES, S. DE – GOFFI, T. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 655.

²³⁸ Srov. heslo „Pokušení“ In: BEINERT, W. *Slovník katolické dogmatiky*. Olomouc: MCM, 1994, s. 261.

²³⁹ Srov. *Tamtéž*, s. 262.

Vyznáváme-li ústy i srdcem, že nebe je existence ve věčném štěstí, přebývání ve věčné Lásce; potom, budeme-li pravdiví, musíme připustit, že naopak peklo je existence ve věčném neštěstí. V něm jsme odsouzení naprosto neproniknutelné *opuštěnosti* z vlastního soudu, který jsme nad sebou vynesli tehdy, když jsme ze sebe učinili „jediného“ boha, a postavili se na místo Boha Trojjediného (srov. např. Iz 42, 8; 2 Kor 5, 15). Jak lze přijmout existenci věčnosti zatracení v kontradikci s nekonečným Božím milosrdenstvím? Tyto dva fenomény jasně proti sobě staví Nový zákon.²⁴⁰ V něm také nacházíme naši odpověď: Ježíš Kristus, Vysvoboditel (srov. Řím 8, 28-30). Boží láska k nám byla natolik velkorysá, že do lidské svobodné vůle, ekonomii Boží spásy, *omezené a omylné* je zahrnuta i naše věčnost. A to v obou jejích polaritách; můžeme se rozhodnout pro věčnost s Bohem či věčnost bez Boha.²⁴¹ Takovéto „uplatňování“ vlastní svobody je *neomezené*. Jakékoli omezení svobody člověka se považuje za nedůstojné.²⁴² „Na věčnosti může existovat i společenství bez Boha. Člověk, který vykoupení nepřijme, je ze společenství s Bohem na věky vyloučen; a to je peklo.“²⁴³ Zároveň ona svobodná vůle zapřičiňuje, že nemůže být bez hříchu, ani žít bez bolesti a utrpení, dokud jsme uvězněni v tak křehkých tělesných schránkách (srov. např. 1 Kor 15, 53). Vidíme tedy, o jak důležitou věc jde; o takovou, kterou ve svém důsledku pouze „dohlížíme“, ale rozhodujeme o ní svými prostými činy zde, a nyní. To způsobil ďábel – svobodně hřešíme. Boží Syn však „způsobí“ na Kalvárii cosi nepoměrně většího, co všechny hříchy zahladí (srov. např. Kol 1, 20).²⁴⁴ Bere na sebe i lidskou svobodu (srov. např. Flp 2, 7),²⁴⁵ a jednou provždy ji odevzdává ve své synovské poslušnosti Otci (srov. např. Jan 10, 17-18). Můžeme Ho nazývat naším *bratrem* i naším Spasitelem. Zažene všechny naše pochyby, uzdraví neduhy. On je vítěz (srov. Iz 53, 10-12). Vítězná naděje v mnohých nemocech duše, neboť, kdyby tomu tak nebylo, velmi bychom zoufali.²⁴⁶

²⁴⁰ Srov. heslo „Peklo“ In: BEINERT, W. *Slovník katolické dogmatiky*. Olomouc: MCM, 1994, s. 249-250.

²⁴¹ Srov. KKC, čl. 1739-1740.

²⁴² Srov. ŠPIDLÍK, T. SJ. *Znáš Otce, Syna i Duchu svatého?* Velehrad: Refugium, 2005, s. 114.

²⁴³ IGNÁC Z LOYOLY, SV. Duchovní cvičení. Stručné poznámky. In: *Souborné dílo* Velehrad: Refugium, 2005, 19.

²⁴⁴ Srov. KKC, čl. 1741.

²⁴⁵ Srov. *Tamtéž*, čl. 470; 475.

²⁴⁶ Srov. AUGUSTIN, SV. *Vyznání*. Praha: Kalich, 1990, 10, 43.

Hluboká bezmoc samotného člověka proti hříchu, jak ji vyjadřuje svatý apoštol Pavel v listu Římanům nám zároveň otevírá bránu Boží milosti (srov. Řím 5, 20).²⁴⁷ Označíme-li ďábla kupříkladu za původce naší duchovní neútěchy, neplyne z toho ještě, že bychom nemohli z této situace získat užitek. Bůh připouští i zlé, aby se ono stalo nakonec příležitostí k dobrému.²⁴⁸ Co se neútěchy týče, uvádí svatý Ignác tři důvody, proč Boží prozřetelnost tuto člověku připravuje: trest, zkouška a ponaučení.²⁴⁹ Bez připravenosti bojovat nedojdeme k vítězství. Není odpočinku bez předešlé námahy. „Když vytrváte, získáte životy“ (Lk 21, 19). Dokud se pohybujeme v tomto světě, nesmí nám scházet vytrvalost. Usilujeme o věnec vítězství, který neuvadá (srov. 1 Kor 9, 25; Zjev 2, 10). Nenamáháme se osamoceni. Pánův příslib trvalého přátelství a lásky je s námi po všechny dny (srov. Mt 28, 20). „Kdo nás odloučí od lásky Kristovy? Snad soužení nebo úzkost, pronásledování nebo hlad, bída, nebezpečí nebo meč? Jak je psáno: „Denně jsme pro tebe vydáváni na smrt, jsme jako ovce určené na porážku.“ Ale v tom ve všem slavně vítězíme mocí toho, který si nás zamiloval. Jsem si jist, že ani smrt ani život, ani andělé ani mocnosti, ani přítomnost ani budoucnost, ani žádná moc, ani výšiny ani hlubiny, ani co jiného v celém tvorstvu nedokáže nás odloučit od lásky Boží, která je v Kristu Ježíši, našem Pánu“ (Řím 8, 35-39).

Smrt Ježíšova a vzkříšení jsou jedinou cestou vítězství.²⁵⁰ Vítězství Ukřižovaného, který se vtělil, žil s námi, byl zabit, a vstal pro nás. Radujme se společně s Matkou Spasitelovou.²⁵¹ Slavíme naše vítězství.

Přístupový klíč 7

Život: 8, 10; 19, 10-11; 37, 7.

Cesta k dokonalosti: 3, 3; 10, 3; 21, 8.

Hrad v nitru: 1, 2, 15; 1, 2, 18; 3, 1, 1-2; 4, 1, 11; 6, 1, 2; 6, 1, 14; 7, 1, 6.

Přístupový klíč 7/1

Život: 15, 10; 39, 10.

Cesta k dokonalosti: 19, 13; 23, 4; 36, 4; 40, 5.

²⁴⁷ Srov. heslo „Zkušenost duchovní v Písmu“ In: FIORES, S. DE – GOFFI, T. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 1209.

²⁴⁸ Srov. ŠPIDLÍK, T. SJ. *Prameny světla*. Velehrad: Refugium, 2005, s. 285.

²⁴⁹ Srov. IGNÁC Z LOYOLY, SV. *Duchovní cvičení*. In: *Souborné dílo* Velehrad: Refugium, 2005, 322.

²⁵⁰ Srov. heslo „Vzkříšení Ježíšovo“ In: RAHNER, K. – VORGRIMLER, H. (edd.). *Teologický slovník*. Praha: Zvon, 1996, s. 406.

²⁵¹ Srov. *Denní modlitba církve*. Praha: Česká liturgická komise, 1987, s. 802.

Hrad v nitru: 1, 2, 1; 1, 2, 12-13; 1, 2, 17; 2, 1, 3; 5, 2, 9; 5, 3, 9; 6, 1, 10; 6, 11, 7.

Přístupový klíč 7/2

Život: 12, 7; 37, 5.

Cesta k dokonalosti: 29, 7; 29, 5-6; 41, 9.

Hrad v nitru: 1, 9, 2; 2, 1, 9; 5, 3, 5; 6, 1, 8; 6, 3, 16; 6, 4, 16; 6, 9, 16.

III. 8. Osmá sloka *Nada le falta*

<i>Vénganle desamparos,</i>	Sem bezmoci,	8
<i>Cruses, desgracias:</i>	kříže, nepřízně:	8/1
<i>Siendo Dios su tesoro,</i>	je-li Bůh jeho pokladem,	
<i>Nada le falta.</i>	nic mu neschází.	8/2

„Nebot’ vám je z milosti dáno netoliko v Krista věřit, ale pro něho i trpět“ (Flp 1, 29). Bez utrpení není porozumění. Schopnost snášet těžkosti vyrůstá teprve z živé a osobní víry. Utrpení je hodnota. Obdarování výsadou obléci Krista (srov. např. Řím 13, 14) milost Boží nám dává sílu pro lásku a oddanost k Němu vše trpět, i položit svůj život (srov. Jan 10, 11; 15, 13). Žije-li kdo do důsledku Kristovo radostné poselství, žije jako oběť. Je mučedníkem lásky. I svatý apoštol Pavel po trojí úpěnlivé prosbě k Bohu dostává pouze příslib Jeho milosti – ta stačí. Proto jsme slabí, abychom byli schopni sami na sobě zakoušet Pánovu sílu, a ona se skrze nás ve světě projevovala. Nepřijímat s radostí úzkosti či slabosti by znamenalo nepřijetí milosti (srov. 2 Kor 12, 8-10). Sami sebou nikdy nebudeme – sebepoznání totiž spočívá v tom, že poznám v sobě Boha. Blíže Bohu přibližujeme „své“ proměněné žití nespravedlivým, abychom „položili životy“ za ně Spravedlivému (srov. např. Mt 5, 44). Vždyť nikdo není vyloučen z působení Ducha svatého. Pohybujeme-li se v Duchu, jdeme silní nadějí vstříc vzkříšení, třebaže na nás doléhají nutně těžké boje mnohých křížů.²⁵²

S tématem utrpení se setkáváme v teologii takzvaně „na každém kroku“. Jak by ne: Ježíš sám se v utrpení vydal k smrti kříže. „Byl trápen na pokořil se, ústa neotevřel; jako beránek vedený na porážku, jako ovce před stříhači zůstal němý, ústa

²⁵² Srov. GS, čl. 22.

neotevřel“ (Iz 53, 7). Tak, jak to Bůh ohlásil již ústy svých svatých proroků (srov. Sk 3, 18). Proto také je nespravedlivě snášené utrpení vnímáno již mezi křesťany prvních novozákonních obcí jako zvláštní milost Boží, velká výsada. Právě její zásluhou totiž se připodobňujeme našemu Pánu nejvěrněji. Utrpení je nejjistější cestou ke slávě vzkříšení, k Pravdě a slávě Boží (srov. 1 Petr 2, 20).²⁵³ Podobně mluvil Ježíš ke svým učedníkům. V Blahu spočinou ti z nás, kteří trpíme nyní chudobou, hladem, nedostatkem; budeme nasyceni v Božím království. Plačící a nenávidění, potupení a vyloučení od světa dojdou radosti a věčné odměny u Boha. Budeme-li pronásledováni pro Pána, jásejme radostí. S Pánem svět nejednal lépe. Již máme odměnu v nebi (srov. Lk 6, 20-23). A i kdybychom jsme měli všechno trápení snést pro spravedlnost, tak budeme blahoslaveni (srov. 1Petr 3, 14). Ochota snášet vlastní utrpení, a také projev našeho aktivního soucitu k utrpení svých blízkých, i nepřátel, ovlivňují zásadně teologické myšlení. Dobrovolné přijetí kříže je zárukou naší spásy skrze Ukřižovaného.²⁵⁴

Kde se však utrpení vzalo. Starý zákon předkládá lidské utrpení, nezdary, boly, jako následek hříchu, který zasáhl všechno původně dobré (srov. Gn 1, 31; 3, 16-19). S poněkud odlišným pojetím utrpení se setkáváme v knize Jób. V ní je skrze Jóbovo dramatické utrpení Bohem ověřována víra nejen spravedlivého a dobrého, ale především zbožného člověka v Boží věrohodnost (srov. Job 10, 15). Novozákonní evangelia svědčí o faktu, že samotný Ježíš vylučuje jakoukoli podmíněnou souvislost mezi hříchem a utrpením (srov. Lk 13, 2).²⁵⁵ Bůh netrestá (srov. Žl 59, 6), ale se smilovává (srov. Gn 33, 11; Mt 18, 33). Tak působí ve své církvi, která prochází pronásledováním světa a útěchami Boha. A věrně hlásá Jeho kříž, dokud znova nepřijde, a neodhalí své spásonosné tajemství v plném světle (srov. 1 Kor 11, 26).²⁵⁶

Přirozeně nachází bolest i utrpení svůj smysl v lásce. Musíme se přesvědčit, že duchovní boj je úsilí o stálé zaměření se k Bohu srdcem. A zde na zemi, vždy budeme začínat. Z lásky k Bohu všechno podstupujeme rádi: pokušení, bolesti a námahy, nouzi, úzkosti a soužení. Veškeré bezpráví, ponižování i opovržení.²⁵⁷ Kříž není bolest, nemoc, trápení, smutek, samota; i když toto lze vnímat zástupně jako kříž.

²⁵³ Srov. heslo „Utrpení“ In: BEINERT, W. *Slovník katolické dogmatiky*. Olomouc: MCM, 1994, s. 409.

²⁵⁴ Srov. *Tamtéž*, s. 410.

²⁵⁵ Srov. *Tamtéž*, s. 409.

²⁵⁶ Srov. LG, čl. 8.

²⁵⁷ Srov. KEMPENSKÝ, T. *Čtyři knihy o následování Krista*. Brno: Cesta, 2001, 2, 35, 2.

Kříž je nespravedlivě naložené, a bez reptání nesené bezpráví k dobru viníků.²⁵⁸ Obejmeme-li na naší cestě životem kříž oběma rukama, pak přes všechny ztráty a neštěstí, *nic* nám nebude scházet; „vlastníme“ Boha. Poklad, který objímá svou láskou celý náš život, i s jeho „všedními tragédiemi“. A vezme, že nás nemůže potkat větší neštěstí, než ztráta Boha.²⁵⁹ Svatá Terezie prožívá ve svém životě ztrátu *člověka*, opuštěnost od lidí. Byla sama, její soužení vrcholí. Nebyl nikdo, kdo by ji potěšil; jen strach a hořkost ji svíraly srdce i hrdlo.²⁶⁰ A právě tehdy, v nejslabších chvílích *pro člověka*, přišel k ní silný *Bůh*. Vyznává se: „Můj Bože, jaká je to pravda, že jsi silný a ušlechtilý přítel, že můžeš všechno, co chceš, a nepřestaneš milovat toho, kdo tě miluje. Kéž se hlásá všude, že jsi věrný vůči svým přátelům! *Nic* mi nestačí, ale nikoliv ty, Stvořiteli *všeho*, který necháváš trpět toho, kdo tě miluje!“²⁶¹ S jakou něhou, Pane, s jak dojemnou pozorností ho umíš potěšit! Přesřastný je ten, kdo miloval pouze tebe!“²⁶² Podobně Jan Kassián (360-430/5) důvěrný vztah ke Kristu vyjadřuje přesvědčením, že nikdo z nás se nemůže opravdově pomodlit *Otčenáš*, jestliže přitom není vnitřně přesvědčen o tom, že dobré je všechno, co od Něj přijímáme. Boží starost o spásu každého jednoho z nás převyšuje veškeré naše představy a pomyšlení.²⁶³ Naše blaho závisí na Boží vůli a naší pokoře. Ať se na nás naplní tedy vůle Jediného. Tak, jak se mu zlíbí. Bude-li chtít, abychom trpěli pro naše dobro; dá nám sílu to snést. Jestliže nás bude svět pronásledovat a tupit; neodvrátíme svou tvář. Zde jsme (srov. Gn 22, 1). Lépe je říci prostě a s pokorou v srdci: Buď vůle Tvá.²⁶⁴

Bůh nám štědře žehná, zdobí poklady nesmírné ceny (srov. Žl 21, 4). Máme-li *všechno*, a nemáme Boha; nemáme *nic*. Máme-li všechno a „máme“ Boha, jsme služebníky nevěrnými (srov. např. Mt 6, 24). Nemáme-li *nic*, a máme Boha; máme *všechno*. Bůh je náš poklad (srov. např. Gen 43, 23; 2 Tim 1, 14). Jsme však slepí a bláhoví; honíme se za větrem (srov. např. Kaz 1, 14). Sedíme v královské Pokladnici,

²⁵⁸ Srov. ALTRICHTER, M. SJ. Osoba – osobnost – osobitost. In: ALTRICHTER, M. SJ a kol. *Studijní texty ze spirituální teologie II*. Velehrad: Refugium, 2004, s. 33.

²⁵⁹ Srov. SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. Rady pro duchovní užitek spolusester. In: *Kniha o zakládání*. Kostelní Vydří, 1991, 69.

²⁶⁰ Srov. SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Život*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, 25, 15.

²⁶¹ „Todas las cosas faltan; Vos nunca faltáis.“ – „Všechno je, ve srovnání s Bohem, nedostačující.“ SANTA TERESA DE JESÚS. *Libro de la vida*. Madrid: Clásicos Castalia, 1991, 25, 17.

²⁶² Srov. STA. TERESA DE JESÚS. Obras. Tomo VI. In: P. SILVERIO DE SANTA TERESA O. C. D. (ed.). *Obras Completas*. Burgos: El Monte Carmelo, 1919. Poesías, V; s. 84-85.

²⁶³ Srov. ŠPIDLÍK, T. SJ. *Prameny světa*. Velehrad: Refugium, 2005, s. 71.

²⁶⁴ Srov. SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Kniha o zakládání*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1991, 32, 10;14.

ale proto, že naše srdce ztvrdla v kámen, nedokážeme vnímat vlastní bohatství (srov. např. Mk 10, 5). Dáváme se spoutat smrtelnými láskami, lichotkami pošetilců.²⁶⁵ Oč snadnější je všechno očekávat v Bohu, zbavit se jednou provždy zbytečných cetek tohoto světa.²⁶⁶ Vždyť On nám nabízí ryzí zlato. Lásku, do níž se nemusíme strachovat vložit veškerou svoji důvěru. Víru. Svatí apoštolově svěřili drahocenný poklad víry, jenž nacházíme v posvátné tradici a Písmu, církvi.²⁶⁷ A jelikož hlavou církve je sám Kristus,²⁶⁸ můžeme být se svatým apoštolem Pavlem přesvědčeni, že On tento poklad stále chrání (srov. 2 Tim 1, 12). Jsme-li tedy křtem v Duchu svatém včlenění v Kristovu církev, máme jistotu domova časného i věčného.²⁶⁹ Kde je náš poklad, tam také bude i naše srdce (srov. Lk 12, 34). Z oddanosti a věrnosti k církvi svaté se vyznává Terezie od Ježíše odhodlaně: „Byla jsem zcela ochotná podstoupit spíše tisíckrát smrt než připustit, aby někdo věřil, že bych porušila nějaký nejmenší církevní obřad nebo postupovala proti nějaké pravdě Písma svatého.“²⁷⁰ Církev, řecky *kyriaké*, doslova znamená *patřící Pánu*.²⁷¹ Tak církví patříme Pánu. Jsme královskými syny a dcerami, jsme děti Boží (srov. 1 Jan 3, 2). Věčný Otec nás neponechá v žádném nedostatku (srov. Mt 6, 25-34; 7, 11). A tak okamžik, kdy se rozhodneme dělat všechno, co je v našich silách, abychom byly hodnými dětmi takového Otce, nepocítíme žádnou trýzeň. Neboť bude-li nás zkoušet, také nám poskytne útěchu.²⁷² Naplnění vírou trpíme, prožíváme těžké chvíle, čelíme zklamáním. Dorůstáme do plnosti lidství v Bohu. On používá naše porážky, kříže i nepřízně jako nástroje, abychom porozuměli. Že totiž bez utrpení není porozumění.

Přístupový klíč 8

Život: 11, 2-3; 33, 3, 4; 35, 10.

Cesta k dokonalosti: 1, 2; 1, 4; 18, 1; 21, 1; 32, 10.

Hrad v nitru: 5, 1, 3; 6, 10, 4; 7, 2, 7.

Přístupový klíč 8/1

²⁶⁵ Srov. SHAKESPEARE, W. *Sonety*. Praha: BB art, 2001, 112.

²⁶⁶ Srov. SV. IGNÁC Z LOYOLY. Duchovní deník. Body k volbě o chudobě domů v Tovaryšstvu Ježíšově. In: *Souborné dílo*. Olomouc: Refugium, 2005, 3, 3.

²⁶⁷ Srov. KKC, čl. 84.

²⁶⁸ Srov. *Tamtéž*, čl. 669.

²⁶⁹ Srov. DV, čl. 10.

²⁷⁰ SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Život*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, 33, 5.

²⁷¹ Srov. heslo „Církev“ In: RAHNER, K. – VORGRIMLER, H. (edd.). *Teologický slovník*. Praha: Zvon, 1996, s. 44.

²⁷² Srov. SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Život*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, 40, 20.

Život: 15, 8; 31, 16.

Cesta k dokonalosti: 5, 5; 31, 3; 32, 14.

Hrad v nitru: 6, 10 5; 6, 11, 7.

Přístupový klíč 8/2

Život: 10, 4; 18, 3.

Cesta k dokonalosti: 18, 2; 36, 8.

Hrad v nitru: 5, 1, 2; 7, 3, 2.

III. 9. Devátá sloka *Dios solo basta*

<i>Id, pues, bienes del mundo,</i>	Nuže, jděte, dobra tohoto světa,	9
<i>Id, dichas vanas:</i>	pryč, pomíjivá štěstí:	9/1
<i>Aunque todo lo pierda,</i>	byť všechno ztratí,	
<i>Dios solo basta.</i>	jediný Bůh stačí.	9/2

„O jedno jsem prosil Hospodina a *jen* o to budu usilovat: abych v domě Hospodinově směl bydlet po všechny dny, co živ budu“ (Žl 27, 4). Bůh může – ne *proti* - ale *přes* lidskou vůli naše srdce uchvátit (srov. Sk 9, 5). „Neboť kamkoliv se obrátí srdce člověka mimo Tebe, bude proniknuto bolestí, i kdyby se obrátilo k těm nejkrásnějším věcem, jež jsou mimo Tebe a mimo ně; tyto věci by byly pouhé nic, kdyby nebyly od Tebe.“²⁷³ Rozjímáme-li o stopách krásy Boha ve všem stvořeném, duše je zapálena pronikavou láskou ke svému Milovanému. Touží po neviditelné kráse, jenž způsobila tuto krásu viditelnou.²⁷⁴ Již nic ji nedokáže ukonejšit než Jeho přítomnost, patření na Něho samého.²⁷⁵ Tak čteme sanjuanistický text, neboť když utišíme v sobě vše stvořené kolem, smrt měníme v život.²⁷⁶ Ztratíme-li svůj život pro Boha, nalezneme jej (srov. např. Mt 10, 39).

Současnému člověku „se podařilo znehodnotit“ věc, kterou ve své podstatě ani znehodnotit nelze, protože sama o sobě je důstojnou hodnotou – smrt. Smrt nás více

²⁷³ AUGUSTIN, SV. *Vyznání*. Praha: Kalich, 1990, 4, 10.

²⁷⁴ Srov. OVEČKA, J. SJ. *Spisy sv. Jana od Kříže. Sv. III. Duchovní píseň*. Olomouc: Krystal, 1942, 3, 1.

²⁷⁵ „Ach, kdo mě dovede uzdraviti! Již se mi konečně oddej; nerač mi poslati ode dneška již posla, vždyť mi nedovedou říci, co já chci.“ SV. JAN OD KŘÍŽE. *Duchovní píseň*. In: OVEČKA, J. SJ. *Spisy sv. Jana od Kříže. Sv. III. Duchovní píseň*. Olomouc: Krystal, 1942, 3, 1.

²⁷⁶ Srov. SV. JAN OD KŘÍŽE. *Živý plamen lásky*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, s. 20.

nežli cokoli jiného vede k sebepochopení. Je záhadná, vážná, neřešitelná. Otevírá nám nové perspektivy života, odkrývá smysl života. Díky ní se vyprošťujeme banálním a prostředním situacím, jež nás uvěznují v tomto žití.²⁷⁷ Ale promrháme-li život shromažďováním bohatství světa, zůstaneme chudými (srov. Mk 10, 23-31). Nelze mít „všechno“. Naopak, nic nezajímá toho, kdo má Boha, neboť tem mu stačí. Berme tedy osobně a vážně slova Písma. Hledejme a vybírejme si brány těsné, kterými projdeme k Životu. A vyhýbejme se širokým branám paláců, jež pojmu mnohé, avšak mnohé dovedou do záhuby (srov. Mt 7, 13-14).²⁷⁸

Sjednotíme-li naši vůli s Jeho vůlí, uznáme živého Boha ve všezahrnujícím úkonu lásky. Láska nikdy není dokončená, nýbrž zraje, proměňuje se, stále je na cestě; věrná sama sobě. Toužit po tomtéž nebo totéž odmítat, „*Idem velle atque idem nolle*“. Stát se podobný jeden druhému; to bylo pokládáno v antice za pravý obsah lásky. V tom spočívá i zmíněné sjednocení vůlí, té lidské i té Boží. Právě Jeho vůle pronikne celé nitro člověka, a stává se niternější nežli naše vlastní já.²⁷⁹ Odevzdání Bohu tak spočíváme ve stálé radosti a klidu (srov. např. Žl 23).²⁸⁰ „Člověk je jediný tvor na zemi, kterého Bůh chtěl pro něho samého.“²⁸¹ Hospodin, Trojjediný Bůh, Otec, Syn a Duch svatý je náš Bůh; On jediný (srov. Dt 6, 4).²⁸² Mnozí zpočátku obětujeme mnohé. Později ale, v pokušeních, vracíme se ke „svému“.²⁸³

Svatá Terezie nám radí opustit sebe. Zřící se sebe sama, abychom mohli zakusit hojnost vnitřního pokoje.²⁸⁴ Jen dejme všechno za všechno. Nežádejme nic zpět. Prostě a věrně se držme Pána. V úsilí o zbavení se všeho, co není On, teprve budeme svobodni. Až odumřeme sobě, budeme věčně žít s Ním.²⁸⁵ „Chci vidět Boha, ale abych ho viděla, je třeba zemřít.“²⁸⁶ Bůh bez počátku a bez konce. Bůh Plnost bytí a veškeré dokonalosti. Sám se sebou totožný, je vším; zatímco tvorové vše, čím jsou,

²⁷⁷ Srov. BIANCHI, E. *Klíčové pojmy křesťanské spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 188.

²⁷⁸ Srov. SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Život*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, 3.

²⁷⁹ Srov. „Ty však jsi byl vnitřnější než mé vlastní nitro a vyšším než nejvyšší vrchol ducha mého.“ AUGUSTIN, SV. *Vyznání*. Praha: Kalich, 1990, 3, 6.

²⁸⁰ Srov. BENEDIKT XVI. *Deus caritas est*. Praha: Paulínky, 2009, s. 26-27.

²⁸¹ GS, čl. 24.

²⁸² Srov. heslo „Boží dopuštění“ In: BEINERT, W. *Slovník katolické dogmatiky*. Olomouc: MCM, 1994, s. 34.

²⁸³ „Je-li však natolik nedbalá, že lpí na něčem jiném než na Něm, ztratí všechno. A je to tím horší ztráta, čím úchvatnější milosti měl On pro ni připraveny: a vůbec, to je nepopsatelná ztráta.“ SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Hrad v nitru*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1991, 5, 4, 4.

²⁸⁴ Srov. SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Hrad v nitru*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1991, 6, 3, 18.

²⁸⁵ Srov. KEMPENSKÝ, T. *Čtyři knihy o následování Krista*. Brno: Cesta, 2001, 3, 37, 4-5.

²⁸⁶ SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. Poesía, 7. In: *KKC*, čl. 1011.

dostali od Něho.²⁸⁷ „Bůh je Všejmenný a Bezejmenný, Zcela-jiný, a (nadto dokonce) Nikoli-jiný, protože Nerozporný. Písmo praví, že „je Vším“ (Sir 43, 27), a že ten, jenž „Je vším“, se může identifikovat s nepatrným Někým.“²⁸⁸ Smrtí nás povolává Bůh k sobě. Tak můžeme jako křesťané zakoušet totéž, co svatý apoštol Pavel: „Mám touhu zemřít a být s Kristem“ (Flp 1, 23); a následovat Mistra v poslušnosti a lásce k Otci (srov. např. Lk 23, 46).²⁸⁹ Postačí nám k tomu Jeho milost. Tak nás i biblická zvěst vede k *pokoře* (srov. 2 Kor 12, 9). Spokojme se s faktem, že Bůh je První a Poslední. Nechtějme všetečně pronikat do Božích záměrů.²⁹⁰

Ve čtvrté eucharistické modlitbě se svatá církev, společenství věřících v Krista zmrtevýchvstalého, odevzdává Bohu následujícími slovy: „Člověka jsi stvořil k svému obrazu a svěřil mu celý svět, aby vládl nade vším tvorstvem a sloužil jedině tobě, svému Stvořiteli.“²⁹¹ Tak je všechno dobré a nic se nezdá těžké, když je s námi Ježíš. Vše naproti tomu ztrpkuje, není-li s námi. To je pak každá lidská útěcha bezcenná. Kdežto promluví-li Pán v našem nitru, cítíme nevyslovitelnou útěchu.²⁹² Bez svého Boha jsme vyprahlí a ztracení. Nežádejme si ničeho mimo Ježíše. Co nám svět může dát bez svého Stvořitele, Spasitele a Udržovatele? Svět bez Boha je krutým peklem. Šalbou všech lidských smyslů. Naše jistota a poklad je v dobrém a pravdivém Bohu. On vydá za veškerá dobra všech Jím stvořených světů. Víme přece, že skrze Něho všechno povstalo (srov. Jan 1, 3). Ježíš Kristus je pánem všeho, i toho, co nám, ubohým, zůstává skryto. A není toho věru málo. Kdo ztratí takového Pána, ztratí víc, než dokáže chápat. Pravý Bůh a pravý člověk, bez něhož teprve pocítíme, v čem spočívá lidská opuštěnost. Sám ji podstoupil, aby se pro nás navěky stal pravým Přítelem (srov. např. Mk 15, 34). Jeho láska překonává všechno. Nic ji nemůže zastavit. Láska tak hrozná a krásná (srov. Pís 6, 4). Láska Jeho strašná jako vojsko pod praporci. Jako voje, s nimiž táhne do boje (srov. Ex 14, 25; 15, 16). Jako Debóra či Júdit silou své lásky zdolá nepřátele. Láska se nedá odbýt pozlátkem a není polovičatá. Vybírá si to nejlepší.²⁹³ Pošetilý, kdo se kochá čím jiným. A třeba nás

²⁸⁷ Srov. KKC, čl. 213.

²⁸⁸ BALTHASAR, H. URS VON. *Cesty k ujasnění*. Brno: CDK, 1998, s. 31.

²⁸⁹ Srov. KKC, čl. 213.

²⁹⁰ Srov. Bič, M. *Svíce nohám mým*. Praha: Evangelická církev metodistická, s. 212-213.

²⁹¹ *Misál na neděle a význačné dny liturgického roku*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 353.

²⁹² Srov. Sv. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Život*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, 25, 18.

²⁹³ Srov. *Výklady ke Starému zákonu III. Knihy naučné (Jób až Píseň písní)*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, s. 790-791.

kdokoli z lidí miluje, nespočineme v něm, ani neuspokojíme se docela. Každá lidská láska, byť sebevětší, má svůj neklid. Nezakládejme proto na ní svůj *pokoj*. Milující přítel zapomíná, opouští, i umírá. Jen bude-li naším útočištěm věčná Pravda, nebudeme zkroušeni.²⁹⁴ Beztoho není mezi námi opravdu čisté a pravdivé lásky, nemá-li základ v Kristu.²⁹⁵

„Já však se zanic nechci chlubit ničím, leč křížem našeho pána Ježíše Krista, jímž je pro mne svět ukřižován a já pro svět“ (Gal 6, 14). Signifikantní pro Pavlovy listy je skutečnost, že mluví výlučně o Ježíši. Vše jiné jeho vášnivá láska přetavila v Krista. Na všechno hledí optikou svého Pána. Celý svůj život, smrt, svobodu či vězení, vztahuje k Němu. Zajímá a angažuje se výhradně pro Boží záležitosti (srov. např. Flp 1, 18). Jeho jediná naděje je stálá blízkost Pánova (srov. 1 Sol 4, 17). Zůstávat v Kristu, to není si Krista *vzít* za pouhý vzor. Znamená to dovolit mu, aby zcela přeměnil naši existenci, podobně jako Pavlovi (srov. např. Gal 2, 20).²⁹⁶ I nekonečné úsilí v hledání věčné Moudrosti svatého Tomáše Akvinského vyústilo, na sklonku jeho pozemského žití, v jediné přání k Ukřižovanému: Nechtít nic než Pána samého.²⁹⁷ Nechtít nic menšího, než aby Ježíš Kristus byl osou našeho života.²⁹⁸ Jen tak budeme žít životem vyrovnaně a šťastně. Jak píše svatý Albert Veliký (asi 1193-1280): „Dokud člověk neobjeví, že je na světě sám s Bohem, nikdy nebude šťasten.“²⁹⁹ Kdo však zakusí stav „nadpozemského“ štěstí, které je pravdivé a věčné, je jím natolik proniknut, že nedokáže myslet na nic jiného, ani po ničem jiném prahnout. Zmůže se jen na to, aby opakoval slova svatého apoštola Petra o rozbití stanů (srov. Mt 17, 4).³⁰⁰ Připomínejme si denně slova Písma, která nás činí bdělými. Pomine nebe a země, ale věrnost bude trvat navěky (srov. např. Mk 13, 31; Sir 40, 12). A nebude-li se nám zde kdykoli čehokoli dostávat, pak to bude docela jistě k našemu dobru věčnému. Není snad vynikající výměnou skoncovat jednou provždy s nedostatkem, a nechat se trvale sytit Láskou?³⁰¹

²⁹⁴ Srov. KEMPENSKÝ, T. *Čtyři knihy o následování Krista*. Brno: Cesta, 2001, 3, 42, 1-2.

²⁹⁵ Srov. SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. Rady pro duchovní užitek spolusester. In: *Knihy o zakládání*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1991, 62.

²⁹⁶ Srov. heslo „Zkušenost duchovní v Písmu“ In: FIORES, S. DE – GOFFI, T. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 1208.

²⁹⁷ Srov. WOODS, R. OP. *Mystika a prorocví*. Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství, s. 80.

²⁹⁸ Srov. ŠPIDLÍK, T. SJ. *Prameny světla*. Velehrad: Refugium, 2005, s. 20.

²⁹⁹ ŠPIDLÍK, T. SJ. *Prameny světla*. Velehrad: Refugium, 2005, s. 228.

³⁰⁰ Srov. SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Cesta k dokonalosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 31, 3.

³⁰¹ Srov. *Tamtéž*, 2, 2.

Náš život stojí na Boží milosti, ne na naší vůli. Bůh je jeden a jediný. Naše žízeň po Bohu je vyvolána Boží žízní po nás. Bůh je všemoc. Bůh je. Bůh nás miluje. Bůh na nás má právo. Bůh jediný stačí.³⁰²

Přístupový klíč 9

Život: 14, 5; 21, 12; 34, 8-9; 35, 12; 37, 4.

Cesta k dokonalosti: 2, 1; 2, 10; 3, 1; 6, 3; 9, 5; 19, 8; 27, 7; 28, 12; 31, 3; 32, 4; 40, 8.

Hrad v nitru: 1, 1, 1; 1, 2, 3; 1, 2, 9; 2, 1, 4; 2, 1, 6; 4, 2, 2; 4, 2, 5; 6, 4, 9; 7, 1, 1; 7, 2, 7.

Přístupový klíč 9/1

Život: 31, 16; 32, 6; 34, 16.

Cesta k dokonalosti: 1, 5; 2, 3; 12, 2; 34, 4.

Hrad v nitru: 4, 2, 5; 6, 4, 1; 6, 3, 7; 7, 2, 1; 7, 3, 12.

Přístupový klíč 8, 12; 17, 7; 22, 7; 25, 17.

Cesta k dokonalosti: 2, 1; 2, 2; 2, 5; 6, 6; 8, 1; 15, 6; 16, 10; 22, 6; 23, 3; 28, 10; 34, 9; 38, 6-7; 42, 2.

Hrad v nitru: 1, 2, 1; 4, 2, 6; 4, 2, 9; 5, 1, 3; 5, 3, 3; 6, 7, 3; 7, 2, 5; 7, 3, 7; 7, 4, 3.

³⁰² STA. TERESA DE JESÚS. Obras. Tomo VI. In: P. SILVERIO DE SANTA TERESA O. C. D. (ed.). *Obras Completas*. Burgos: El Monte Carmelo, 1919. Poesías, IX; s. 90. Srov. *Tamtéž*. Apéndices, CXXI; s. 545.

IV. TEOLOGIE HYMNU *NADA TE TURBE*

„Kdo miluje svůj život, ztratí jej; kdo nenávidí svůj život v tomto světě, uchrání jej pro život věčný“ (Jan 12, 25; srov. Lk 17, 33). I tak prostě lze charakterizovat základní teologické poselství i spirituální výzvu hymnu *Nada te turbe*. Radostná zvěst „staro-nová“ již více než dva tisíce let: vložit svou vůli do Božích rukou, zcela se Mu odevzdat.³⁰³ Odevzdat se Lásce a najít v ní svůj pokoj.

Vzdalme svá srdce ode všech věcí, hledejme, a nalezneme Boha.³⁰⁴ Nalezneme pokoj (srov. např. Lk 8, 48). Vždy, když naší jedinou touhou bude vidět Boha, naší bolestí, že se z Něho nemůžeme radovat; a naší radostí, že On nás přitahuje.³⁰⁵ Závěrečná duchovní rada svaté Terezie spolusestrám tvoří poutavou paralelu jak s obsahem našeho básnického textu, tak s novozákonními blahoslavenstvími (srov. Mt 5, 8; 4; 9). Ukazuje se, že lidská: *touha, bolest i radost*, odevzdaná Bohu, přináší velký klid. Svatý Augustin nalezený pokoj vyjadřuje následujícími slovy: „Mně však dobrým jest přidržeti se Boha, neboť nezůstanu-li v něm, nebudu moci zůstat ani sám v sobě. On pak zůstává sám v sobě, obnovuje vše. Bůh můj jsi Ty; nemám dobra mimo Tebe“ (srov. např. Žl 16, 2).³⁰⁶ Naše veškeré dobro je v Synu. Je to Vykupitel, který nám skrze naši víru ukazuje lásku Boha. Probouzí v nás tím nezlomnou a radostnou důvěru. Tak se proměňuje lidské pochybování v jistotu naděje, že navzdory pochybám, Bůh všechno drží pevně ve svých rukou. Jediné světlo prozařující tento „temný“ svět: Lásky. Dává nám odvahu žít, kráčet kupředu. Jdeme-li vpřed, dojmeme k poslednímu smyslu veškerého bytí. Dojdeme do „pokoje“, který převyšuje vše pozemské (srov. Jan 14, 27). To proto, že dříve je pokoj mezi nebem a zemí (srov. např. Efez 2, 14).³⁰⁷ Jsme stvořeni k Božímu obrazu, jsme tedy schopni milovat. Lásky je možná.³⁰⁸ „Lásky je ta nejuniverzálnější, ta nejúžasnější a ta nejtajemnější z kosmických energií (Teilhard).“³⁰⁹ Kdo je Boží láskou přemožen, stává se pravdě *otevřeným světem* pro svět, jenž hledá, aby našel. A „náš“ svět trvá jen z moci toho,

³⁰³ Srov. SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Cesta k dokonalosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 32, 9.

³⁰⁴ Srov. SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Rady pro duchovní užitek spolusester*. In: *Knihy o zakládání*. Kostelní Vydří, 1991, 36.

³⁰⁵ Srov. *Tamtéž*, 69.

³⁰⁶ AUGUSTIN, SV. *Vyznání*. Praha: Kalich, 1990, 7, 11.

³⁰⁷ Srov. BALTHASAR, H. URS VON. *Cesty k ujasnění*. Brno: CDK, 1998, s. 37.

³⁰⁸ Srov. BENEDIKT XVI. *Deus caritas est*. Praha: Paulínky, 2009, s. 55.

³⁰⁹ SUDBRACK, J. SJ. *Mystika*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995, s. 81.

jenž je Vše.³¹⁰ Bůh má převahu. Zbývá jen stále se pro Něho *přímo* rozhodovat. V případě, jedná-li se o naše rozhodování pro Boha, je radikalismus opravdu užitečný. Vzorem nám buď nejen Terezie, ale především její Matka, služebnice Páně, Panna Maria (srov. např. Lk 1, 38).³¹¹ Žitý evangelijní radikalismus pak neznamená nic jiného, než že sami sebe nalézáme s Kristem ve všem ostatním (srov. např. Gal 6, 14; Flp 3, 8).³¹² Tak vše, co bylo „mimo“ Krista, dostává se do epicentra sdílené lásky.

Jedině Bůh nás dokáže úplně zbavit ode všeho, čeho se „přirozeně“ bojíme. Samoty, neštěstí, zla, bolesti a „nakonec“ smrti. Spasil nás. Spása, řecky *soteria*, doslova znamená tělesné zdraví a duševní rovnováhu. Opisuje tedy stav skutečný – ontologický, třebaže ho ještě nejsme schopni cítit v jeho plnosti. Je-li v nás milost Boží, jsme spaseni.³¹³ Zakoušíme radikální transformaci.³¹⁴ Zakoušíme vztah vzájemně opěťované lásky, jež věří. Nikoli hodnota, nýbrž vztah je konečným smyslem křesťana.³¹⁵ Opravdu, tím nejdůležitějším nejsou činy, ale láska. Vnitřní smýšlení. Naše všední dny jsou skromné, a jen výjimečně je v nich místo pro velké, heroické činy.³¹⁶ Nikoli poznatky či množství pravd, nýbrž splnutí naší duše s Bohem je cílem. Kupodivu jím není ani naše vlastní morální zdokonalení či svatost. Středem totiž nejsme my, nýbrž Bůh. Správně zaměřená spiritualita je zásadně teocentrická. Právě takovou spiritualitu předkládá i autor hymnu *Nada te turbe*. Cele zaměřenou do Boha. *Všechno* zde očekáváme v pokoji a radosti především ze spojení naší duše s Tím, který nám nejen že *nic* neodepře (srov. např. Mt 7, 10), ale ještě mnohem víc přidá (srov. např. Mt 6, 33).³¹⁷

Když nejde o život *věčný*, který je všechno, nejde o nic. Před Bohem je všechno nahé a odkryté, jak čteme v listu Židům (srov. Žid 4, 13).³¹⁸ Fenomén *všeho a ničeho*. Terezie skutečně žádá jediné: vyprázdnit se ode *všeho*, co je nic, *ničím*. Učiníme-li tak, nic neztratíme, a přece se ode všeho osvobodíme. Mít sám v sobě prostor znamená disponovat místem pro světlo - Světlo. A to je velká věc před Bohem, a

³¹⁰ Srov. BALTHASAR, H. URS VON. *Cesty k ujasnění*. Brno: CDK, 1998, s. 102.

³¹¹ Srov. RUPNIK, M. I. SJ. *O duchovním otcovství a rozlišování*. Velehrad: Centrum Aletti, 2001, s. 53.

³¹² Srov. *Tamtéž*, s. 70.

³¹³ Srov. ŠPIDLÍK, T. SJ. *Prameny světla*. Velehrad: Refugium, 2005, s. 22.

³¹⁴ Srov. SV. JAN OD KŘÍŽE. *Temná noc*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995, s. 30.

³¹⁵ Srov. ALTRICHTER, M. SJ. *Příručka spirituální teologie*. Velehrad: Refugium, 2007, s. 48.

³¹⁶ Srov. HERBSTRIETH, W. *Prodlévání před Bohem s Terezíí z Avily, Janem od Kříže a Edith Stein*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994, s. 42.

³¹⁷ Srov. GEORGES, P. O. C. D. *Spiritualita Karmelu*. Praha: Zvon, 1991, s. 10.

³¹⁸ Srov. ŠPIDLÍK, T. SJ. *Prameny světla*. Velehrad: Refugium, 2005, s. 43.

Bohem nezištně daná, před lidmi, před světem. Proto, zbavme se všeho, ať obdržíme všechno. Bůh je všechno ve všem, ve všech. I u sebe sama je Vším. Miluje sebe jako toho Druhého. Otec, Syn i Duch jsou si vzájemně vším. Tak vše plodí, drží naživu, přivádí k sobě v církvi, předobrazu Boha, neboť v ní je vše-obecnost. Hymnus kompletuje „poetickou zkratku“ obsáhlou duchovní nauku svaté Terezie od Ježíše. Je to čistá, silná modlitba rýmů, jež vydestilovala ze zkušeností zachycených v řádcích jejích prozaických děl. Manifest cesty, pravdy a života (srov. Jan 14, 6). Vyznání Cestě, Pravdě a Životu.

Poslední verš je ústřední tezí celého hymnu. Docházíme ke šťastné konkluzi předchozích prefinálních výpovědních veršů. Vrchol života Božího obrazu, kdy pozná nepokřiveně (srov. 1 Kor 13, 12), že „Bůh jediný stačí“ je, jak už jsme předeslali, skutečnou Alfou i Omegou Tereziiny spirituality, jejího životního odkazu. Pro velikou věc volíme jen málo slov. Hutných, pevných a radikálních. Naše zamyšlení nad teologickým významem hymnu *Nada te turbe* bychom také mohli nazvat „malým či dílčím závěrem“:

Konečné „basta“ nám navozuje smělou paralelu s dobře známým „amen“, jež dosvědčuje na mnoha místech Písmo svaté (srov. např. Řím 11, 36). Nevypovídá pouze o absolutní dostatečnosti Boha; nekompromisně stvrzuje všechna slova veršů básně pečetidlem nepřekročitelné, definitivní smluvní symbiózy mezi Bohem a člověkem³¹⁹. Stvořitelem a tvorem. Tady již nelze nic přidat, toto *stačí*. „Vždyť z něho a skrze něho a pro něho je všechno“ (Řím 11, 36).

Přesvědčili jsme se, že vše, co existuje nachází poslední pravdu v Lásce. Ocitáme se na cestě lásky.³²⁰ A vezme, že „v lásce je rouháním bát se přesycenosti.“³²¹

³¹⁹ Srov. heslo „Zkušenost duchovní v Písmu“ In: FIORES, S. DE – GOFFI, T. *Slovník spirituality*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 1199.

³²⁰ Srov. RUPNIK, M. I. SJ. *Až se stanou umění a život duchovními*. Velehrad: Refugium, 1997, s. 61.

³²¹ ALTRICHTER, M. SJ. „Duchovní“ a „duševní“. Velehrad: Refugium, 2003, s. 304.

ZÁVĚR

1. Nic – svět – člověk

Bez Boha nevíme, kdo vlastně jsme, kam máme směřovat. Jaký vůbec smysl naše žití má. K „pře-žití“ potřebujeme vyšší smysl.³²² K žití pak Smysl nejvyšší. V konfrontaci s narůstajícími, a stále se prohlubujícími problémy všech světových národů nevyjímaje, které nás zavádí na cestu skepse, existuje reálná naděje. Slova Ježíše Krista – Učitele: „Beze mne nemůžete dělat nic“ (Jan 15, 5); a slova vlévající nám důvěru a perspektivu *non plus ultra*: Totiž že On je s námi stále – až do konce (srov. např. Mt 28, 20).³²³ On zná naše srdce (srov. např. Lk 16, 15) a ví, že od člověka nelze žádat víc než to, aby udělal, co je mu možné; ovšem *všechno možné*. Pro mnohého z nás nemálo důležitý satisfakční pocit³²⁴. Pro Boha otevřené dveře, aby „doplnil“ pro nás, to nemožné (Žid 9, 14).

„Svět jako prostor lásky je prostorem svobod a podstupuje riziko zla. Riskuje tajemství temnot, a to pro větší světlo, jímž jsou svoboda a láska.“³²⁵ Svět je Bohem stvořené prostředí, ve kterém dějinně uskutečňuje naši spásu. Světu však nepatříme (srov. Jan 18, 36). Ocitáme se, díky vtělení, ukřižování a vzkříšení Ježíše Krista, věčného Slova Božího, uprostřed eschatologického věku. O našem konečném osudu je tedy již skrze Vzkříšeného rozhodnuto.³²⁶ Díky tomu není zde na zemi pro křesťana víc nic profánního.³²⁷

Pravda o člověku je zjevena v postavě Ježíše Krista.³²⁸ Člověk je lidskou duší. Výjimečnou bytostí ve stvoření Božím. Je stvořen jako *Imago Dei*, Boží obraz, jež má přímou vazbu k hmotnému světu i ke světu duchovnímu. Hřích způsobil, že hmota se nám jeví reálněji.³²⁹ „Člověk je obrazem živého Boha: to znamená „je“

³²² Srov. DOSTOJEVSKIJ, F. M. *Zločin a trest*. Praha: Lidové nakladatelství, 1988, s. 431.

³²³ Srov. BENEDIKT XVI. *Caritas in veritate*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 97.

³²⁴ Pro Terezii osobní zadostiučinění je výrazem nelásky k Bohu. Žádné psychologizující praktiky nepřipouští. Její jediná psychologie spočívá zapomenutí své vlastní činnosti pro činnou lásku Bohu, jež jí užívá jako svého nástroje. Terezie zná *činit za dost* výhradně Bohu. Srov. např. SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Cesta k dokonalosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 17, 7.

³²⁵ RATZINGER, J. *Úvod do křesťanství*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, s. 110.

³²⁶ Srov. heslo „Svět“ In: RAHNER, K. – VORGRIMLER, H. (edd.). *Teologický slovník*. Praha: Zvon, 1996, s. 338-339.

³²⁷ Srov. heslo „Duchovní vzory“ In: FIORES, S. DE – GOFFI, T. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 1143.

³²⁸ Srov. EV, čl. 38.

³²⁹ Srov. GS, čl. 14.

Celkem, tj. **trinitárně-vztahově**. Celé lidstvo je jeden „Člověk“ (Proměněný Kristus). **Je-li v nás Člověk, jsme osobou.**³³⁰ Jak píše Nikolaj A. Berdajev: Jsme *nezničitelně religiózní*.³³¹

2. Všechno – nebe – Bůh

Křesťanský Bůh obsahuje v sobě všechny hodnoty (srov. Sir 43, 27).³³² „A proto on jediný každé věci dává nejenom to, že *jest* krásná, nýbrž schopnost krásnou se státi. Proto zcela správně věříme, že z ničeho Bůh všechno vytvořil.“³³³

Nebe může být v teologii metaforou plnosti naší spásy. Je stavem duše definitivně zachráněné v Bohu.³³⁴

I Abrahám uvěřil, když obětoval Izáka, že Bůh je všemoc (srov. Gn 22, 8).³³⁵ Podle Pavla Evdokimova, Bůh je naší vnitřní přirozeností. Bůh je láska (srov. např. 1 Jan 4, 8). Proto také je absolutní komunikací.³³⁶ Zároveň je pro nás neuchopitelným tajemstvím.³³⁷ „Bůh je samozřejmě maximální *Soulad*. Ale přesahuje naše představy o harmonii.“³³⁸

Na začátku našeho zamyšlení jsme nastoupili cestu hledání odpovědi, zda Láska jediná nám *stačí*, a kam nás *vede*. Láska nás odvádí od nás samých. Vede nás svými vlastními, mnohdy nepředvídatelnými cestami, na kterých nám zprostředkovává setkání s Kristem ukřižovaným pro svět. On je Oběť, která *stačila* k universální spáse veškerenstva (srov. např. Žid 7, 27; 10, 10). Láska je prostředek ke všem; prostředek všeho zde. Cíl ale je ve Vzkříšení a v Duchu svatém. A tedy, když už jsme jednou na cestě, tj. uvrženi do tohoto světa, ať chceme či nechceme, Cíl nás nemine. Není tomu tak, že my sami „cíl nemíneme“, jelikož v duchovním smyslu Cíl; tj. Bůh, naše Spása, náš Pán; není jakousi „odměnou na konci“. On nás přece

³³⁰ ALTRICHTER, M. SJ. „*Duchovní*“ a „*duševní*“. Velehrad: Refugium, 2003, s. 111.

³³¹ Srov. SUDBRACK, J. SJ. *Mystika*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995, s. 33.

³³² Srov. heslo „Předmět kontempace“ In: FIORES, S. DE – GOFFI, T. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 409.

³³³ AUGUSTIN, SV. *Čtyřero pojednání o křesťanském boji*. Olomouc: Krystal, 1948, II., 2.

³³⁴ Srov. heslo „Nebe“ In: RAHNER, K. – VORGRIMLER, H. (edd.). *Teologický slovník*. Praha: Zvon, 1996, s. 205.

³³⁵ Srov. SV. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Život*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, 19, 9.

³³⁶ Srov. RUPNIK, M. I. SJ. *O duchovním otcovství a rozlišování*. Velehrad: Centrum Aletti, 2001, s. 45.

³³⁷ Srov. DIONYSIOS AREOPAGITA. *Listy O mystické teologii*. Praha: OIKOYMENH, 2005, I., 2. Srov. BENEDIKT XVI. *Deus caritas est*. Praha: Paulínky, 2009, s. 54.

³³⁸ ALTRICHTER, M. SJ. *Průručka spirituální teologie*. Velehrad: Refugium, 2007, s. 95.

naším *přechodem ze „smrti do života“*, naší smrtí, doslova uchvacuje svět „v našem chodu“ nesmírnou láskou,³³⁹ aniž bychom vlastní silou sotva došli do cíle, jehož mnozí ani nedohlédneme. Boha si nelze představovat jako, v lepším případě, „konečnou stanici“. Bůh není „něco“ statického, co nás teprve čeká. Již nyní jsme účastni úžasné konverze. Neustálé divinizační transformace, při níž *nic* je přijímáno *Vším*, aby mohlo zakoušet přijetí a lásku, bez níž není ničím. (srov. 1 Kor 13, 1-3). Tak lze milovat: být ztracen; být nalézán (srov. Lk 15, 4).³⁴⁰ Tak nejen pro Terezii Bůh je největší zkušeností lásky. Bůh je Charizma, které nelze nemilovat.³⁴¹ Bůh je tady, a teď.

³³⁹ Srov. *Výklady ke Starému zákonu III. Knihy naučné (Jób až Píseň písní)*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, s. 791.

³⁴⁰ Srov. ALTRICHTER, M. SJ. Leoš Janáček a žena. In: ALTRICHTER, M. SJ a kol. *Otázky české spirituality*. Olomouc: Centrum Aletti, 2001, s. 64.

³⁴¹ Nemilovat je nejzávažnější ne-skutek, jakého se člověk může dopustit (srov. např. Lk 10, 27-28).

LITERATURA

1. Dokumenty, encykliky

BENEDIKT XVI. *Deus caritas est*, encyklika o křesťanské lásce (ze dne 25. 12. 2005). Praha: Paulínky, 2009. 63 s. ISBN 80-86949-03-6.

—. *Caritas in veritate*, encyklika o integrálním lidském rozvoji v lásce a v pravdě (ze dne 29. 6. 2009). Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. 109 s. ISBN 978-80-7195-414-9.

BIBLE. PÍSMO SVATÉ STARÉHO A NOVÉHO ZÁKONA. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1985.

DENNÍ MODLITBA CÍRKVE. Praha: Česká liturgická komise, 1987. 1863 s.

DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Věřoučná konstituce o církvi *Lumen gentium* (ze dne 21. listopadu 1964). In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha: Zvon, 1995. ISBN 80-7113-089-3.

—. Věřoučná konstituce o Božím zjevení *Dei verbum* (ze dne 18. listopadu 1965). In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha: Zvon, 1995. ISBN 80-7113-089-3.

—. Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes* (ze dne 7. prosince 1965). In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha: Zvon, 1995. ISBN 80-7113-089-3.

JAN PAVEL II. Encyklika o životě, který je nedotknutelné dobro *Evangelium vitae* (ze dne 25. března 1995). Praha: Zvon, 1995. 80 s. ISBN 80-7113-139-3.

KANCIONÁL, společný zpěvník českých a moravských diecézí. Praha: Zvon, 1999. 718 s. ISBN 80-7113-135-7.

KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. 793 s. ISBN 80-7192-488-1.

KOMPENDIUM SOCIÁLNÍ NAUKY CÍRKVE. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008. 534 s. ISBN 978-80-7195-014-1.

MISÁL NA NEDĚLE A VÝZNAČNÉ DNY LITURGICKÉHO ROKU. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008. 836 s. ISBN 978-80-7195-089-9.

2. Slovníky, encyklopedie

- ALLMEN, JEAN-JAQUES VON a kol. *Biblický slovník*. Praha: Kalich, 1987. 360 s.
- BEINERT, WOLFGANG. *Slovník katolické dogmatiky*. Olomouc: MCM s. r. o., 1994. 477 s.
- DUBSKÝ, JOSEF a kol. *Velký španělsko-český slovník*. Praha: Academia, 1977. I. díl. 956 s.
- . *Velký španělsko-český slovník*. Praha: Academia, 1978. II. díl. 846 s.
- ELIADE, MIRCEA a kol. *Encyklopedie mystiky I*. Praha: Argo, 2000. 330s. ISBN 80-7203-267-4.
- FIORES, STEFANO DE – GOFFI, TULLO, *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999. 1295 s. ISBN 80-7192-338-9.
- RAHNER, KARL – VORGRIMLER, HERBERT (edd.). *Teologický slovník*. Praha: Zvon, 1996. 439 s. ISBN 80-7113-212-8.
- Slovník spisovatelů Španělska a Portugalska*. Praha: Libri, 1999. 653 s. ISBN 80-85983-54-0.

3. Primární literatura

- JAN OD KŘÍŽE, SV. *Temná noc*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995. 205 s. ISBN 80-7192-055-X.
- . *Výstup na horu Karmel*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999. 334 s. ISBN 80-7192-420-2.
- . *Živý plamen lásky*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. 146 s. ISBN 80-7192-435-0.
- JUAN DE LA CRUZ, SAN. *Poesía*. Madrid: Cátedra, 1993, 293 s. ISBN 84-376-0410-9.
- . *Poesía completa y comentarios en prosa*. Buenos Aires: Planeta, 2000. 419 s. ISBN 84-08-03611-4.
- TERESA DE JESÚS, SANTA. Obras. Tomo VI. In: *Obras Completas*. R. P. Silverio de Santa Teresa O. C. D. (ed.). Burgos: El Monte Carmelo, 1919 (Biblioteca Mística Carmelitana, vols. 1-9). 549 s.
- . *Libro de la vida*. Edición, introducción y notas de Otger Steggink. Madrid: Clásicos Castalia, 1991. 693 s. ISBN 84-7039-480-0.

- TEREZIE OD JEŠÍŠE, SV. *Život*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. 342 s. ISBN 80-7192-955-7.
- . *Cesta k dokonalosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 197 s. ISBN 80-7192-656-6.
- . *Knihy o zakládání*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1991. 322 s. ISBN 80-900807-4-X.
- . *Nad Velepískní*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003. 154 s. ISBN 80-7192-723-6.
- . *Hrad v nitru*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1985. 217 s. ISBN 80-900138-5-6.

4. Sekundární literatura

- ALBORG, JUAN LUIS. *Historia de la literatura española: edad media y renacimiento*. Madrid: Editorial Gredos, 1999. 995 s. ISBN 84-2491-483x.
- ALTRICHTER, MICHAL SJ. Leoš Janáček a žena. In: ALTRICHTER, M. SJ a kol. *Otázky české spirituality*. Olomouc: Centrum Aletti, 2001. 102 s. ISBN 80-86045-75-7.
- . „Osoba“, „osobnost“, „osobitost“. In: ALTRICHTER, M. SJ a kol. *Studijní texty ze spirituální teologie II*. Velehrad: Refugium, 2004. 136 s. ISBN 80-86086715-32-9.
- . „Duchovní“ a „duševní“. Velehrad: Refugium, 2003. 320 s. ISBN 80-86715-02-7.
- . *Příručka spirituální teologie*. Velehrad: Refugium, 2007. 141 s. ISBN 978-80-86715-00-1.
- . *Vítězný domov*. Velehrad: Refugium, 2009. 127 s. ISBN 978-80-7412-023-7.
- AMBROS, PAVEL SJ. *Teologicky milovat církev*. Velehrad: Refugium, 2003. 459 s. ISBN 80-86715-11-6.
- AUGUSTIN, SV. *Čtvero pojednání o křesťanském boji*. Olomouc: Krystal, 1948. 137 s.
- . *Vyznání*. Praha: Kalich, 1990. 562 s. ISBN 80-7017-144-8.
- BALTHASAR, H. URS VON. *Cesty k ujasnění*. Brno: CDK, 1998. 180 s. ISBN 80-85959-17-8.
- BIANCHI, ENZO. *Klíčové pojmy křesťanské spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. 197 s. ISBN 978-80-7195-326-5.

- BIČ, MILOŠ. *Svíce nohám mým*. Praha: Evangelická církev metodistická, 1992. 213 s. ISBN 80-85013-25-8.
- CASTRO, AMÉRICO. *Teresa la Santa: Gracian y los separatismos: Con otros ensayos*. Madrid: Alfaguara, 1972. 320 s.
- DIONYSIOS AREOPAGITA. *Listy O mystické theologii*. Praha: OIKOYMENH, 2005. 195 s. ISBN 80-7298-157-9.
- DOSTOJEVSKIJ, FJODOR MICHAJLOVIČ. *Zločin a trest*. Praha: Lidové nakladatelství, 1988. 434 s. ISBN 26-015-88-13-32.
- GEORGES, P. O.C.D. *Spiritualita Karmelu*. Praha: Zvon, 1991. 14 s. ISBN 80-7113-033-8.
- HALDAS, GEORGES – HERRERA PETERE, JOSÉ. *Sommets de la littérature espagnole III. Sainte Thérèse d'Avila; Lazarillo de Tormés; Christophe Colomb*. Lausanne: Rencontre, 1961c.
- HERBSTTRITH, WALTRAUD. *Prodlévání před Bohem s Terezií z Avily, Janem od Kříže a Edith Stein*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994. 116 s. ISBN 80-85527-66-9.
- HEVENESI, GABRIEL. *Jiskry sv. Ignáce*. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2005. 412 s. ISBN 80-86953-00-9.
- IGNÁC Z LOYOLY. *Souborné dílo*. Velehrad: Refugium, 2005. 470 s. ISBN 80-86715-42-6.
- KEMPENSKÝ, TOMÁŠ. *Čtyři knihy o následování Krista*. Brno: Cesta, 2001. 279 s. ISBN 80-7295-019-3.
- OVEČKA, JAROSLAV SJ. *Spisy sv. Jana od Kříže. Sv. III. Duchovní píseň*. Olomouc: Krystal, 1942. 434 s.
- . *Úvod do mystiky, zvláště sv. Jana od Kříže a sv. Terezie z Avily*. Praha: Kotrba, 1948. 471 s.
- POSPÍŠIL, C. VÁCLAV. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. 415 s. ISBN 80-7195-000-9.
- RATZINGER, JOSEPH. *Úvod do křesťanství*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. 285 s. ISBN 978-80-7185-012-7.
- RUPNIK, MARKO I. SJ. *O duchovním otcovství a rozlišování*. Velehrad: Refugium, 2001. 113 s. ISBN 80-86045-69-2.

- RUPNIK, MARKO I. SJ. *Až se stanou umění a život duchovními*. Velehrad: Refugium, 1997. 65 s. ISBN 978-80-86045-06-4.
- SHAKESPEARE, WILLIAM. *Sonety*. Praha: BB art, 2001. 158 s. ISBN 80-7257-512-0.
- SHELDRAKE, PHILIP SJ. *Spiritualita a historie*. Brno: CDK, 2003. 232 s. ISBN 80-7325-017-9.
- SUDBRACK, JOSEF SJ. *Mystika*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995. 150 s. ISBN 80-85527-63-4.
- ŠPIDLÍK, TOMÁŠ SJ – RUPNIK, MARKO IVAN SJ. *Nové cesty pastorální teologie*. Velehrad: Refugium, 2008. 656 s. ISBN 978-80-86715-97-1.
- ŠPIDLÍK, TOMÁŠ SJ. *Prameny světla*. Velehrad: Refugium, 2005. 471 s. ISBN 80-76715-34-5.
- . *Znáš Otce, Syna i Ducha svatého?* Velehrad: Refugium, 2005. 176 s. ISBN 80-86715-45-0.
- TERTULIÁN. *Opera omnia. Tomus I*. Parisiis: Garnier Fratres, 1879. 1471 s.
- TOMÁŠ AKVINSKÝ, SV. *Theologická summa*. Přel. Emilián Soukup a kol. 1. vyd. Olomouc: Krystal, 1937.
- TORRES NAHARRO, BARTOLOMÉ DE. *Obra completa*. Madrid: Turner, 1994. 724 s. ISBN 84-7506-402-7.
- VIEIRA JORDAO, FRANCISCO. *Mística e filosofia: o itinerário de Teresa de Ávila*. Coimbra: Faculdade de Letras, 1990. 116 s. ISBN 972-9038-11-2.
- VLKOVÁ, GABRIELA IVANA OP, *Slovo Boží a slovo lidské*. Olomouc: UP 2004. 159 s. ISBN 80-244-0786-8.
- Výklady ke Starému zákonu III. Knihy naučné (Jób až Píseň písní)*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998. 822 s. ISBN 80-7192-240-4.
- WOODS, RICHARD OP. *Mystika a prorocství*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. 183 s. ISBN 80-7192-881-X.
- ZVĚŘINA, JOSEF. *Teologie agapé – Dogmatika II*. Praha: Scriptum, 1994. 465 s. ISBN 80-85528-20-7.

6. Doporučená cizojazyčná literatura

- CASTRO, AMÉRICO. *Teresa la Santa y otros ensayos*. Madrid – Barcelona: Editorial Alfaguara, S. A., 1972.

CONCHA, GARCÍA VÍCTOR DE LA. *El arte literario de Santa Teresa*. Barcelona – Caracas - México: Editorial Ariel, 1981.

EFRÉN DE LA MADRE DE DIOS O. C. D. - STEGGINK, OTGER O. CARM. *Tiempo y vida de Santa Teresa*. Madrid: Editorial Católica, 1977.

SEZNAM ZKRATEK

DV – *Dei verbum*, dogmatická konstituce 2. vatikánského koncilu o Božím zjevení.

EV – *Evangelium vitae*, encyklika Jana Pavla II. o životě, který je nedotknutelné dobro.

GS – *Gaudium et spes*, pastorální konstituce 2. vatikánského koncilu o církvi v dnešním světě.

KKC – *Katechismus katolické církve*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001.

KSNC – *Kompendium sociální nauky církve*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008.

LG – *Lumen gentium*, dogmatická konstituce 2. vatikánského koncilu o církvi.

S. Th. – *Summa theologiae* Tomáše Akvinského.